

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM OKULU PROGRAMININ
SOSYAL DEĞİŞME AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜLENT DÖŞ

GAZİANTEP
OCAK 2009

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

İlköğretim Okulu Programının Sosyal Değişme Açısından Değerlendirilmesi
Bülent DÖŞ

Tez Savunma Tarihi:

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Hikmet Y.CELKAN
Eğitim Bilimleri ABD Başkanı

Bu tez tarafımda (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hikmet Y.CELKAN
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Prof. Dr. Hikmet Yıldırım CELKAN

Yrd.Doç.Dr. Birsen BAĞÇECİ

Yrd.Doç.Dr. Mehmet TEKİNKUŞ

ÖZET

İLKÖĞRETİM OKULU PROGRAMININ SOSYAL DEĞİŞME AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

DÖŞ, Bülent

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hikmet Yıldırım CELKAN

Ocak 2009, 157 sayfa

Bu araştırma ilköğretim programları, sosyal değişme ve bu ikisi arasındaki ilişki hakkında bilgi vermek ve bu konuyu değişik boyutlarıyla ele almak amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmada ayrıntılı kaynak taraması tekniği kullanılmıştır. Bu çalışmada öncelikle Cumhuriyet döneminde meydana gelen sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmelerle şekillenen Türk Milli Eğitim Sistemi ve bu dönemde Milli Eğitimle ilgili çıkan yasal düzenlemeler incelenmiş, günümüze kadar değişen ilköğretim ve ilköğretim okulu programları incelenmiştir. Sosyal değişme kavramı ortaya konulduktan sonra, bunun eğitim sistemimiz ve ilköğretim programlarımızla ilişkisi irdelenmiştir. Sosyal değişme faktörlerinin ilköğretim programları üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Avrupa Birliği hedefine yönelik düzenlenen 2005 ilköğretim programının sistem içinde benimsenme sürecinin henüz tamamlanmadığı, toplumsal değişimin çok hızlı değişmesi nedeniyle eğitim sisteminde kaliteyi hak ettiği oranda artıracak düzeyde hazırlanmadığı ve uygulanmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Milli Eğitim Sistemi, İlköğretim Programı, Sosyal Değişme.

ABSTRACT**THE EVALUATION OF THE PRIMARY SCHOOL CURRICULUM IN
TERMS OF SOCIAL CHANGE****DÖŞ, Bülent****Masters Degree Thesis, Educational Sciences****Thesis Supervisor: Prof. Dr. Hikmet Y. CELKAN****January 2009, 157 Pages**

This study was conducted in order to supply information on primary school curriculum, social change and the relationship between two of them. It was also aimed to study these issues from different perspectives. In this study, the research technique of detailed literature review was used. First of all, Turkish Educational System which was formed with the social, political and economical developments in the period of Turkish Republic, the legal regulations related to the National Education and the primary school programs which have changed so far were examined. After constructing the concept of “social change”, the relationship between it and our educational system was investigated. Secondly, the effect of the components belonging to social change on primary school curriculum was tried to determine. It was found out that the adoption process of primary school curriculum prepared according to the goal of European Union in 2005 was not completed. Moreover, since the components of social change are always in a quick transformation, these components are not adapted and prepared at a level of deserving the quality.

Key Words: Turkish National Education System, Primary School Curriculum, Social Change.

ÖN SÖZ

Çalışmalarım sırasında engin bilgi birikimi ve hayat tecrübesi ile bana her konuda yardımcı olan ve yön gösteren, bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük destek olan değerli danışmanım Prof. Dr. Hikmet Yıldırım CELKAN'a, ağabeyim doktora öğrencisi İlköğretim Müfettişi İzzet DÖŞ'e ve çalışmamda bana yardımcı olan tüm arkadaşlarıma ayrı ayrı şükranlarımı sunarım.

Ocak 2009

Bülent DÖŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii

BİRİNCİ BÖLÜM:GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. PROBLEM CÜMLESİ	2
1.2.1. Alt Problemler	2
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI	3
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	3
1.5. SINIRLILIKLAR	4

İKİNCİ BÖLÜM : KAYNAK ÖZETLERİ

2.1. TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ	5
2.1.1. Türk Milli Eğitiminin Temelini Oluşturan Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Gelişmeler	5
2.1.2. Milli Eğitimle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Uygulamalar	9
2.1.2.1. Yasal Düzenlemeler	9
2.1.2.1.1. İlköğretim ve Eğitim Kanunu (222 Nolu Kanun)	12
2.1.2.1.2. Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 Nolu Kanun)	12
2.1.2.1.3. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği	12
2.1.2.1.4. 4306 Sayılı Kanun	12
2.1.2.1.5. İlköğretim Süresinin Uzatılması ve Son Yasal Düzenlemeler	13
2.1.2.2. Uygulamalar	17
2.1.3. Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısındaki Artış	21
2.2. İLKÖĞRETİMLE İLGİLİ PROGRAMLAR	23
2.2.1. 1924 İlkokul Programı	25
2.2.2. 1926 İlkokul Programı	27
2.2.3. 1936 İlkokul Programı	30

2.2.4.	1948 İlkokul Programı	34
2.2.5.	1962 İlkokul Programı Taslağı	38
2.2.6.	1968 İlkokul Programı	42
2.2.7.	1968 Sonrası Program Geliştirme Çalışmaları	44
2.2.7.	2005 İlköğretim Programı	54
2.2.7.1.	2005 İlköğretim Programının Toplumsal Temelleri	60
2.2.7.2.	2005 İlköğretim Programının Bireysel Temelleri	61
2.2.7.3.	2005 İlköğretim Programının Ekonomik Temelleri	61
2.2.7.4.	2005 İlköğretim Programının Tarihsel ve Kültürel Temelleri	61
2.3.	EĞİTİM VE SOSYAL DEĞİŞME İLİŞKİSİ	66
2.3.1.	Sosyal Değişme Kavramı ve Süreci	67
2.3.2.	Sosyal Değişme Faktörleri	70
2.3.2.1.	Medya (Kitle İletişim Araçları)	72
2.3.2.2.	Demografik Faktör	73
2.3.2.3.	İdeolojik Faktör	74
2.3.2.4.	Ekonomik Faktör	75
2.3.2.5.	Kültürel Değerler Faktörü	76
2.3.2.6.	Doğal Çevre Faktörü	77
2.3.2.7.	Liderlik Faktörü	77
2.3.2.8.	Teknoloji Faktörü	78
2.3.3.	Sosyal Değişme Modelleri	79
2.3.4.	Sosyal Değişme Tipleri	81
2.3.4.1.	Serbest Değişme	81
2.3.4.2.	Müdahale Yoluyla Değişme	81
2.3.5.	Program ve Program Geliştirme Süreci	82
2.3.6.	İlköğretim Programlarının Temel Öğeleri	84
2.3.7.	İlköğretim Program Geliştirme Sürecinin Nicel ve Nitel Özellikleri	88
2.3.7.1.	Hedef (Amaç)	90
2.3.7.2.	İçerik (Konu)	92
2.3.7.3.	Öğretme - Öğrenme Süreci (Eğitim Durumları)	93
2.3.7.4.	Değerlendirme	95
2.3.8.	Sosyal Değişme Ve Türk Milli Eğitiminin Temel Amaçları	95
2.3.9.	Sosyal Değişme Açısından İlköğretim Programlarının Amaçlarının İncelenmesi	100
2.3.10.	Öğretim Kademeleri Arasında Bağlantı Ve Öğrenci Geçiş Açısından İlköğretimin Mevcut Yapısı	104
2.3.11.	İlköğretim ve Meslek Seçimi	108
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: MATERYAL VE YÖNTEM		113
3.1.	ARAŞTIRMANIN DESENİ	114
3.2.	VERİLERİN TOPLANMASI	114
3.3.	VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	114

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR	116
4.1. İLKÖĞRETİM PROGRAMLARINI ETKİLEYEN SOSYAL DEĞİŞİM FAKTÖRLERİ	123
4.1.1. Demografik Faktörler	123
4.1.2. Doğal Çevre Faktörü	125
4.1.3. Ekonomik Faktör	126
4.1.4. Teknolojik Faktör	129
4.1.5. İdeolojik (Felsefi) Faktör	130
4.1.6. Tarihsel Ve Kültürel Temeller	132
4.1.7. Kitle İletişim Araçları Faktörü	133
BEŞİNCİ BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	138
5.1. SONUÇLAR	138
5.2. ÖNERİLER	147
KAYNAKÇA	151
ÖZGEÇMİŞ	157

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO 2.1	AB'ye Bağlı Ülkelerde ve Türkiye'de Zorunlu Eğitim Süreleri	17
TABLO 2.2	Heyet-i İlmiyeler	19
TABLO 2.3	Genel Eğitimdeki Gelişmeler	21
TABLO 2.4	İlköğretimdeki Gelişmeler	21
TABLO 2.5	OECD Ülkelerinde 6-13 Yaş Grubu Net Okullaşma Oranı	22
TABLO 2.6	1924 Erkek İlkmekteplerinin Haftalık Ders Dağılım Cetveli	26
TABLO 2.7	1926 İlkokul Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi	29
TABLO 2.8	1936 İlkokul Programı Ders Dağıtım Çizelgesi	32
TABLO 2.9	1939 Yılı Köy Okulları Müfredat Programı Ders Dağıtım Çizelgesi	33
TABLO 2.10	1948 İlkokul Programı Ders Dağıtım Çizelgesi	35
TABLO 2.11	1948 Köy İlköğretim Programı Ders Dağıtım Çizelgesi	37
TABLO 2.12	1962 İlkokul Programı Taslağı Haftalık Ders Dağıtım Cetveli	41
TABLO 2.13	1968 İlkokul Programı ve Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi	42
TABLO 2.14	1980'den Sonra İlköğretim Düzeyinde Programları Geliştirilen Dersler	50
TABLO 2.15	2005 İlköğretim Programı Haftalık Ders Çizelgesi	53

KISALTMALAR

TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
TTKB	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
EARGED	: Eğitimi Araştırma Ve Geliştirme Dairesi
MLO	: Müfredat Laboratuvar Okulları
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
TIMMS	: Uluslararası Matematik ve Fen Araştırması
PIRLS	: Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Projesi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu
OKS	: Ortaöğretim Kurumları Sınavı
OGES	: Ortaöğretime Geçiş Sistemi
SBS	: Seviye Belirleme Sınavı
OYP	: Ortaöğretime Yerleştirme Puanı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

İnsanlığın sahip olduğu tüm bilgi 25 yılda bir ikiye katlanmaktadır (King, 1969: 16). Bugünkü kullandığımız bilgi 2050 yılındaki bilgimizin sadece küçük bir parçası olacaktır. A.B.D’ deki önemli kütüphanelerdeki kitap sayısı 14 yılda bir ikiye katlanmaktadır. Biz şu anda bir bilgi patlamasına şahit olmaktayız (Schaefer, 2002:456).

Bilgi yaşamın temel dinamiğidir. Çünkü insanların iç içe olduğu, etkileşimde olduğu bütün yaşantılar doğrudan olarak bilgiden etkilenir. Bilgi değişimi başlatan, sürdüren ve yönlendiren bir olgudur. İnsan sosyal bir varlıktır, topluluk halinde yaşar ve diğer insanlarla sıkı bir ilişki ağında yaşar. İnsanların değişimi zamanla toplumları da değiştirir. İnsanları değiştiren de bilgidir. Bu bağlamda; sosyal değişme; bir toplumda kültürel, ekonomik ve siyasal alanlarda meydana gelen değişimleri belirtir (Celkan, 1996: 89).

Eğitim geniş manada tabiat, sosyal müessese, topyekün cemiyet gibi unsurların zeka ve irademiz üzerinde meydana getirdikleri tesirlerdir. Eğitim toplumsal bir kurum olduğundan, toplumsal değişme ile ilgilidir. Ancak burada belirtilmesi gereken husus eğitim mi toplumsal gelişmeyi doğurmakta ve etkilemekte, yoksa sosyal değişme mi eğitimi doğurmakta ve etkilemekte olduğudur (Celkan, 1996: 92).

Eğitimde kalitenin ve seviyenin artırılması, her düzeyde önemle vurgulanmaktadır. Ülkemizde nüfus yapısında, ailenin niteliğinde, toplumsal dokuda,

tüketim anlayışında, insan haklarında, siyasal alanda, bilim ve teknolojiye önemli hareketlilikler gözlenmekte ve eğitime olan talep artış göstermektedir. Bu hareketliliklerin eğitim sistemine yansıtılması gerekmektedir. Bunun ön şartlarından birisi de öğretim programlarının yenilenmesidir (MEB, 2005b: 8).

Öğretim programlarının yenilenmesi zorunluluğu, toplumların değişen yapısından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan bakılırsa eğitim programları çağın ihtiyaçlarına cevap verebilmeli, teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmeli ve değişen toplumun yapılanmasına yardımcı olmalıdır

Yukarıda belirtilen hususlar ilköğretim programlarının toplumdaki her türlü değişme ve gelişmelerle yakından bağlantılı olduğunu göstermekte, dolayısıyla ilköğretim programının düzenlenmesinde ve belirli aralıklarla yeniden gözden geçirilmesinde toplumsal değişme hadisesini mutlaka göz önünde bulundurulmasını zorunlu kılmaktadır.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

Ülkemizde halihazırda yürürlükte bulunan ilköğretim programı mevcut haliyle, amaçları ve genel muhtevası itibariyle toplumsal yapı ve dinamiklere, kısacası toplumsal değişme olgusuna acaba ne derecede uygunluk teşkil etmektedir?

Programın şekil ve muhteva yönünden değişmelere açık ve sürekli yenilenebilen bir rehber olduğu düşünüldüğünde, bunun toplumsal yapı ve değişme faktörleriyle olan bağlantısı hangi oranda dikkate alınmıştır?

Ülkemizde yürürlükte bulunan ilköğretim okulu programı, sosyal değişme olgusuna uygunluk göstermekte midir?

1.2.1. Alt Problemler

İlköğretim programları, sosyal değişmenin;

1. Kitle iletişim araçları

2. Demografik
3. İdeolojik
4. Ekonomik
5. Kültürel
6. Doğal çevre
7. Teknoloji

faktörleri açısından uygunluk göstermekte midir?

1.3.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bir araştırmanın amacı, Eriksson ve Wiedersheim-Paul (1997: 26)’a göre, okuyucuyu tezin niyeti ve sonuçlarının nasıl yorumlanacağı ile alakalı olarak bilgilendirmektir. Onlara göre araştırmanın amacı ile ilgili yaklaşımlarından birisi de “keşifçi” yaklaşımdır. Bu yaklaşımda araştırmacının amacı bir problem durumu hakkında okuyucuya temel bilgiler kazandırmaktır. Ayrıca keşifçi yaklaşım araştırmanın sınırlarını belirlemek zor olduğunda oldukça kullanışlıdır. Dolayısıyla bu araştırmada keşifçi yaklaşım kullanılarak sosyal değişmelere bağlı olarak gelişen ve değişen ilköğretim programları hakkında temel bilgilerle gelecekteki araştırmalara kaynak teşkil edecek önermeler sunulmak istenmiştir. Buna göre araştırmanın temel amacı aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir.

Araştırmanın temel amacı; eğitimin dinamik sosyal bir olgu olduğu, toplumun yapısal ve kültürel temelleriyle yakından bağlantılı olarak tezahür ettiği, toplumun düzen ve değişme gibi iki esas vasfı itibarıyla sürekli değişen dinamik bir varlık olduğu, sosyal bir kurum olarak eğitimin de bu değişme sürecine ayak uydurmak zorunluluğunun bulunması ve bu çerçevede hazırlanacak okul programlarının mutlaka sosyal değişimin ruhuna uygun olması göz önüne alındığında, ilköğretim programlarının söz konusu özellikleri taşıyıp taşımadığının tespit edilmesi ve bunun esaslarının belirlenmesidir.

1.4.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bilgi teknolojisinin ve iletişimin baş döndürücü bir hızla geliştiği çağımızda bizden beş-on yıl sonra okulu bitiren öğrencilerle hayat tarzı ve bilgilerimiz

konusunda farklı konumlarda olduğumuz bir gerçektir. Sosyal kültürün insanlara aktarıldığı okullar bu gelişime ne kadar katkı sağlamaktalar veya bu gelişimden ne kadar etkilenmektedirler? İnfomal eğitim denilen ve okul dışında TV, gazete, internet, sosyal grup vb. gibi değişik kanallardan edinilen yeni bilgiler eğitim programlarına ne derecede yansımakta veya ne derecede yansıtılması gerekmektedir? Ülkemizde okulların toplumu değiştirme gibi bir görevi olduğu kabul edilmekte ancak bu görevin bugüne kadar yeterince yerine getirildiği hususunda ciddi şüpheler bulunmaktadır. Bunun nedeni ise ilköğretim programlarının değişen sosyal yaşama, teknolojiye, bilgiye öncülük edememesidir. Bu çalışma ile değişen sosyal yaşamın ilköğretimde ne kadar yer aldığı belirlenecek ve nelerin yer alması gerektiği araştırılacaktır.

İlköğretim çağındaki çocukların hayata intibak ettirilmesi ve toplumda olup bitenleri yani sosyal değişmeye ayak uydurabilmeleri eğitimin temel amacı olduğu kadar okul programlarının da esas esprisini teşkil eder. Öyleyse okul ve toplum ilişkisi çerçevesinde, okulun toplumsal değişmelere göre kendini yenilemesi, öğretim programlarını buna göre düzenlemesi ve öğrencileri hayata hazırlaması, eğitimin teorik temelleri kadar pragmatik hedefleri açısından da kaçınılmaz bir zorunluluktur.

İşte araştırmanın önemi bu zorunluluğun ne kadar tahakkuk ettirilebildiğini irdelemesi bakımından ortaya çıkmaktadır.

1.5. SINIRLILIKLAR

Araştırma;

1. Zaman boyutu itibariyle, Cumhuriyet döneminden, 1923'den günümüze kadar olan süreyi kapsamaktadır.
2. Söz konusu programla ilgili olarak bugüne kadar yürürlüğe konulan her türlü yönetmelik, genelge ve diğer ilgili uygulama talimatlarını kapsamaktadır.
3. Araştırma, konu ile ilgili literatür taraması ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAK ÖZETLERİ

2.1.TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ

2.1.1.Türk Milli Eğitiminin Temelini Oluşturan Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Gelişmeler

Yeni kurulmuş cumhuriyetin okullardan beklediği iki önemli vazife vardır. İlki, yeni nesli yetiştirmek ve ülkeye faydalı hâle getirmektir. İkincisi, Osmanlıdan kalma eski nesli de, eldeki bütün vasıtalar aracılığıyla eğitmektir. Ekonomik ve kültürel yönden ilerlemeyi temin için yeni neslin yetişmesini beklemek uzun zaman alır, bunu beklemeye vakit yoktur. Bu nedenle, özellikle köy ve kasaba gibi, toplumsal hareketlilikten uzak kalmış muhitlerde okulları, gelişmenin ve uyanışın merkezleri hâline getirmek gerekmektedir (Acun, 2006: 27).

Ayrıca cumhuriyetin ilk yıllarında okuryazarlık oranının ancak %10 civarında olduğu bilinmekteydi. Diğer bir ifadeyle, nüfusun çok büyük kısmı, eğitim almamış kitlelerden oluşmaktaydı. Buna, 1 Kasım 1928 yılında kabul edilen Latin Harfli Türk alfabesinin kabul edilmesiyle, alfabe değişikliği dolayısıyla yeni harfleri öğretme ihtiyacı da eklenirse, eğitilmesi gereken insan kitlesinin nüfusun neredeyse tamamına tekabül ettiği görülür. Bu kadar büyük bir kitlenin eğitim alması için, eğitimin yeni cumhuriyet için hayati öneme sahip, en önemli rehber unsur olduğu görülür (Acun, 2006: 27).

Eğitim ve öğretimi planlaştırmak ve bir sistem oluşturmak amacıyla ilmi toplantılar yapılmış (I.-II.-III. Heyet-i İlmiyeler), ayrıca ülkemize yabancı uzmanlar çağrılarak rapor vermeleri istenmiştir. Ülkemize ilk çağrılan yabancı uzman dünyaca

nl Amerikalı eēitimci John Dewey'dir. Dewey, genel eēitim sistemimiz üzerinde çalışmıştır. Sonra Alman Prof. Khne gelmiş ve daha çok teknik ēretim alanında çalışmıştır. Bunların dışında deēiřik zamanlarda deēiřik ülkelerden yabancı uzmanlar ülkemize aēırılmıřlardır (Akyüz, 1999: 355).

Hem Dewey'in, hem de Khne'nin raporlarında tavsiye edilen fikirler, Cumhuriyet eēitim ve ēretimi için faydalı oldular. Onların belirttikleri ana konular üzerinde çalışılmaya başlandı. İşleri planlama fikri, bir plana uyarak çalışma zihniyeti uyandı. Bu maksatla bilimsel heyetler, komisyonlar harekete geçirildi (Tonguç, 2004: 241).

Khne'nin teknik ēretimle ilgili bazı tavsiyelerini bakanlıēın göz önünde tuttuēu görülür. Daha başka konularda, yabancı uzmanların raporlarının etkili olduēu tespit edilebilir. Fakat bu kişilerin tercüman aracılıēı ile ve genellikle kısa süre çalışmaları, özellikle de Türk eēitim tarihi ve sistemini, Türkiye'nin sosyal yaşayışını ve gerçek ihtiyaçlarını bilmemeleri nedeniyle bazen yersiz, oēu kez sathi görüş ve öneriler ileri sürdükleri, ya da kaçınılmaz olarak kendi ülkelerindeki eēitim akımlarına dayandıkları görülür. Her uzmandan sonra bir yenisinin aēırılması ve yeni bir rapor istenmesi, raporların hiç birinin beklenen sonucu vermediēini gösterir (Akyüz, 1999: 356).

Türkçenin yabancı dillerin sarmalından kurtarılması, bilimin gereēine göre geliştirilmesi ve yanlış kullanımının önüne geçilmesi amacıyla 1931 yılında Türk Tarih Kurumu ve 1932 yılında Türk Dil Kurumu kurulmuştur. Günlük dilde olduēu gibi, bilimsel terimlerde de çok geniş bir Türkçeleştirme faaliyetine girilmiş, okullarda ēretim bu yeni terimlerle yapılmıştır. Günlük dilde olduēu gibi, bilimsel terimlerde de çok geniş bir Türkçeleştirme faaliyetine girilmiş, okullarda ēretim bu yeni terimlerle yapılmıştır. Ders kitapları, sözlükler ve tüm basılı resmi yayımlar yeniden hazırlanmıştır (etin ve Gülseren, 2003: 12).

Eēitim faaliyetlerinin yaygınlaşması amacıyla birçok eēitim kurumu açılmış ve bu eēitim kurumlarına ēretmen yetiştirmek amacıyla ēretmen okulları ve köy enstitüleri açılmıştır. 1937 yılında kurulan köy enstitüleri sadece köy ēretmeni yetiştirmekle kalmamış, köyün toplumsal, kültürel ve ekonomik deēiřim ve kalkınma

sürecinde önemli rol oynayan aydın kitlenin yetiştirilmesinde önemli bir görev üstlenmişlerdir (Binbaşoğlu, 2005: 288).

1923–1950 arası Türk Milli Eğitiminin temelini Atatürk’ün eğitim anlayışı oluşturmuştur diyebiliriz. Atatürk “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir” diyerek, eğitimin odağına bilimi yerleştirmiştir. Eğitimde planlılık ve programlılık esas alınmıştır ve köklü program değişiklikleri yapılmıştır. Eğitim örgütlenmiş ve bilimsellik ön plana çıkarılarak mesleki teknik öğretim alanında birçok yenilikler yapılmıştır. Okuma yazma seferberliği başlatılmış ve 1923–1950 arası yaklaşık 2,500,000 kişi millet mekteplerinden belge almıştır (Binbaşoğlu, 2005: 288).

1950’li yıllar birçok sosyal bilimci tarafından Türkiye’de önemli bir toplumsal dönüşüm yaşandığı bir dönem olarak ele alınmaktadır. Siyasal düzeyde tek parti döneminin son bulması, ekonomide tarımsal üretimden sanayi üretime doğru yönelişin hızlanması ve toplumsal açıdan kentlere doğru hızlı bir göçün ortaya çıkması Türkiye’nin toplumsal ve ekonomik yapısında önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. 1950’li yıllar ile birlikte, Türkiye’deki çok partili sistem toplumsal alanda, belirli kesimlerin siyasal mücadelelerin ortaya çıkmasına neden olmuş ve bu gelişmeler günümüze kadar olan Türk siyasi hayatını derinden etkilemiştir. 1950’lilerden günümüze kadar teknolojik gelişmelerin üretim faaliyetlerinde yoğun olarak kullanılması ile birlikte gerek tarımda ve gerekse de sanayide önemli ilerlemeler sağlanmış ve buna bağlı olarak da toplumsal yapıda da değişimler meydana gelmiştir. Genel olarak 1950’li yıllardan ve özellikle de 1960’lı yıllardan sonra sanayileşme ile birlikte kırdan kentte doğru olan göç hızlanmış ve bu çerçevede kentleşme, gecekondulaşma ve kırsal yapının çözülmesi gibi toplumsal gelişmeler, Türkiye’nin toplumsal gelişim dinamiğini derinden etkilemiştir (Güneş, 1998: 157).

Avrupa Birliği (AB), 1950’li yılların ikinci yarısında, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomilerini güçlendirmek ve sanayileşmelerini hızlandırmak isteyen birkaç Avrupa ülkesinin ekonomik amaçlı olarak bir araya gelerek oluşturdukları, daha sonra yeni ülkelerin de katıldığı Avrupa Ekonomik Topluluğu’na dayanmaktadır (MEB, 2006: 104).

1960-1990 devresi Türkiye'nin ciddi toplumsal bunalımlarla karşılaştığı bir devredir. Hızla büyüyen Türk ekonomisi, doğal olarak toplumsal katmanların hareketlenmesine ve siyasal alanda yeni taleplerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu nedenle tüm değişen toplumlarda görülen şiddet süreçleri Türkiye'de de kendisini göstermiştir. Ancak yüzlerce yıllık devlet geleneği, toplumsal dayanışma ve toplumda var olan birlikte yaşama arzusu gibi etkenlerin ön plana çıkmasıyla bu çatışmalar nispeten hafif atlatılmıştır (Sofuoğlu, 2007: 6)

Türkiye'nin 1960 sonrası hedefleri AB'ye üye olma ve çağdaş batı devletlerinin seviyesine çıkmadır. Bu nedenle de Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olması temel stratejik hedeftir. Türkiye'nin 50 yılı aşkın geçmişe sahip Avrupa ile bütünleşme hedefine bağlılığı sürmektedir (www.disisleri.gov.tr)

Türkiye AB'ye üye olmak için Temmuz 1959'da başvurmuştur. 12 Kasım 1963'de Ankara'da üyelik koşulları gerçekleştirilinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanmıştır. Ankara Anlaşması, Türk halkının yaşam düzeyi yükseltilerek Birliğe tam üye olmasının temelini oluşturmaktadır. Anlaşma "hazırlık", "geçiş" ve "nihai" olmak üzere üç dönem öngörmüş ve geçiş döneminden sonra gümrük birliğini planlamıştır. Bazı siyasi ve ekonomik gelişmeler nedeniyle anlaşma protokolü öngörüldüğü şekilde tamamlanamamış; Birlik 1980 sonrası Türkiye ile ilişkilerini dondurmıştır. Türkiye 1987'de tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Birliğin 1989'daki önerisi üzerine gündeme gelen gümrük birliği sürecinin başlatılması 1995'te karara bağlanmış ve gümrük birliği 01.01.1996'dan itibaren yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Aralık 1999'da Helsinki'de aday ülke olarak ilan edilmiştir. Aralık 2004'te Türkiye ile müzakerelere başlama kararı alınmış ve müzakereler 2005 Ekim'inde başlamıştır (www.eurydice.org)

Türkiye bugün itibarıyla AB'ye tam üye olamayıp, aday ülke konumundadır. Bu adaylık, 1999 tarihinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi ile kabul edilmiştir. AB'ye üye ülkeler, diğer aday ülkelerde olduğu gibi Türkiye'nin de, tam üye olabilmesi için birtakım ölçütleri sağlamasını istemekte ve bu amaçla öneriler sunmaktadır Türkiye'nin sözü edilen ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel yönde gelişmesi, bir ülkenin kalkınmasında itici güç rolü oynayan eğitim yolu ile olabilir. Bu nedenle, AB sürecinde Türk Eğitim Sistemi'ne önemli görevler düştüğü ve

AB'ye tam üyeliği amaçlayan Türkiye'nin eğitim sisteminde birtakım düzenlemeler yapması gerektiği söylenebilir. Aksi hâlde eğitim sisteminde yer alan yetersiz ve yanlış uygulamalar, Türkiye'nin hem AB ülkeleri ile bütünleşmesini, hem de ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel yönden gelişmesini engelleyebilir (Maya, 2006:376).

1980'li yıllarda sayıları 12'ye ulaşan ve birlikteliği ekonomik amaçların yanında diğer toplumsal alanlara da taşıyarak adını Avrupa Topluluğu olarak değiştiren bu örgüt, 1990'lı yıllarda ekonomi, hukuk, politika, güvenlik, ulaşım vb. toplumsal sistemlerde de birliktelik çabalarını belli bir düzeye getirerek Avrupa ülkeleri üzerinde bir AB çatısı oluşturmuştur. Bugün artık ekonomik bir güç olmanın yanı sıra aynı zamanda siyasî bir güç konumuna da gelen AB çatısı altında yer alması istenen ülkeler, öncelikle sahip olduğu ulusal toplumsal sistemlerini, Birlikçe öngörülen yapısal ve işletimsel özelliklere kavuşturmak zorundadırlar. Türkiye de 1960'lı yılların başlarından bu yana Avrupa içinde yer almak arzusu ve çabasındadır. Bunun gereği olarak da, ekonomi, hukuk, siyaset, ulaşım vb. toplumsal sistemlerde Avrupa Birliğine uyum amacıyla, bir dizi önemli ve kapsamlı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. En önemli toplumsal sistemlerden biri olan eğitim alanında da Avrupa Birliğine uyuma dönük bir dizi yeni düzenlemeler yapılmakta ya da yapılması plânlanmaktadır (MEB, 2006: 104).

2.1.2. Milli Eğitimle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Uygulamalar

Yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyetinde birçok sorunun yanında, eğitimle ilgili sorunlar da bulunmaktaydı. Başlıcaları; dağınık eğitim kurumları, düşük okur-yazar oranı, modern eğitim kurumları eksikliği, okul binası, öğretmen ve kitap eksikliği vb. eksikliklerdir. Tüm bu sorunların çözümü için yeni devleti yönetenler birçok yasal düzenlemeler ve uygulamalar yapmışlardır.

2.1.2.1. Yasal Düzenlemeler

29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanından sonra, eğitim ve öğretim konusunda yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. İlk olarak, devrim yasaları olarak da adlandırılan ve 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 429, 430 ve 431 sayılı

yasalarla eğitim sistemi laik bir temele oturtulmuş ve bu temele dayalı bir eğitim örgütü ve eğitim sistemi kurulmuştur (Binbaşıoğlu, 2005: 67).

Bakanlık kurulduktan sonra eğitimle ilgili en önemli kanun, farklı kurumlara bağlı eğitim kurumlarını tek çatı altında toplamak ve tek elden denetim sağlamak amacıyla 3 Mart 1924 yılında çıkarılan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunudur (Akyüz, 1999: 285).

Tevhid-i Tedrisat Kanunundan önce kabul edilen 429 sayılı kanunla Şer'îye ve Evkaf Vekaleti kaldırılmış, yine aynı gün 431 sayılı kanunla da Hilafet (Halifelik) kaldırılarak Osmanlı hanedanı mensupları yurt dışına çıkarılmıştır. 30 Kasım 1925 tarihli ve 677 sayılı kanunla da tekkeler, türbeler kapatılmış, tarikatlar kaldırılmıştır (Akyüz, 1999: 286)

Cumhuriyetten önce eğitim kurumları millî olmaktan uzaktı. Okullar, birbirine kapalı dikey kuruluşlar halinde, üç ayrı kanalda yapılmıştı. Birincisi ve en yaygın olanı Kur'an öğretimine Arapçaya ve ezberciliğe dayalı okullar (mahalle mektepleri ve medreseler), ikincisi yenilikçi Tanzimat okulları (idadîler ve sultanîler), üçüncüsü de yabancı dilde öğretim yapan okullar (kolejler ve azınlık okulları). Bu üç kanalda üç ayrı görüşün, üç ayrı yaşam biçiminin hatta üç ayrı çağın insanı yetiştirilmekteydi. Bu ortamda, üç ayrı eğitim kanalı ile birbirine zincirlemesine bağlı millet egemenliğini yaşam biçimi haline getirmiş kuşaklar yetiştirmek, ulusal kültürü güçlendirmek, ulusal birliği sağlamak mümkün değildi. Değişim süreci içerisinde köklü önlem olarak 3 Mart 1924'te 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile üç ayrı kanal birleştirilmiş; birinci kanaldakiler kapatılmış, ikinciler geliştirilmiş, üçüncüler ise Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetimine alınmıştır (MEB, 2000: 29).

Özellikle köylerdeki çok büyük öğretmen açığını kapatmak için, genel eğitim sistemi dışında programlar yapılmıştır. Bu konuda yapılan ilk çalışma, 1937 yılında başlatılan ve okuma-yazma bilen ve biraz da tarım işlerinden anlayan kişilerin bir yıllık bir eğitimden sonra köylere eğitmen olarak atanmasıdır (Kazamias, 1966: 124).

Köy öğretmenlerinin başarılı çalışmaları neticesinde köylerin öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere 22 Nisan 1940 yılında 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu kabul edildi. Köy enstitülerinin asıl amacı köylerde görevlendirilecek öğretmen yetiştirmektir. Bu öğretmenin amacı; eğitim-öğretim işleri dışında, yukarıdaki maddelerde belirtildiği gibi köyün her türlü işinin modern yöntemlerle yapılmasını sağlamak ve onlara rehberlik etmektir (Tonguç, 2004: 330).

İlköğretime verilen önem neticesinde ihtiyaç duyulan kapsamlı kanun 12 Ocak 1961 yılında çıkarılan 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunudur. Bu kanun ilköğretim ile ilgili en kapsamlı kanun olup, ilköğretim teşkilatı, ilköğretim kurulları ve görevlileri, ilköğretim okullarının kayıt kabul işleri ve açılıp kapanma zamanları, öğrencilerin okula devamları, okul arsa arazi işleri, ilköğretimin gelir ve giderleri ile ilgili olup içerisinde çeşitli hükümlerin de bulunduğu kapsamlı bir kanundur (222 Sayılı Kanun).

Değişen ve gelişen dünya ile birlikte, ülkemizde de nüfus artmış, demokratik haklar düzenlenmiş ve eğitimle ilgili temel bir kanuna ihtiyaç hissedilmiştir. Böylece 14 Haziran 1973 yılında 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu çıkarılmıştır.

Ulu önder Atatürk biliyordu ki; devrimler ancak yeni nesillerle anlaşılır ve kolay kabul edilirdi. Bunun için eğitimde birçok yeni yasal düzenlemeler yaptı. Ancak ilköğretimle ilgili olan en önemli yasalar ondan sonra çıkmıştır. İlköğretim tüm eğitimin yaklaşık % 60'ını oluşturmaktadır. Bu kadar önemli olan bir eğitim kademesi için değişik zamanlarda kanun ve yönetmelikler çıkarılmıştır.

2.1.2.1.1. İlköğretim ve Eğitim Kanunu (222 Nolu Kanun)

12 Ocak 1961 tarihinde kabul edilen ve eğitimle ilgili ilk önemli kanundur. İlköğretim için ayrı olarak çıkarılan ilk yasa olması bakımından önemlidir. İlköğretimin zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğunu tekrarlayan bu kanun; örgütlenme, ilde ilköğretim görevlileri, ilköğretim okullarının açılma ve kapanma zamanları, kayıt ve kabul işleri, okula devam, okulların arsa işleri, ilköğretimin gelir ve giderleri ve çeşitli konuları düzenlemektedir.

2.1.2.1.2. Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 Nolu Kanun)

14 Haziran 1973 tarihinde kabul edilen eğitimle ilgili en önemli kanundur. Bu kanunun birinci maddesi aynı zamanda kanunun kapsamıdır ve kapsam şöyledir; “Türk milli eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde kapsar.” (mevzuat.meb.gov.tr).

Ayrıca bu yasada Türk Milli Eğitiminin genel amaçları, özel amaçları, temel ilkeleri, milli eğitim sistemi, yaygın eğitim ve öğretmenlik mesleğinin tanımı yer alır. Bu yasanın 18. maddesine göre; Türk millî eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulur. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim kurumlarını kapsar. Yaygın eğitim ise, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar.

2.1.2.1.3. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği

27 Ağustos 2003 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak kabul edilmiştir. Bu Yönetmeliğin amacı, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel İlköğretim Kurumlarının kuruluş, görev ve işleyişi ile ilgili yöntem ve ilkeleri düzenlemektir. Bu Yönetmelik, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel ilköğretim kurumlarının amaç ve ilkelerini, yönetim, personel, eğitim-öğretim, öğrenci, güvenlik, sağlık ve donatım işleri ile bu okullardaki kayıt-kabul, sınıf geçme, sınavlar ve devam-devamsızlık konularına ilişkin yöntem ve ilkeleri kapsar.

2.1.2.1.4. 4306 Sayılı Kanun

Ülkemizde bugüne kadar, eğitim alanında yenileşme ve gelişmeye dönük çeşitli adımlar atılmıştır. Her biri eğitim tarihinin önemli gelişmeleri olmakla birlikte, 18 Ağustos 1997 tarihinde 23084 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 4306 sayılı kanun bu adımların en büyüğü olmuştur. İlköğretim kurumlarının yapısını ve işleyişini değiştiren 4306 sayılı kanunla, ilköğretim kurumlarının sekiz yıllık

okullardan oluşması, bu okullarda kesintisiz eğitim yapılması ve bitirenlere ilköğretim diploması verilmesi hükmü getirilmiştir.

2.1.2.1.5. İlköğretim Süresinin Uzatılması ve Son Yasal Düzenlemeler

Ülkemizde zorunlu eğitim için öngörülen yaş sınırları, 12 Ocak 1961 yılında kabul edilen 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasası ve 24 Haziran 1973 yılında kabul edilen ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasasına göre 7–14 yaşları ise de, zorunlu eğitim bugüne kadar beş yıllık ilkokullarda verilmiştir. Böylece kâğıt üzerinde zorunlu eğitim yaşı 1961 yılından beri 7–14 olmasına ve 1973’den beri sekiz yıllık temel eğitim okulları bulunmasına karşılık, zorunlu eğitim fiilen beş yıl olmuştur. Beş yıl zorunlu, üç yıl ise isteğe bağlı olmuştur. (Tezcan, 1998: 25)

13–17 Mayıs 1996 yılında gerçekleştirilen 15.Milli Eğitim Şurası’nın açılış konuşmasında, dönemin Milli Eğitim Bakanı Turhan Tayan dünyadaki gelişmelerle birlikte eğitim sistemi, ilköğretimde yönlendirme ve zorunlu eğitim ile ilgili aşağıdaki konuşmayı yapmıştır;

Yüzyılımızda önceki yüzyıllarda hiçbir alanda görülmeyen bir ilerleme ve değişimle karşı karşıyayız. Artık bilgi toplumu hayal değil, yaşamakta olduğumuz bir gerçektir. Bilim ve teknoloji buna paralel biçimde iletişim teknolojisi bizleri hayrete düşürecek ölçüde hızla gelişiyor, ilerliyor, bilgi gittikçe değer kazanıyor. Çünkü bilgi, üretimin, kalitenin, insanca yaşamının en önemli anahtarı hâline geliyor. Bilgisayarda yeni bir işletim sistemi geliştirmiş olması dünyanın en önemli konusu hâlini alıyor. Dünyayı çevreleyen bilgisayar ağlarında bu yazılımlar dolaşıyor. Uydu yayınları, fiber optik ağlar, İnternet ve uygulamaları, bilgisayar teknolojisinin ulaştığı en son aşama olan sanal gerçeklik ve kullanım alanları ileride nasıl bir dünyada yaşayacağımızın işaretlerini veriyor. Bilginin böylesine önemli hâle gelip, dünyanın küreselleştiği, duvarların, sınırların sadece fiziksel anlam ifade etmeye başladığı günümüzde, eğitim gerçek bir altın anahtar hâlini almıştır. Geç kalmamalıyız, kaybedecek zamanımız yoktur. Bütün bu gelişmeler dünyada bütün ülkelerin eğitim sistemlerini yeniden gözden geçirmelerini gerektirmiştir. Çünkü, toplumlar gelişmekte, yargılar ve beklentiler değişmekte, ihtiyaçlar çeşitlenmekte, yaşam temposu hızlanmaktadır. Bu kurumlar değişime ayak uydurmak, kendilerine çeki

düzen vermek, yeniden yapılanmak zorundadır. Eğitim de toplumların en önemli vazgeçilmez kurumu olarak yeniden yapılandırılması, çağın gerekleri, birey ve toplumun ihtiyaçları oranında yenilenip geliştirilmesi gereken kurumların başında gelmektedir. İlköğretimin ikinci kademesinden itibaren yönlendirmeye gidilmesi, en az 8 yıllık bir zorunlu eğitim ve öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirilmelerinin ve nitelikli ara insan gücü yetiştirilmesi gereklidir (XV. Milli Eğitim Şurası).

15.Milli Eğitim Şurası'nda ilköğretimle ilgili alınan önemli kararlar şunlardır;

- İl ve bölge raporlarında önerilen temel eğitim kavramı yerine başta Anayasa ve diğer mevzuatta yer aldığı şekli ile "ilköğretim" kavramı kullanılmalıdır.
- Yakın bir gelecekte 5-6 yaş okul öncesi eğitim, ilköğretim bünyesine alınmalı, ilköğretim kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanmalı, 8 yıl sonunda tek tip diploma verilmeli, 9. sınıf liseye ya da mesleki eğitime yönlendirme yılı olmalı, böylece ilköğretimde zorunlu 2+8+1 sistemi oluşturulmalıdır. Çocukluğun tam yaşandığı, çocukların kendilerini, ailelerin de çocuklarını tanıdığı bu dönemde bulunanlar çırak yapılmamalıdır. Uzun vadede zorunlu eğitim 18 yaşını kapsayacak şekilde düzenlenmelidir.
- İlköğretime radyo ve televizyonla eğitim desteği sağlanmalıdır.
- 8 yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasına geçilmeden önce ilköğretimin amaçları ve ders programları bütünlük ilkesine uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.
- Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alan hedefleri ilköğretim programlarında dengeli olarak yer almalıdır.
- Eğitim programlarının bilgi yükleme karakterli yapısı, yerini bilgiye ulaşma ve araştırma tekniklerinin kazanılmasına bırakmalıdır.
- İlköğretim okullarının programlarında, meslekleri tanıtıcı bilgilere yer verilmelidir. Teknoloji ve tasarım konuları da bunların arasında yer almalıdır.

- İlköğretim okullarında ilk ve ortaokul biçimindeki yapay uygulamadan vazgeçmeli, ilkokullarda 6., 7., 8. ve 9. sınıflar; bağımsız ortaokullarda ise 1., 2., 3., 4. ve 5. sınıflar açılarak yumuşak bir geçiş sağlanmalıdır.
- Yönlendirme çalışmalarıyla öğrencilere, zaman ve enerjilerini, yetenek ve becerilerini, olumlu iş değerlendirmelerini geliştirecek bir disiplin kazandırılmalıdır (XV. Milli Eğitim Şurası).

Şurada alınan kararlardan zorunlu eğitime geçiş bir yıl sonra çıkarılan 4306 sayılı kanun ile gerçekleştirilmiştir. 15. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlar sistemin yapısını köklü olarak değiştirdiği için çok önemlidir.

Ülkemizde bugüne kadar, eğitim alanında yenileşme ve gelişmeye dönük çeşitli adımlar atılmıştır. Her biri eğitim tarihinin önemli gelişmeleri olmakla birlikte, 18 Ağustos 1997 tarihinde 23084 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 4306 sayılı kanun bu adımların en büyüğü olmuştur.

İlköğretim kurumlarının yapısını ve işleyişini değiştiren 4306 sayılı Yasa da;

- İlköğretim kurumlarının sekiz yıllık okullardan oluşması, bu okullarda kesintisiz eğitim yapılması ve bitirenlere ilköğretim diploması verilmesi,
- 222, 1739 ve 3308 sayılı Yasalarda birlikte ya da ayrı ayrı adı geçen "ilkokul" ile "ortaokul" ibarelerinin "ilköğretim okulu" olarak değiştirilmesi,
- İlköğretimin 6.,7. ve 8. sınıf öğrenimini ortaöğretim kurumları bünyesinde yapmakta olan öğrenciler ile çıraklık eğitim merkezlerindeki öğrencilerin eğitimlerini bu kurumlarda tamamlaması ve 1997-1998 öğretim yılı başından itibaren bu sınıflara hiçbir şekilde öğrenci alınmaması,
- Bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan okulların hazırlık sınıflarında başarılı olan öğrenciler ile 1997-1998 öğretim yılında okumaya hak kazanan öğrencilerin zorunlu eğitimlerini bu okullarda tamamlaması,

- Millî eğitim sisteminin öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda her bakımdan yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenmesi, bu amaçla ortaöğretim kurumlarına eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıflarının konulabilmesi,
- İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edebilecek okul ve programlarının hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı ve iş hayatı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek, meslek seçiminde doğru karar vermelerine yardımcı olmak üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmaların yapılması,
- İlköğretim okulunu bitirenlerin bir mesleğe hazırlanması amacıyla, çıraklık dönemine kadar iş yerlerinde aday çırak olarak eğitilmesi, çırak olabilmek için 14 yaşının doldurulması, 29.6.2001 tarihinde kabul edilen 4702 sayılı Yasa'nın 9. maddesi gereğince, 19 yaşından büyük olanlara da çıraklık eğitimi olanağı sağlanması ve en az ilköğretim okulu mezunu olunması hükümleri getirilmiştir (www.meb.gov.tr).

Yapılan yasal düzenlemelerin yaşama geçirilebilmesi ve etkili bir biçimde uygulanabilmesi için 4306 sayılı kanunu izleyen günlerde, ilköğretimde çağdaş bir eğitim düzeni kurmayı amaçlayan Eğitimde Çağı Yakalama 2000 Projesi uygulamaya konulmuştur. Bu Projede ilköğretimde;

- %100 okullaşma oranına ulaşılması,
- Birleştirilmiş sınıf uygulamasına aşamalı olarak son verilmesi,
- Sınıf mevcutlarının 30'a indirilmesi
- İkili öğretimden normal öğretime geçilmesi,
- İlköğretimde niteliğin yükseltilmesi hedeflenmiştir.

Bu hedeflere ulaşabilmek için;

- Okul ve derslik sayısının artırılması,
- Taşınmalı ilköğretimin yaygınlaştırılması,
- Yatılı ilköğretim bölge okulları ile pansiyonlu ilköğretim okullarının yatılılık kapasitelerinin artırılması,

- Yoksul öğrencilerin okul gereksinimlerinin karşılanması,
- Okullarda çağdaş ölçütlere uygun fizikî alt yapının sağlanması,
- Okullarının çağın gereklerine uygun araç-gereçlerle donatılması temel politikalar olarak belirlenmiştir.

Belirlenen hedef ve politikalar doğrultusunda öğrenci sayısındaki artış oranları da dikkate alınarak program, öğretim materyalleri, yapı-tesis, donatım, taşınmalı ilköğretim, yatılı ilköğretim bölge okulları ve pansiyonlu ilköğretim okullarında plânlama çalışmaları yapılmıştır. (www.meb.gov.tr)

TABLO 2.1. AB'ye Bağlı Ülkelerde ve Türkiye'de Zorunlu Eğitim Süreleri (Hakan vd., 1998: 75).

Ülke	Yaş Kümesi	Süresi	Okullaşma Oranı (%)
Danimarka	7-16	9	99
Belçika	6-18	12	93
Fransa	6-16	10	97
Almanya	6-18	12	82
Yunanistan	6-15	9	99
Hollanda	5-17	12	100
İspanya	6-16	10	100
İngiltere	5-16	11	96
Türkiye	6-14	8	90

Tablodan görüldüğü gibi AB ülkeleri içinde zorunlu eğitim süresi en az olan yine Türkiyedir. Bu nedenle zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması düşüncesi sık sık vurgulanmaktadır.

2.1.2.2. Uygulamalar

Atatürk, İstiklâl Savaşı'nın en kritik günlerinde bir yandan cumhuriyetimizi kurma çalışmalarını sürdürürken, diğer yandan millî eğitim sistemimizin esaslarını belirleme çalışmalarına yönelmiştir. Eğitim alanında başlatılan bu çalışmaların planlanmasında ve millî eğitim sistemimizin geliştirilmesinde Birinci Maarif Kongresi ve Heyet-i İlmiye çalışmalarının büyük katkısı olmuştur (www.meb.gov.tr).

16 Temmuz 1921 yılında Ankara'da toplanan 1. Maarif Kongresi'nin eğitim tarihimiz içinde önemli bir yeri vardır. Bu kongre okul ve öğrenci mevcudunu tespit etmek, bu konuda yapılması gereken çalışmaları belirlemek ve eğitime millî bir yön vermek amacıyla toplanmıştır. Eğitim tarihimizde bir dönemin başlangıcı olarak görülmesi gereken bu kongrede Atatürk, eğitim, bilim ve kültür alanındaki düşüncelerini, yapılacak inkılâpların esaslarını, öğretmenler için neler düşündüğünü ve onlardan neler beklediğini anlatan tarihî bir konuşma yapmıştır (www.meb.gov.tr).

Maarif Kongresi, önceden kararlaştırıldığı kadar bir süre çalışmadığı gibi, gündemindeki konuların hepsini inceleyememiş, incelenen konular da yeterli bir derinlikte ele alınamamıştır. Bunun nedeni, savaşın bütün şiddetiyle devam etmekte olmasıdır. Ancak bu şartlara rağmen, ilk ve ortaöğretime ilişkin bazı önemli konular tartışılmıştır (www.meb.gov.tr).

16 Temmuz 1921'deki Maarif Kongresi dışında, ilk kez benzer bir toplantı 1. Heyet-i İlmiye adıyla Temmuz 1923'te, ikincisi Nisan 1924'te, üçüncüsü Aralık 1925-Ocak 1926'da yapılmıştır. 1926 yılında Tâlim ve Terbiye Dairesinin kurulması üzerine bu tür çalışmaların yapılması görevi bu daireye verilmiştir. Bundan sonra "Milî Eğitim Şûraları" adı altında ilki 1939 yılında sonuncusu ise 2006 yılında olmak üzere on yedi şûra düzenlenmiştir (MEB, 2000: 31).

Heyet-i İlmiye Toplantıları (1923.1924.1926) Cumhuriyet rejiminin ilk kuruluşunda Maarif işlerinde, bilhassa idare ve tedrisat sahalarında birçok yeniliklere yol açan çalışmalardan birisidir (Ergin, 1977: 2005). Heyet-i İlmiyelerin ele aldığı temel konular Tablo 2,2'de sunulmuştur.

TABLO 2.2.Heyet-i İlmiyeler (MEB, 2000: 31).

Sayısı	Tarih	Ele Alınan Temel Konular
I.	15 Temmuz – 15 Ağustos 1923	İlköğretimin 6 yıla çıkarılması, İlkokul 1. ve 2. sınıfların 30'u, diğerlerinin 40'ı aşmaması, Zorunlu eğitim yaşındaki çocukların yabancı okullara gidemeyecekleri, Küçük köyler için yatılı bölge ilkokulları açılması, Din dersleri öğretmenlerinin seçiminde, öteki öğretmenler gibi bazı şartlar aranması, Sultanî adının Liseye çevrilmesi.
II.	Nisan-1924	İlköğretimin 5 yıla indirilmesi, Liselerin 6 yıl olması (3 yıl kısm-ı evvel, 3 yıl kısm-ı sani), Öğretmen okullarının 5 yıla çıkarılması, Ders kitapları.
III.	Aralık 1925- Ocak 1926	Öğretmenlerin özlük hakları, Liselerin belirli merkezlere toplanması, Talim ve Terbiye Dairesinin kurulması.

Eğitim tarihimizde ilk sistemli çalışma olarak yer alan birinci Heyet-i İlmiye; bakanın başkanlığında, müsteşar, bakanlık genel müdürleri, ilgili bakanlıkların temsilcileri, üniversite profesörleri, yüksekokul müdürleri, çeşitli tür ve derecedeki eğitim kurumlarının temsilcilerinin katılımlarıyla 15 Temmuz - 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında aşağıda gösterilen konuları görüşmek üzere Ankara'da toplanmıştır. Dönemin Bakanı İsmail Safa Bey'dir (www.meb.gov.tr).

Eğitim ve kültür sorunlarını görüşmek üzere Ankara'da 1924 yılında yapılan İkinci Heyet-i İlmiye toplantısına Millî Eğitim Bakanlığı'ndan müsteşar, öğretim daireleri müdürleri, bir kısım üniversite profesörleri, kız ve erkek öğretmen okulları ve lise müdürleri katılmışlardır. Dönemin bakanı Vasıf Bey (ÇINAR)'dir (www.meb.gov.tr).

Gelişmekte olan eğitim örgütünün köklü sorunları ile meşgul olmak amacıyla 27 Aralık 1925 tarihinde Ankara'da Üçüncü Heyet-i İlmiye toplantısına Millî Eğitim Bakanlığı müsteşarı, teftiş kurulu başkanı, telif ve tercüme heyeti başkanı, bakanlık müfettişlerinden bazıları ile genel müdür ve daire müdürlerinden bir kısmı, lise ve öğretmen okulu müdür ve öğretmenleri katılmışlardır. Dönemin Bakanı Mustafa Necati Bey'dir (www.meb.gov.tr).

Talim ve Terbiye Kurulunun bakanlığın bir tür “kurmay” heyeti olması öngörülmüştür. Nitekim, Maarif Teşkilatına Dair Yasanın TBMM’de görüşülmesi sırasında tartışmalar, Talim ve Terbiye Kurulu konusunda yoğunlaşmıştır. Millî Eğitim Bakanı Mustafa Necati, Talim ve Terbiye Kurulu’nu “Türk ulusunun okul içinde ve dışında eğitimi ile ilgili büyük sorunları ile uğraşacak ve Millî Eğitim Bakanlığına manevi kontrol görevi yapacak bir bilim ve uzmanlar kurulu olarak” düşünüldüğünü söylemiştir (MEB, 2000: 30).

Tüm bu temel uygulamaların yanında kronolojik olarak aşağıdaki uygulamalar da dönemin şartlarına uygun olarak yapılmıştır:

- 1923-1924 Yılında Bakan İsmail Sefa Özler zamanında, imamlardan, ilkokul mezunlarından ve rüştiyelerden mezun olanlardan öğretmen olarak yararlanılmak gerektiği sonucuna varıldı (Binbaşioğlu, 2005: 63).
- 1924 yılında eğitim ve öğretim işlerini planlı hale getirmek ve sistemleştirmek amacı ile yabancı uzmanlar getirilmiştir.
- Okur-yazar oranını yükseltmek, öğretimi kolaylaştırmak ve Türkçeyi ortak bir dil yapmak amacıyla 1 Kasım 1928’de 1353 sayılı Yasayla Lâtin temelli yeni bir alfabe kabul edilmiştir.
- 1 Ocak 1929 yılında açılan “Millet Mektepleri” yoluyla okuma-yazma seferberliği uygulamaya konulmuştur (Tezcan, 1998: 22).

Türkçeyi yabancı dillerin sarmalından kurtarmak, bilimin gereğine göre geliştirmek ve Türkçenin yanlış kullanımını önlemek amacıyla 1931 yılında Türk Tarih Kurumu, 1932 yılında Türk Dil Kurumu kurulmuştur (MEB, 2000: 34).

Atatürk’ün önerisi üzerine, 1936 yılında nüfusu 150–400 arasındaki küçük köyler için askerliklerini yapmış, okuma yazma bilenler, altı aylık bir kurstan geçirilerek “eğitmen” olarak atandılar. 1937’de Köy Öğretmen Okulları açıldı (Binbaşioğlu, 2005: 63).

Amerika’nın etkisiyle 1953–1954 eğitim-öğretim yılında muhtelif gayeli ortaokullar Bursa, Nevşehir ve Muş’ta deneme amaçlı kuruldu. Bu okullar Amerikan ortaokulları esas alınarak kuruldu. Bu okulların kuruluş amacı kapsamlı düzenleme ile birlikte öğrencilere ilgi istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda bir üst eğitime

hazırlamak ve mesleki ve akademik eğitim arasında köprü vazifesi görmektir. Çoğu gözlemciye göre bu sadece isimde kalmış bir uygulamadır (Kazamias, 1966: 129).

1960 yılında devrim komitesi köylerdeki öğretmen açığı nedeniyle, askere alınmış olan lise ve dengi kurumlardan mezun veya üniversite eğitimi yarıda bırakmış kişileri yedek subay öğretmen olarak Milli Eğitim Bakanlığı emrine vermiştir. 1962 yılında 22.452 yedek subay öğretmen vardı (Kazamias, 1966: 125).

2.1.3. Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısındaki Artış

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana geçen kısa süre içinde eğitim sisteminin her tür ve kademesinde okul, öğrenci ve öğretmen sayısında büyük artışlar olmuş, eğitim olanaklarının yurt geneline dağılımında önemli gelişmeler sağlanmıştır.

TABLO 2.3. Genel Eğitimdeki Gelişmeler (www.meb.gov.tr)

YILLAR	OKUL SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
1923 -1924	5.133	364.428	12.573
2006 -2007	56.388	19.383.060	679.880

TABLO 2.4. İlköğretimdeki Gelişmeler (www.sgb.meb.gov.tr)

YILLAR	OKUL SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
1923 -1924	4.894	341.941	10.238
2006 -2007	34.656	10.846.930	402.829

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar okul sayısı yaklaşık 11 kat, öğrenci sayısı yaklaşık 53 kat ve öğretmen sayısı yaklaşık 54 kat artmıştır. Bugün itibariyle nüfusun 70 milyon olduğu kabul edilirse öğrenci sayısı nüfusun yaklaşık % 30'dur.

1927 yılında toplam nüfusumuz 13.648.270 idi ve bunun 10.342.391'i kırsal nüfus, 3.305.879'u ise kentsel nüfus idi. Toplam nüfusun % 75.8'i kırsal kesimde, % 24.2'si ise kentlerde yaşıyordu (Özer, 2004: 98)

2008 nüfus sayımına göre ise toplam nüfusumuz 71.517.100'dür ve bunun 17.905.377'si kırsal kesimde, 53.611.723'ü ise kentlerde yaşamaktadır. Yani toplam nüfusun % 25'i kırsal kesimde, % 75'i ise kentlerde yaşamaktadır (www.tuik.gov.tr).

Aynı hesaplama cumhuriyetin ilk yıllarındaki nüfusun 13 milyon olduğu kabul edildiği göz önüne alınırsa ve aynı oran hesaplanırsa o zamanki öğrenci sayısının ise yaklaşık 4,5 milyon olması gerekir. Tablo 2.3'de ise bu sayı 364.428'dir. Görüldüğü gibi aradaki fark yaklaşık 4 milyondur. Yani 4 milyon öğrenci okullarda eğitim görmemiştir. Aynı durum ilköğretim için de geçerlidir.

Bunun yanında Tablo 2,4'de görüldüğü gibi 1923-1924 eğitim yılında ilköğretimdeki öğrenci sayısı 341,94'dir. İlköğretim dışındaki eğitim kurumlarındaki öğrenci sayısı ise sadece 364.428'dir. Bunun anlamı ortaöğretim ve yüksek öğretimde sadece yaklaşık 20.000 öğrenci vardır. Bugün ise Tablo 2.3 ve Tablo 2.4'de görüldüğü gibi, ilköğretim dışındaki öğrenci sayısı ilköğretimdeki öğrenci sayısının yaklaşık iki katıdır. Ayrıca öğretmen yetiştirmede önemli mesafeler kaydedilmiştir. Tablo 2.4'e göre 1923-1924 eğitim-öğretim yılında ilköğretimde yaklaşık 33 öğrenciye 1 öğretmen düşerken, bu oran 2006-2007 eğitim-öğretim yılında 27 öğrenciye 1 öğretmen şeklinde olmuştur.

TABLO 2.5. OECD Ülkelerinde 6-13 Yaş Grubu Net Okullaşma Oranı (Özdemir vd., 2007: 84)

Ülke	Okullaşma Oranı (%)
Avusturya	94.5
Danimarka	88.8
Almanya	92.8
ABD	96.3
İngiltere	100
Türkiye	90.1

Yani bugün durum çok farklıdır, 85 yıllık zaman diliminde okul-öğrenci ve öğretmen sayılarında belirgin artışlar kaydedilmiş ve okullaşma oranları gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarılmıştır. Tablo 2.5'de görüldüğü gibi ilköğretimde okullaşma oranları gelişmiş ülkeler seviyesindedir.

2.2. İLKÖĞRETİMLE İLGİLİ PROGRAMLAR

Örgün/ planlı eğitim etkinliklerinin ve sonuçlarının belirleyicisi Öğretim (Müfredat) Programları'dır. Örgün/Planlı öğrenme-öğretme sürecinin, eğitimin “odak noktası” öğrenci, işlevsel etkileyicisi öğretmen olmakla birlikte planlı eğitimin ana eksenini, belirleyici ögesi Öğretim (Müfredat) Programları'dır. Eğitim sisteminin, okul örgütünün ve öğretmen girişimlerinin tüm çabası ve eylemleri Öğretim Programları'nın amaçlarını gerçekleştirmek içindir. Elbette programın amaçlarını benimseyen ve içselleştiren, muhtevasının gerekliliğini inanan, yöntem ve tekniklerini bilen ve uygulayan, araç-gereçlerinin yerinde, zamanında kullanma bilgi ve becerisine sahip, değerlendirme sistemlerini yeterlilikle yaşama geçiren öğretmenin (eğitimci-eğitici personelin) işlevsel ve etkileyici rolü yadsınamaz (Aslan, 2005: 34).

Eğitim sisteminin, okulun ve öğretmenin amacı programda belirtilen hedeflere ulaşmaktır. Tüm sistem planlı bir şekilde programı gerçekleştirmek için işlemektedir. Bu da programın önemini ortaya koymaktadır. Bu kadar önemli olan program genel olarak 4 kısımdan meydana gelir:

- Hedefler-Amaçlar
- İçerik-Konular
- Öğretme-Öğrenme Süreci
- Değerlendirme

Bu kısımlar hazırlanırken temel bazı sorulara cevap verilmelidir. Okul, Ders, Kurs ya da Ünite düzeyinde olsun bir Öğretim Programı'nın aşağıdaki beş soruyu yanıtlaması gerekir:

Niçin öğretim yapacağız: Bu sorunun yanıtı Öğretim Programı'nın Amaçları'dır. Bir dersin, kursun, ünitenin, öğretim yılının, okul basamağının, öğrenme-öğretme süreçlerinin sonunda hangi amaçlara ulaşılacağını “niçin öğretim yapacağız?” sorusunun yanıtıdır.

Neler Öğreteceğiz: Öğretim konuları ya da içerik. Hangi derste, hangi sınıf ya da okul basamağında hangi içerikle öğrenme-öğretme süreçlerinin yanıtı “neleri öğreteceğimizi” belirleyerek veririz.

Nasıl ve ne ile öğreteceğiz: Öğretim Programları bu sorunun yanıtını, Öğretim Yöntem ve Teknikleri ile Öğretim Araç-gereçleri ve öğretim-eğitim ortamlarının düzenlenmesi ile vermektedir.

Ne zaman öğreteceğiz: Yaş ve okul basamakları “ne zaman öğretim yapacağız?” sorusunun yanıtıdır. Diğer bir deyişle, hangi yaş ve buna bağlı okul basamaklarında hangi tür bilgiler, beceriler ve değerlerle öğrenme-öğretme sürecine girmiş birey ve grupları donatmamız gerektiği bu sorunun yanıtıdır. Kuşkusuz bu aşamada, insanın büyüme-gelişme evrelerinin bilimini içeren, Fizyonomi, Anatomi, Psikoloji vb. insanın niteliği ile uğraşan sosyal ve davranış bilimlerinin verilerinden yararlanmak gerekmektedir.

Ne kadar öğrenildiğini nasıl anlayacağız: Ölçme – Değerlendirme. Bütün çabaların, öğrenme-öğrenme süreçlerinin “kazanımları”nı, hem süreç ve hem de ürün, etkinlik ve sonuç aşamasında ölçme-değerlendirme ile elde edilmektedir. (Aslan, 2005: 34).

Sorular zaman değiştikçe sabit kalmakta, fakat cevaplar sürekli değişmektedir. Bu yüzden programlar sürekli değiştirilmekte ve geliştirilmektedir. Amaç en iyiye ulaşmaktır. Bu nedenle zaman zaman yeni programlar uygulamaya konulmaktadır. Bu süreç zaman geçtikçe devam edecektir.

1920 yılında Maarif Vekaleti kurulduğunda en başta program heyeti de kurulmuştu. Bunun nedeni yeni bir eğitim sistemi için yepyeni bir program hazırlamaktı. Cumhuriyetten günümüze kadar birçok ilkokul programı hazırlanmış ve uygulamaya koyulmuştur. Bunlar sırası ile 1924, 1926, 1936, 1948, 1962, 1968 İlkokul Programları ve 2005 İlköğretim Programıdır.

2.2.1. 1924 İlkokul Programı

“II. Heyet-i İlmiye” tarafından hazırlanan 1924 İlkokul Programı’nın genel ve tek tek derslere göre belirlenmiş özel amaçları yoktur. 29 Ekim 1923’te Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra “Maarif Vekili” olan İsmail Sefa Özler, “Maarif Misak-ı” nı ilan etmiştir. Bu ilandan hemen sonra yürürlüğe giren 1924 programının hazırlanmasında ve uygulanmasında “Maarif Misak-ı”nın yönlendirici etkisi olduğu kesindir ve programın genel amacı olarak kabul edilmiştir

Maarif Misak-ı’nın genel amacı şu şekilde belirlenmiştir: “Türk Milleti’ni medeniyet safında en ileriye götürmek ve yeni nesilleri, Türk olmak haysiyetinin gerekli kıldığı bu amaca en kısa zamanda varmayı mümkün kılacak irade ve kudrette yetiştirmektir” (Tazebay vd., 2000: 34).

Maarif Misak-ı’nın diğer amaçları özetle şöyledir: “Milliyetçi, halkçı, inkılâpçı, laik Cumhuriyet vatandaşları yetiştirmek.

1.İlköğretimi genelleştirerek, herkese okuma -yazma öğretmek.

2.Yeni nesilleri bütün öğretim kademelerinden geçirerek onları ekonomik hayatta başarılı kılacak bilgilerle donatmak

3.Toplum hayatında, dünya ve ahiret cezaları korkusundan doğan ahlak yerine, özgürlük ve barışın ön plana alındığı gerçek ahlak ve erdemi hakim kılmak” (Tazebay vd., 2000: 35).

Bu program erkek ve kızlar için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Erkek ilkokullarının programında öğretilen dersler aşağıdaki tabloda verilmiştir. İki yıl gibi kısa bir süre uygulamada kalan 1924 Programı’nın imparatorluk eğitim programlarının etkisinde olduğu söylenebilir (Aslan, 2005: 34).

1924 programı, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitim ve öğretim anlayışı, ihtiyacı ve şartları düşünülerek “1924 İlk Mektep Müfredat Programı” adı altında hazırlanmıştır. Daha çok proje niteliğinde olan program iki yıl uygulamada kalmıştır (MEB, 1997: 18).

TABLO 2.6. 1924 Erkek İlkokullarının Haftalık Ders Dağılım Cetveli – 1924
(Tazebay vd, 2000: 36)

Dersler		1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	12	-	-	-	-	-
	-	4	3	2	2	2
	-	2	2	1	1	1
	-	1	-	2	2	2
	-	-	-	1	1	1
	-	2	1	1	1	1
Kuran-ı Kerim ve Din Dersleri		-	2	2	2	2
Hesap		2	3	3	3	2
Hendese		-	-	-	1	2
Tarih		-	-	1	2	2
Coğrafya		-	-	1	2	2
Tabiat Tetkiki, Ziraat, Hıfzıssıhha		3	3	2	2	2
Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye		1	1	1	1	1
Resim		2	2	2	2	2
El İşleri		2	2	2	2	-
Musiki		2	2	2	1	1
Terbiye-i Bedeniye		2	2	2	1	1
Yekün (Toplam)		26	26	24	26	24

Program’la Sıbyan mektebi ve Rüştîye olarak iki devreli ve altı yıl olan ilköğretim beş yıla indirilmiş ve devreler ortadan kaldırılmıştır (Aslan, 2005: 37).

Tablo 2.6 de görüldüğü gibi ilkokullarda okutulan dersler imparatorluk döneminden kalmadır. O zaman ki sosyal şartlar ve devrimlerin hala gerçekleşmemiş olduğu göz önüne alındığında bunun normal olduğu anlaşılabacaktır. Ayrıca bugünkü dersler ile karşılaştıracak olursak Türkçe aynı 12 saat olarak sabittir. Matematik bugün 4 saat, o zaman ise 2 saattir. Bugün görülen Hayat Bilgisi yerine o zamanın Tabiat Tetkiki, Ziraat, Hıfzıssıhha, Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye derslerini sayabiliriz. Resim, Müzik, Terbiye-i Bedeniye (Beden Eğitimi) aynı kalmıştır. 1924 programının en dikkat çekici yönü ise El İşleri, Hıfzıssıhha (Hijyen) ve Musahabat-ı Ahlakiye (Ahlaki Sohbetler) dersleridir. Bugün el işleri, resim ve

diğer derslerin içerisinde, Hıfzıssıhha dersi ise Hayat Bilgisi dersi içerisinde. Ahlaki Sohbetler dersi bugün hiçbir ders içerisinde yer almamaktadır.

2.2.2. 1926 İlkokul Programı

1924 İlk Mektep Müfredat Programında sadece tek tek derslerin adları yer almıştır. Bu programdaki eksiklikleri gidermek amacıyla Cumhuriyet prensiplerini kapsayacak ve yeni öğretim metotlarını öne çıkararak şekilde yeni bir program hazırlanmıştır (Saylan, 1999: 110).

Bu program, hem ilke, yöntem, ders ve konular yönünden hem de içerik yönünden bir devrim programıdır (Binbaşioğlu, 2005, 152).

1926 İlkokul Programı giriş (mukaddimesinde) bölümünün ilk paragrafında tek bir genel amaca yer verilirken, ilkokulun amacı “İlk mektebin başlıca maksadı, genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir” (Tazebay vd.,2000: 37).

İlköğretim düzeyinde, bu programla, “Niçin öğretim yapacağız?” sorusunun yanıtı şöyle verilmektedir: “İlk mektebin başlıca maksadı, genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir” belirtilmiştir (Aslan, 2005: 34).

1926 İlkokul Programının getirdiği yenilikler;

- Toplu öğretim uygulamasını getirdi.
- Öğrencinin kişisel ilgisinin dikkate alınması ve iş eğitime önem verilmesi.
- Ders, yalnız müfredat olmaktan sıyrıldı, dersin amacı ve kullanılacak metotlar belirlendi
- Derslerin çevre şartlarına göre öğretimi ve geniş imkân yaratılması görüşü de bu programda yer almıştır (Aslan, 2005:34).

Hazırlanan bu 1926 müfredat programında J.Dewey'in de üzerinde durduğu “Hayat Bilgisi, Toplu Tedris ve İş Okulu” kavramlarına da yer verilmiş, 1925 – 1926 öğretim yılında bazı pilot okullarda denenmiş, 1927 yılında da uygulamaya konulmuştur. Bu müfredatla ilk defa gündeme gelen “Toplu Tedris” için Bakanlık öğretmenler için kurslar açmış, öğretmenler bu metodu öğrenmeye çalışmışlardır (Karataş, 2002: 89).

1926 tarihli ilkokul programının en önemli özelliği ve yeniliği Toplu Tedris(toplu öğretim) uygulamasını getirmesidir. Günümüzde ilköğretimde geçerli olan ve uygulanan toplu öğretim yöntemi eğitimde o devre göre son derece çağdaş bir anlayış ve uygulamaydı.

İkinci Meşrutiyet döneminde öğretim programları ve öğretim yöntemlerinde ortaya çıkan görüşler, asıl meyvesini, Cumhuriyet döneminde vermiştir. Gözlem, deney, iş, yaşama ve tümevarımsal düşünme yöntemleri, denilebilir ki, tamamıyla 1926 tarihli İlkokul Programı'nın eseridir. Öğrenciler gibi, öğretmenler ve denetim elemanları da çağdaş eğitimin bu amaç, ilke ve yöntemlerini, geniş ölçüde bu programdan öğrenmişlerdir (Binbaşoğlu, 2005: 64).

1926 programında derslerin adları ile birlikte amaçları, içerikleri ve öğretim süresinde işe koşulacak etkinliklerin yer aldığı görülmektedir. Programda disiplinler mantığı ile düzenlenen dersler yer almakla birlikte, ilk üç sınıfta okutulmak üzere Hayat Bilgisi dersi ilişkili alanlar ile bütünleştirilerek geniş alanlar yaklaşımı ile düzenlenmiştir. Ayrıca dersler arasında da ilişkiler kurulmuştur. Bu nedenle, tasarı konu merkezli olmakla birlikte, geniş alanlara yer verilerek katı disiplinler mantığından kurtarılmıştır. Toplumun ihtiyaçları ve problemleri de tasarıya yön vermiştir. Çocuğa görelilik ilkesinin kabul edilmesi ile çok az da olsa öğrenen merkezli yaklaşıma eğilim gösterilmiştir (Saylan, 1999: 110).

TABLO 2.7. 1926 İlkokul Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi (İlk Mektepler Müfredat Programı, 1926) (Tazebay, 2000: 38)

Dersler		1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	Alfabe	12	-	-	-	-
	Kıraat(İnşat ve Temsil)	-	4	3	2	2
	İmla	-	2	2	1	1
	Tahrir	-	1	1	2	2
	Gramer	-	-	-	1	1
	El Yazısı	-	2	2	1	1
Din Dersi		-	2	2	2	2
Hayat Bilgisi		2	3	3	3	2
Hesap Hendese		-	-	-	1	2
Tarih		-	-	1	2	2
Coğrafya		-	-	1	2	2
Tabiat Dersleri		3	3	2	2	2
Eşya Dersleri		1	1	1	1	1
Yurt Bilgisi		2	2	2	2	2
Resim-Elişi		2	2	2	2	2
Musiki		2	2	2	1	1
Jimnastik		2	2	2	1	1
Yekün (Toplam)		26	26	26	26	26

1926 yılı ilkokul programının yabancı uzmanların raporlarından etkilendiğini söyleyebiliriz. Ayrıca 1 Kasım 1928 yılında kabulü gerçekleştirilen Harf İnkılabı sonucunda, eğitim yeni alfabe ile yapılmaya başlanmıştır. Böylece 1926 programında, 1928 yılından itibaren Elifbe değil, Alfabe dersi verilmeye başlanmıştır. Böylece yeni Türk harfleri ilk kez 1926 programında kullanılmıştır.

1926 İlkokul Programında en dikkat çekici özellik Tablo 2.7’ de görüldüğü üzere ilk üç sınıftan Hesap-Hendese (Matematik) derslerinin kaldırılmış olmasıdır. Ayrıca ilk üç sınıfta dersler Hayat Bilgisi dersi etrafında toplanmıştır.

2.2.3. 1936 İlkokul Programı

1926 İlkokul Programından sonra Türkiye’de çeşitli alanlarda inkılaplar yapılmıştı. Bu inkılapların zaruri kıldığı yeni ihtiyaçlar karşısında programlarda da yeni değişiklikler yapılması gerekiyordu (Arslan, 1999).

1935 yılında toplanan bir komisyon 1926 yılında uygulamasına başlanan “İlkmektepler Müfredat Programı”nda gerekli değişiklikleri yaparak 1936 yılından itibaren “Yeni İlkokul Müfredat Programı” nı yürürlüğe koymuştur. İlk defa millî Eğitimin amaçlarına geniş kapsamlı olarak bu müfredatta yer verilmiştir (Karataş, 2002: 89).

Türk Millî Eğitiminin ilke ve amaçları bu programla geniş bir biçimde sergilenmiştir. Tek Parti (CHP)’nin parti programı ilkeleri dikkate alınarak hazırlanan bu programda “Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Lâiklik ve İnkılapçılık” “ağır bir program”ın çocuk düzeyinin üzerinde “ağır konuları” olarak İlkokul Müfredat Programı’nda yerini almıştır. Bilindiği gibi, 1923-1933 yılları, Türk Devrimi’nin altın yıllarıdır. 1933’e kadar “çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkmak” vizyonunu esas alan Cumhuriyet rejimi, çağdaş dünyayı yakalayabilecek tüm devrimlerini, diğer sosyal devrimlerle birlikte, Tarih ve Dil Devrimleri’ni de gerçekleştirmiştir. 1936 Programı bu ortamda uygulamaya konmuştur. Bununla birlikte “pedagoji alemindeki ileri hareketler” de gözlenmiş ve gelişmelerin programa girmesi göz önünde tutulmuştur (Aslan, 2005: 37).

1936 programında, her dersin programının başında o dersin başlıca hedefleri tespit edilmiş, derslerin öğretiminde öğretmen tarafından dikkate alınacak önemli noktalar açıklanmış. Ayrıca derslerde yeni eğitim ve öğretim esasları bakımından dikkat edilecek noktalar hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Bu programlarla Cumhuriyet İlkokulu, Türk çocuğunu ezbercilikten kurtarmış, canlı mevzular etrafında öğrencinin gözlemler, incelemeler yaparak milli meselelerle sıkı bir şekilde ilgilenmeleri sağlanmıştır (Ergin, 1977: 1785) .

1936 İlkokul programının önemli bir özelliği de ilk kez ilkokulun eğitim öğretim ilkelerini belirlemiş olmasıdır. Bu ilkeler şunlardır:

- 1- İlkokul milli bir eğitim kurumudur.
- 2- İlkokul çocuklara milli kültürü aşlamak zorundadır.
- 3- Okulda her derse milli gayeleri gerçekleştirecek birer araç olarak bakılmalıdır.
- 4- Okul öğrenciyi muhakeme etmeye, düşünmeye alıştırmak için hiçbir fırsatı kaçırmamalıdır.
- 5- Derslerde etkinlikleri çeşitlendirmeye çalışmak, çocukları yeknesak etkinliklere sevk etmekten çekinilmelidir.
- 6- İlkokulda bütün dersler öğrencinin düzeyine uygun olmalıdır.
- 7- İlkokul çocuklarının özellikleri daima göz önünde bulundurulmalıdır (öğrencinin bireysel ayrılıklarına dikkat edilmelidir).
- 8- Yakın yurt ve yakın zaman ilkesi ilkokulda esas olmalıdır. (Tazebay vd., 2000: 43)

1936 programının özellikleri;

- 1926 ilkokul programı ve daha önceki programlar da dahil olmak üzere, öteden beri “Türkçe” adı altında toplanan, okuma, inşaat, tahrir gibi etkinlikler ayrı birer ders olarak değil, ilkokullarda birbirini tamamlayıcı nitelikte bir bütün olarak ele alınmıştır.
- Yazı dersi Türkçe dersinden tamamen ayrılarak bağımsız bir ders haline getirilmiştir.
- 1926 programında mevcut olan Eşya dersi kaldırılmış, buna karşılık ikinci devrede okutulmak üzere “Aile Bilgisi” dersi konmuştur (Tazebay vd., 2000: 45)

Her dersle ilgili ders programının sonunda, “öğretim vasıtaları” adı altında o derste kullanılacak araç gereçlerle, bu araç-gereçlerden nasıl yararlanılacağı belirtilmiştir. Öğretim vasıtaları şöyle sıralanmıştır:

- Kullanılacak ders araçları.
- Gezilecek incelenecek yerler.
- Okul atölyesi, okul işliğı ve okul müzesi
- Koleksiyonlar
- Yararlanılacak yardımcı eserler

- Bazen de başvurulacak öğretim vasıtası hayatın ta kendisidir (Tazebay vd., 2000: 46).

1936 programında, köy okulları için ayrı bir program yapılmıştır. Bu programda müfredatın yanında derslerin uygulanış biçimi de vurgulanmıştır. Her gün derslerden 15 dakika önce temizlik yapılacaktır, her ders 40 dakikadır, ziraat işleri 1 saattir, dersler arasında 15 dakika teneffüs yapılır, dersler mahalli şartlara ve mevsimlere göre öğleden önce veya güneş batmadan bitmek üzere öğleden sonra yapılır, saatini başöğretmen müfettişle beraber tayin eder (Karataş, 2002: 90).

TABLO 2.8. 1936 İlkokul Programı Ders Dağıtım Çizelgesi (Tazebay, 2000: 45)

	1.Devre			2. Devre	
DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	10	7	7	6	6
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurt Bilgisi	-	-	-	2	1
Tabiat Bilgisi	-	-	-	3	3
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2
Hayat Bilgisi	5	6	7	-	-
Hesap-Hendese	4	4	4	4	5
Resim-İş	4	4	4	2	2
Yazı	-	2	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1
Jimnastik	2	2	2	1	1
Yekün	26	26	26	26	26

Tablo 2.8’de görüldüğü gibi 1926 programında yer alan Eşya dersleri ve Yurt Bilgisi dersleri 1936 yılında kaldırılarak, bu dersler Hayat Bilgisi dersi içerisine alınmıştır. Ayrıca bugün kullanılan ders programına çok yakın dersler 1936 yılı programında yer almıştır.

1936 İlkokul Programı incelendiğinde, toplumun ihtiyaçlarının ve problemlerinin tasarıya yön verdiği, çocuğa görelilik ilkesinin vurgulandığı

görülmekle birlikte; derslerin disiplinler mantığı ve geniş alanlar çerçevesinde düzenlenmesiyle, konu alanı merkezli olduğu anlaşılmaktadır (Saylan, 1999: 111).

1939 yılında toplanan I. Maarif Şurası köylerimizdeki üç sınıflı ve tek öğretmenli köy okullarının verimini artırmaya ve köy okullarının beş sınıflı okullara çevrilmesine karar vermiştir. Bu sebepten yeni bir program hazırlanmış şehir ilkokulları ile köy okullarını eşit fırsatlara kavuşturmak hedeflenmiştir. Bu hedefle hazırlan bir müfredat programı da 1939- 1940 yılında yürürlüğe konmuştur (Karataş, 2002: 90).

Bu programda, Tablo 2,9’da görüldüğü gibi Türkçe, Aritmetik, Geometri, Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi ve Resim dersleri bazı değişikliklerle şehir ilkokullarının aynısıdır. Hayat Bilgisi, Tabiat Bilgisi, İş ve Ziraat dersleri köy koşullarına uygun duruma getirilmiştir. Aile bilgisi derslerinde de bazı değişiklikler yapılmıştır. Zaman çizelgesi de , “yalnız öğleden sonra” ya da “öğleden önce” dersler bitirilecek şekilde düzenlenmiştir

Bu müfredat programının ders dağıtım çizelgesi aşağıda sunulmuştur.

TABLO 2.9.1939 yılı köy okulları müfredat programı ders dağıtım çizelgesi (Karataş, 2002: 90).

Dersler	1. sınıf	2. Sınıf	3.sınıf	4. Sınıf	5.sınıf
Hayat Bilgisi	3	3	4	-	-
Türkçe	10	9	8	5	5
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurt Bilgisi	-	-	-	2	2
Aile Bilgisi	-	-	-	1	1
Aritmetik (geometri)	4	4	4	3	3
Resim	1	1	1	1	1
Yazı	-	1	1	1	1
Toplam	18	18	18	18	18

2.2.4. 1948 İlkokul Programı

1948 Programına temel oluşturan düşünce, Atatürk'ün, programın başına konan şu yönergelerine dayandığı kabul edilebilir; “Hükümetin en feyizli ve en mühim vazifesi Millî Eğitim işleridir. Bunda muvaffak olabilmek için öyle bir program takip etmeye mecburuz ki, o program milletimizin bugünkü haliyle içtimai hayatla, muhiti şartlarla ve asrın icaplarıyla tamamen mütenasip ve mutevafık olsun. Bunun için muazzam ve fakat hayali, muğlak mütalaalardan tecerrüt ederek hakikate nafiz nazarlarla bakmak ve elle temas etmek lazımdır.” (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 2006: 229)

1948 Programı'nın genel amaçları şöyledir;

1. Çocuğun ve gencin iyi bir yurttaş olarak “toplumsal bakımdan” gelişmesini sağlamak,
2. Çocuğun ve gencin bir “birey” olarak “kişisel bakımdan” kişilik gelişimini sağlamak,
3. Çocuğun ve gencin bir “aile üyesi” ve diğer insanlarla “beşeri ilişkileri” olan sosyal bir varlık olarak “insanlık münasebetleri bakımından” toplumun üyesi bilincine sahip niteliklere sahip insani gelişimi sağlamak,
4. Çocuğun ve gencin bir “ekonomik varlık” olarak “ekonomik hayat bakımından” gelişmesini sağlamak (Aslan, 2005: 38).

1948 Programında, milli eğitimin amaçları, ilkokulun eğitim ve öğretim ilkeleri, köy ve şehir ilkokulları için ders dağıtım cetvelleri ve açıklamalar, her sınıfta işlenecek üniteler ve bölümleri, eğitim ve öğretimde yararlanılacak araç ve gereçlerin listeleri yer almakla birlikte; ayrıca çocuk gelişiminin ana çizgilerini belirten bir broşür de programa eklenmiştir (Kalaycı, 2004: 52).

1948 Programı, kişiliğin gelişmesinin sağlanmasına uygun çevre ilkesi, okul ve ailenin işbirliği ilkesi, kişilik ilkesi gibi üç yeni ilke getirmektedir. Bu programda var olan 17 ilkenin 14 tanesi 1936 Programı'nda da bulunmaktadır (Aslan, 2005: 39).

1948 tarihli “İlkokul Programı” 1948-1949 öğretim yılında 1 Kasım 1948 tarihinden itibaren uygulanmaya konulmuş ve 20 yıl süreyle uygulanmıştır. Programda derslerle ilgili amaçlar her dersle ilgili öğretim programının başında ve öğretmen davranışı açısından genel ifadeler biçiminde verilmiştir. Amaçlar birkaç özelliği (bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor) bir arada bulundurmakta ve amaç ifadelerinin çoğu dersin okutulduğu tüm sınıfları kapsayan dersin genel amaçlar türündendir. Başka bir deyişle programda her sınıf için Türkçe ve Matematik öğretim programları dışında derslerin özel amaçları belirtilmemiştir (Tazebay vd., 2000: 61).

TABLO 2.10. 1948 İlkokul Programı Ders Dağıtım Çizelgesi (Tazebay, 2000: 63)

Dersler	1.Devre			2.Devre	
	1.S.	2.S.	3.S.	4.S.	5.S.
Hayat Bilgisi	5	6	7	-	-
Türkçe	10	7	7	6*	6*
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurttaşlık Bilgisi	-	-	-	2	1
Tabiat Bilgisi	-	-	-	3	3
Matematik	4	4	4	4	5
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2
Resim-İş	4	4	4	2	2
Yazı	-	2	1	1	1
Müzik	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1
Toplam	26	26	26	26	26

* Bu sınıflarda Türkçe derslerinin birer saati, Din Bilgisi alacak öğrenciler için bu derse ayrılmıştır.

1948 yılı programı ile 1936 yılı programında görülen dersler aynıdır. Tablo 2.8 ve Tablo 2.10 karşılaştırıldığında derslerin aynı olduğu görülmektedir. Burada dikkat çekici husus hem 1936 programında hem de 1948 programında Resim dersinin ilk üç sınıfta 4 saat verilmesidir.

1948 İlkokul Programı Amaçlar, İçerik, Eğitim Durumu ve Değerlendirme öğeleri açısından ele alınmıştır. Programın genel amaçlarına bakıldığında 1936 programından daha ileri bir eğitim anlayışıyla yazıldığı görülmektedir. 1948 programı öncesinde Türkiye’de ilkokullarda iki tip program uygulamada bulunuyordu. 1936 programı şehirlerde, 1939 köy okulları programı da köylerde uygulanıyordu. Bundan önce 1927 ve 1936 yıllarında da köyler için programlar hazırlanmıştı. Ancak 1939 yılında hazırlanan program öncekilerden daha kapsamlıdır (Tazebay vd., 2000: 60).

1948 İlkokul Programının başında ulusal eğitimin hedefleri, öğretim prensipleri ve ilkeleri belirtilmiştir. Programın ilkeler bölümünde, öğrenenin ilgi, ihtiyaç ve hazır bulunuşluk düzeyinin dikkate alınması, düşünce yeteneğinin geliştirilmesi, yaparak yaşayarak öğrenmeye fırsat verilmesi, işe dönük pratik bilgilere yer verilmesi, her çocuğun ayrı bir varlık olarak düşünülmesi, çeşitli etkinliklerle katılımın sağlanması için çocukların ilgilerinden yararlanılması, ilk üç sınıfta toplu öğretim uygulanması, ekonomik ve sosyal problemlerin dikkate alınması vurgulanmıştır. Bu nedenle, program sosyal problemler ve ihtiyaçlar ile öğrenenin ilgi ve ihtiyaçlarının dikkate alınmasını amaçlamıştır (Saylan, 1999: 112).

1948 İlkokul Programı Amaçlar, İçerik, Eğitim Durumu ve Değerlendirme öğeleri açısından ele alınmıştır. Programın genel amaçlarına bakıldığında 1936 programından daha ileri bir eğitim anlayışıyla yazıldığı görülmektedir. 1948 programı öncesinde Türkiye’de ilkokullarda iki tip program uygulamada bulunuyordu. 1936 programı şehirlerde, 1939 köy okulları programı da köylerde uygulanıyordu. Bundan önce 1927 ve 1936 yıllarında da köyler için programlar hazırlanmıştı. Ancak 1939 yılında hazırlanan program öncekilerden daha kapsamlıdır (Tazebay vd., 2000: 60).

Programda, derslerin Cumhuriyetçilik, Laiklik, Millîlik, Devletçilik, Atatürkçülük gibi kavramları merkeze alarak düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Böylece, programın ağırlıklı olarak konu merkezli olduğu, tasanda tek tek düzenlenen derslerle birlikte geniş alanların oluşturulduğu derslere de yer verildiği, merkeze alınan birleştirici bağlarla dersler arasında kaynaşıklığın sağlandığı görülmektedir (Saylan, 1999: 112).

1948 İlkokul Programının (A) çizelgesi şehir ve kasabaların ders dağıtım çizelgesidir, (B) çizelgesi ise şehirlerin çizelgesidir (Tazebay vd., 2000: 69). 1948 köy ilköğretim programı şöyledir:

TABLO 2.11. 1948 Köy İlköğretim Programı Ders Dağıtım Çizelgesi (Karataş, 2002: 92).

Dersler	Birinci devre			İkinci devre	
	1. sınıf	2. sınıf	3.sınıf	4. sınıf	5.sınıf
Hayat Bilgisi	4	4	4	-	-
Türkçe	10	9	9	6	6
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurttaşlık Bilgisi	-	-	-	1	1
Tabiat Bilgisi	-	-	-	2	2
Matematik	5	5	5	4	4
Aile Bilgisi	-	-	-	1	1
Resim- İş	1	1	1	1	1
Tarım - İş	6	6	6	6	6
Yazı	-	1	1	1	1
Toplam	26	26	26	26	26

Tablo 2.11 de görüldüğü gibi; Köy derslerinde, Müzik ve Beden Eğitimi dersleri için başlı başına bir saat ayrılmamıştır. Bu dersler için derslerden önce 20 dakikalık bir zaman uygun görülmüştür. Köy okullarında haftada 26 saat ders yapılmaktadır. Bunların 6 saati Tarım-iş çalışmalarına 20 saati de diğer derslere ayrılmıştır (Karataş, 2002: 91).

Köy İlkokulları Programı (1939) köy ve kentler arasında farklılığı ortadan kaldırmaya çalışmakla birlikte, “zorunlu ... ilköğretimin ‘eğitim-öğretim standartları bakımından birbirine denk olmadığı’ yönünde toplumda yaygın bir düşüncenin gelişmesine neden olmuştu.” Yine Hasan-Âli Yücel’in Bakanlığı döneminde tüm öğretmenlere 1936 İlkokul Müfredat ve Köy İlkokulları Programları’nın uygulaması ve eksiklikleri konusunda bir soruşturma gönderdi. Soruşturmalardan elde edilen

bilgiler ışığında yeni bir programın hazırlıklarına başlandı. Sonuçlardan elde edilen bulgulardan ve ülke ve dünyadaki gelişmelerden de yararlanılarak, öncelikle “köy ve şehir okullarının birleştirilmesi kabul edildi.” Bu program 1948-1949 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlandı (Aslan, 2005: 38)

2.2.5. 1962 İlkokul Programı Taslağı

1948 programına yöneltilen eleştiriler sonucunda 1952 yılında Amerikalı Profesör. Dr. Kate Wofford Türkiye’ye davet edilmiş, Türkiye’de çeşitli incelemelerde bulunarak bir rapor hazırlamıştır. Wofford raporunda programların daha demokratik olması için gayret edilmesi gerektiğini dile getirmiştir (Akbaba, 2004).

1961 yılında kabul edilen 222 sayılı ilköğretim kanununun getirdiği hükümler, programların geliştirilip değiştirilmesini zorunlu kılmıştır. 1962 yılında toplanan VII. Millî Eğitim Şurası’nda,

- Programların günün gerçekleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak düzenlenmesi,
- Programların geliştirilmesine bağlı olarak ders ve kaynak kitaplarının hazırlanması
- Öğretmenlerin yeni programların gereklerine uygun olarak yetiştirilmesi,
- Hazırlanacak ve uygulanacak bir deneme programının komisyonlarca incelenip değerlendirildikten sonra çeşitli bölgelerde iki yıl süreyle denenmesi,
- Deneme programlarının geliştirilerek bütün yurt çapında uygulanması kararlaştırılmıştır (www.meb.gov.tr).

1962 İlkokul Program Taslağı hazırlanışı bakımından çok önemlidir. Bunun nedeni bugünkü kullanılan program geliştirme çalışmalarına benzer şekilde hazırlanmış olmasıdır. Taslak program şu şekilde hazırlanmıştır;

- 14.04.1961 tarihinde İlköğretim Genel Müdürlüğünce, 1948-1949 öğretim yılında uygulanmaya başlanan ve 1957 yılında küçük bir değişiklikle yeni bir baskısı yapılan ilkokul programı yeniden ele alınmıştır. Aradan geçen zaman içinde eğitim alanında kendini gösteren gelişmeler, uygulamada karşılaşılan aksaklıklar, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun getirdiği yeni anlayış ve nihayet sosyal hayatımızda meydana gelen değişimler karşısında, mevcut programın tekrar gözden geçirilmesi zorunlu görülmüş ve teşebbüse geçilmiştir.
- Talim ve Terbiye Dairesi İlköğretim Genel Müdürlüğü ile iş birliği yaparak, köy ve şehir okullarında çalışan öğretmenler ile ortaöğretim ve öğretmen okullarında görevli öğretmenler ve bu alanda uzmanlardan meydana gelen 16 kişilik bir komisyon kurulmuştur. 17 Ekim 1961-28 Ekim 1961 tarihleri arasında Ankara'da toplanan komisyon, çeşitli alanlarda meydana gelen gelişmeleri dikkate almak suretiyle ilkokul programında yapılacak değişikliklerle ilgili esasları bir raporda saptayarak bakanlığımıza sunmuştur. Sonra bu rapor yayınlanarak bütün illere, ilçelere, öğretmen derneklerine, basına, ilgili özel ve resmî kurumlara gönderilmiş incelenerek rapor hakkındaki düşünceleri alınmıştır.
- Millî Eğitim Bakanlığı illere yolladığı bir genelgeyle Millî Eğitim Teşkilâtı, Öğretmen Dernekleri, Okul-Aile Birlikleri ve bireysel olarak öğretmenler tarafından 1962 yılına kadar, İlkokul Programı hakkında hazırlanan tenkidi ve tahlili dokümanların Bakanlığa gönderilmesini istemiştir.
- İlköğretim Genel Müdürlüğünde kurulan özel bir komisyon; İlkokul Programı ile ilgili, illerden gelen dokümanları, program üzerinde yapılan inceleme, deneme ve çeşitli alanlardaki gelişme sonuçlarını gözden geçirmiştir. Böylece yeni programın esasları ve bünyesi, mevcut imkânlar yanında meslekten gelen kimselerin düşünce ve teklifleri alınarak tespit edilmiştir.
- Ön program taslağını hazırlamak üzere 19.02.1962 tarihinden itibaren 15 gün süreyle köy ve şehir ilkokullarında çalışan öğretmenlerden, ilkokul müdür ve müfettişlerinden, Millî Eğitim Müdürü ve yöneticilerden,

ortaokul ve öğretmen okulu öğretmenleri, ilgili uzman ve velilerden kurulu 108 kişilik bir komisyon çalışmaları başlamıştır.

- Komisyon, önce ilkokul programında yapılacak değişikliklerle ilgili raporda saptanan ilkeleri, bu alanda, meydana getirilen dokümanları, öğretmenlerin program üzerindeki teklif ve düşüncelerini, 1948 yılından beri yapılan inceleme, deneme sonuçlarını gözden geçirmiştir.
- Genel Kurul halinde işe başlayan komisyon, Ön Program Taslağının dayanacağı esaslar üzerinde bir görüş birliğine vardıktan sonra aşağıdaki komitelere ayrılarak çalışmalarına devam etmiştir:

- a. Amaç ve İlkeler Komitesi
- b. Türkçe ve Yazı Komitesi
- c. Toplum Bilgileri Komitesi
- d. Fen ve Tabiat Bilimleri Komitesi
- e. Birleştirilmiş Sınıflar Komitesi
- f. Matematik Komitesi
- g. Resim İş Komitesi
- h. Din Dersleri Komitesi
- i. Müzik Komitesi

Ön Program çalışmaları ile meydana getirilen taslağın redaksiyonu ile komiteler arası iş birliğini sağlamak ve birleştirilmiş sınıflara ait çalışmaları geliştirmek amacıyla tekrar bir komisyon kurulmuştur. 35 ilkokul öğretmeni ve ilgili uzmanların katıldığı bu komisyon 28.03.1962 tarihinden 14.04.1962 tarihine kadar sürekli çalışmak suretiyle, Yeni İlkokul Programı Taslağını hazırlamıştır (Arslan, 1999).

Yapılan çalışmalar sonucunda oluşturulan 1962 ilkokul program taslağı 5 yıl süre ile 250 ilkokulda denenip geliştirilmek üzere kabul edilmiştir. Programa 1968 yılında son hâli verilerek bütün ilkokullarda uygulanmaya başlanmıştır (Akbaba, 2004).

TABLO 2.12. 1962 İlkokul Programı Taslağı Haftalık Ders Dağıtım Cetveli (Tazebay vd., 2000: 90)

Dersler	Birinci devre			İkinci devre	
	1. sınıf	2. sınıf	3.sınıf	4. sınıf	5.sınıf
Hayat Bilgisi	5	6	6	-	-
Türkçe	10	9	9	6	6
Toplum ve Ülke İncelemeleri	-	-	-	6	5
Fen ve Tabiat Bilgileri	-	-	-	5	5
Din Bilgisi	-	-	-	1	1
Matematik	5	5	5	4	5
Resim- İş	3	3	3	2	2
Müzik	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	1	1
Toplam	26	26	26	26	26

Tablo 2.12’de görüldüğü gibi; 1962 İlkokul Programında Resim dersi birinci devrede 3 saate indirilmiştir. 1948 Programına göre, Matematik dersinin haftalık ders saati hemen hemen tüm sınıflarda bir saat artırılmış, müzik ve beden ders saatleri aynı kalmış, tarih, coğrafya dersleri, toplum ve ülke incelemeleri adı altında birleştirilmiş, tabiat bilgisi, fen ve tabiat bilgisi dersi olarak değiştirilmiş ve haftalık ders saati artırılmıştır. Burada önemli olan matematik ve fen bilgisi ders saatlerinin artırılmasıdır.

Taslak programda ilköğretimin amaçları beş ana amaç ve bunların altında alt amaçlar biçiminde yazılmıştır. Hayat Bilgisi, Toplum ve Ülke İncelemeleri (Tarih ve Coğrafya), Fen ve Tabiat Bilgisi dersleri mihrer ders olarak kabul edilmiş ve üniteler biçiminde düzenlenmiştir. İlkokulda kullanılacak öğretmen araçları listesi (derslere göre), başlıkları altında maddeler biçiminde düzenlenmiştir. Oldukça ayrıntılı olan bu bölüm öğretmenlere yol gösterici niteliktedir. Önceki programlarda olduğu gibi 1962 Taslak Programında da değerlendirme ögesi ihmal edilmiştir (Tazebay vd.,2005: 92).

2.2.6. 1968 İlkokul Programı

1968 programının temelini 1962 taslak programı oluşturmuştur ve çok uzun süren denemelerden sonra, 1968-1969 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur (Arslan, 1999).

1968 İlkokul Programı zaman zaman değişikliklere uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. 1968 Programında “Türk Milli Eğitiminin Amaçları” başlığı altında kısa bir açıklamadan sonra Milli Eğitimin yetişmesini sağlayacağı yurttaş tipinin özellikle “Toplumsal, kişisel ve ekonomik hayat” yönlerinden ele alınmış ve amaçlar bu başlık altında verilmiştir (Tazebay vd.,2005: 99).

TABLO 2.13. 1968 İlkokul Programı ve Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi (Tazebay vd., 2000: 102)

DERSLER	1.S.	2.S.	3.S.	4.S.	5.S.
Türkçe	10	10	10	6	6
Matematik	5	5	5	4	4
Fen Bilgisi	-	-	-	4	4
Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2
Resim-İş	1	1	1	2	2
Müzik	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	3	3	3	3	3
Toplam	25	25	25	25	25

Tablo 2.13 de bulunan 9 adet ders şu anda kullanılan programa en yakın olanıdır. 1962 programından farkı ise; 1962 programında yer alan toplum ve ülke incelemeleri dersinin sosyal bilgiler olarak değiştirilmesi ve ders saatinin yarı yarıya düşürülmesidir. Beden eğitimi ders saati ise 3 saate çıkarılmıştır. Şu anda beden eğitimi dersi saati ise 1 saattir.

Bu programın geçmiş programlardan farkı VII. Millî Eğitim Şûrasında saptanan “Türk Millî Eğitiminin Hedefleri” yanında ilköğretimin hedeflerine ve ilkokulun eğitim-öğretim ilkelerine ayrı ayrı yer vermesidir (Arslan, 1999).

1968 programındaki derslerin öğretim programlarında amaçlara bakıldığında Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen ve Tabiat Bilgisi, Din Bilgisi, Yazı, Resim-İş, Müzik ve Beden Eğitimi derslerinin genel amaçları ifade edilmiş olup, derslerin sınıf düzeylerindeki amaçları belirli değildir (Tazebay vd., 2000: 100).

1968 programının getirdiği diğer bir yenilik ise, daha önceki programlarda 1. 2. ve 3. sınıflar için sağlanmış olan toplulaştırma (toplu dersler) anlayışının, ilkokulun 4. ve 5. sınıfına da uygulanmasıdır. Bu anlayıştan hareketle 1948 programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgileri dersleri “Sosyal Bilgiler”, “Tabiat Bilgisi” ve “Tarım dersleri”, “Fen ve Tabiat Bilgileri” başlığı altında toplanmıştır (Arslan, 1999).

1968 Programında, Türk Mili Eğitiminin Amaçları, İlkokulun Amaçları birbirleriyle ilişki kurularak yer almıştır. Amaçlara bağlı olarak eğitim öğretim ilkeleri belirlenmiştir. Program derslerin amaçlarını, ünitelerini, içeriği, haftalık ders dağılım çizelgesini, araç gereçleri, öğretim yöntem ve tekniklerini kapsamaktadır. Öğrenciye kazandırılacak davranışlar toplumsal, kişisel ve ekonomik hayat yönünden düzenlenmiştir. Program;

1. Öğrencinin yakın çevresi,
2. Öğretimde toplulaştırma,
3. Ünite ilkelerini benimsemiştir.

Ünitelerin işlenişinde küme çalışmaları, bilgi ve seviye gruplarının oluşturulması önerilmiştir. Öğretimin yıllık, ünite, günlük düzeyde hazırlanacak planlar çerçevesinde gerçekleştirilmesi belirtilmiştir. Hayat Bilgisi, Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri mihver ders olarak belirtilmiş ve tüm derslerin mihver ders üniteleri ile ilişkilendirilmesi istenmiş, böylece derslerin birbirleriyle olan kaynaşıklığı, sürekliliği ve aşamalılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Program öğrencinin ve toplumun ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanmıştır. 1968 İlkokul Programı toplum, birey ve konu alanı kaynaklarının dengeli bir şekilde ele alınarak düzenlenen

bir program olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak; hedeflerin açık ifade edilmemesi, program elemanlarının yeterince tanımlanmaması, geliştirme çalışmaları ile ilgili önerilere yer vermemesi programın eksiklikleridir (Saylan, 1999: 114).

Türk Millî Eğitimi'nin amaçları ile birlikte, VII. Millî Eğitim Şurası'nda saptanan "Türk Millî Eğitiminin Hedefleri" yanında, İlköğretimin Hedeflerine ve İlkokulun Eğitim-Öğretim İlkelerine de ayrı ayrı yer vererek Amaç, Hedef ve İlkelerde bir tutarlılık öngörmüştür, diğer yandan, İlkokul birinci devrede (1 2, ve 3. sınıflarda) "Mihver Dersi" olarak, Hayat Bilgisi Dersi çevresinde toplulaştırma yaklaşımı, bu okul basamağının ikinci devresinde de (4, 5. sınıflarda) uygulanması ile bir bütünlüğe ve sürekliliğe gidildiğini göstermektedir. Son olarak, 1968 Programı'nın, yakın çevreyi, öğrencileri en çok etkisi altına aldığı gerçeğini göz önünde tutarak, öğretim programlarında başlangıç alınmasını amaçladığı, öğretimde toplulaştırma yaparak, insan zihninin işleyişini göz önünde tuttuğu, ifade ve beceri dersleri ile mihver derslerinin ilişkisini kurduğunu, konular ve üniteleri 7-12 yaş çocuklarının zihinsel kapasite ve psikolojik özelliklerinin bilimsel gerçeğinden hareketle özellikle ikinci devrede (4, 5. sınıflarda) hafiflettiği saptanabilir. Bu program, "Çerçeve Program" niteliği ile de öğretmene kendi inisiyatifini kullanma olanağı vermeyi amaçladığı söylenebilir (Aslan, 2005: 39).

2.2.7. 1968 Sonrası Program Geliştirme Çalışmaları

1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitim Sistemi yeni baştan düzenlenmiştir. 1980'li yıllarda program geliştirme çalışmalarının tekrar ağırlık kazandığı görülmektedir. Program geliştirmede sürekliliğin ve standartlaşmanın sağlanması yönünde bazı çalışmalar yapılmıştır (Gözütok, 2003: 54).

1981 yılında toplanan X. Millî Eğitim Şurası'nda, Türk Millî Eğitim sisteminin Atatürk ilkeleri doğrultusunda bütünleştirilmesini öngören bir model getirilmiştir. Bu modele göre ilk ve ortaokul programları temel eğitim programları halinde bütünleştirilmektedir. Temel eğitim 6-14 yaşları arasındaki çocuklara eğitim veren bir öğretim kademesi olarak öngörülmüştür. Bu bütünleşme içinde programların 1-3, 4-5, 6-8 yıllar için çocuğun gelişim özelliklerine uygun olarak ve

eğitimin bu çağlarla ilgili görev ve sorumluluğu göz önünde bulundurularak düzenlenmesi gereği üzerinde durulmuştur (Şahin, 2006: 168).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) 1982 yılında bir program geliştirme modeli oluşturmak ve bundan sonra hazırlanacak ve geliştirilecek tüm programların bu modele uygun olarak yapılmasını sağlamak amacıyla üniversitelerdeki bilim adamlarıyla işbirliği içerisinde yeni bir program modeli oluşturmuştur. Ayrıca bu tarihte (1982) toplanan XI. Millî Eğitim Şurası'nda öğretmen yetiştirme üzerinde durulmuştur. Öğretmen yetiştiren kurumlarda bu birliğe gidilmesi, içerik kategorilerinin ağırlığı ve düzeni, eğitim süresi, ders geçme ve kredili sistemin benimsenmesi için çalışmalar yapılmıştır (Küçükahmet, 1987: 68).

Millî Eğitim için geliştirilen model 26.05.1983 gün ve 86 sayılı kurul kararı ile kabul edilmiş ve 2142 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu modelde programların hazırlanması ve geliştirilmesi konusunda görev alacak kişiler ile program geliştirme grubunun çalışma esasları belirlenmiş ve her programda genel, ünite ve konu amaçlarının belirlenmesinin, her ünitenin ayrı ayrı davranışlarının tespit edilmesinin gerekli olduğunun altı çizilmiş, programların bir yıllık uygulanmasından sonra değerlendirilmesinin yapılarak, değerlendirme sonuçlarına göre programların geliştirilmesi karara bağlanmıştır. Model iki ana bölümden oluşturulmuştur. İlk bölümde Atatürk'ün, eğitimin önemine ve eğitim ortamının gerçeğe yakın olarak oluşturulmasına ilişkin fikirleri, Millî eğitimin genel amaçları, okul düzeyi ve türü ile ilgili amaçlar, eğitim-öğretim ilkeleri, uygulama yöntem ve teknikleri, ikinci bölümde ise dersin ilgili okul düzeyine ve sunulacağı sınıfa göre amaçları, ünite veya konulara göre alt amaçları, her ünite veya konuda kazandırılacak davranışlarla beraber dersi uygulama ve değerlendirme yöntemleri yer almıştır (Gözütok, 2003: 55).

Bu model 14.2.1984 gün ve 16 sayılı TTKB kararı ile yeniden belirlenerek “amaç”, “davranış”, “işleyiş” ve “değerlendirme” boyutları içinde programların derslere göre hazırlanması esasını getirmiştir. Ancak kararda, bu model konusunda bağlayıcı bir karar bulunmaması nedeniyle bazı programlar farklı modellerle hazırlanarak geliştirilmiştir. Böylelikle ders programlarının geliştirilmesinde bir standartlaşma yerine çeşitliliğe doğru gidilmiştir (Gözütok, 2003: 56).

1988 tarihinde toplanan XII. Millî Eğitim Şûrası'nda; öğretim programlarının devamlı olarak bilimsel bir yöntemle geliştirilmesi, her kademedeki öğretim programlarının hazırlanmasında; öğretim kademelerinin özelliği, çocuğun ilgi, yetenek ve kapasitesinin göz önünde bulundurulması, ilköğretim programlarının bir bütün olarak ele alınması, ve meslek liselerinin öğretim programlarının yeniden incelenmesi konularında kararlar alınmıştır. Program geliştirme faaliyetlerinin, Bakanlık bünyesinde kurulacak “Program Geliştirme ve Araştırma Merkezi” tarafından sürekli olarak yapılması kararına varılmıştır (Gözütok, 2003: 56).

Millî Eğitim Bakanlığında program geliştirme çalışmaları, 1990 tarihinde başlatılan Dünya Bankası desteğindeki Millî Eğitimi Geliştirme Projesi ile önemli gelişmeler göstermiştir. Bu projenin amaçları arasında programları iyileştirmek ve geliştirmek ile ders kitapları ve öğretim materyallerinin kalitesini yükseltmek ve verimli kullanmak da yer almaktadır (Yüksel, 2003).

1990'lı yıllara gelindiğinde Milli Eğitim Sistemimizi yeniden düzenleme çalışmaları içinde Program Geliştirme ve Ölçme Değerlendirmeye ayrı bir önem verildiği görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 28 Şubat 1990 yılında toplanan ölçme Değerlendirme ve Program Geliştirme İhtisas Komisyonları toplantısında Türkçe, Matematik, Güzel Sanatlar, Sanat Tarihi, Psikoloji, Fen Bilgisi, Tarih, Felsefe Grubu ve Sosyal Bilgiler alanında olmak üzere toplam dokuz program geliştirme ihtisas komisyonu oluşturulmuş ve çalışmalara başlanmıştır (Demirel, 2005: 18).

Programdaki çeşitliliğin giderilmesine yönelik olarak 1990 yılında toplanan Ölçme Değerlendirme ve Program Geliştirme İhtisas Komisyonu'nda ise 12 ders için program geliştirme çalıştırmalarının sadece Millî Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği modelle yapılmasını önermesine rağmen program geliştirme komisyonları bu öneriye uymayarak farklı modellerle program geliştirme çalışmaları yapmışlardır. Ayrıca bu komisyon raporunda Ders Geçme ve Kredili sisteme geçilmesi uygun bulunmuştur. Bu dönemde program geliştirmede bir tutarlılığın, standartlaşmanın sağlanmasına çabalanmış, ancak bu çabalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Gözütok, 2003: 61).

Millî Eğitim Bakanlığı'nda program geliştirme çalışmaları 1990 tarihinde başlatılan Dünya Bankası desteğindeki Millî Eğitimi Geliştirme Projesi ile önemli gelişmeler göstermiştir. Bu projenin amaçları arasında programları iyileştirmek ve geliştirmek ile ders kitapları ve öğretim materyallerinin kalitesini yükseltmek ve verimli kullanmak da yer almaktadır. 1993 yılında Millî Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi araştırma ve Geliştirme Dairesi (EARGED) tarafından yeni bir program modeli geliştirilmiştir (www.meb.gov.tr).

EARGED modeline göre; her türlü ders programının geliştirilmesinde, Atatürk'ün eğitimle ilgili yönlendirmeleri, eğitimle ilgili kanunlar, kalkınma planları, hükümet programları ve araştırma sonuçları okul tür ve düzeyine göre saptanmış genel hedeflere rehberlik eder. Talim Terbiye Kurulunca hazırlanacak genel hedeflerin belirlenmesinde, konu alanındaki değişme ve gelişmeler, bireyin ve toplumun ihtiyaçları, sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik ve politik etkenler, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslar arası boyutlar göz önüne alınır. Bu modele göre program geliştirme süreci Talim ve Terbiye Kurulu tarafından başlatılır. Bu süreçte program geliştirmenin amaçları, komisyon üyeleri, zaman çizelgesi ve izlenecek yöntem ve ilkeler belirlenir. Komisyonda, branş öğretmenleri, üniversite öğretim elemanları, program geliştirme uzmanları, okul yöneticileri, eğitim psikoloğu, sosyoloğu ve ekonomisti ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan ilgili temsilciler yer alır (Gözütok, 2003:62).

Komisyon önce ders alanıyla ilgili olarak bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yazılı, sözlü literatür taramaları yoluyla ihtiyaç analizi yapar. Bu analiz sonuçlarıyla birlikte konu alanı ile ilgili literatür, diğer ülkelerde kullanılan program kılavuzları, ders kitapları ve mevcut program kılavuzları göz önüne alınarak ana konu başlıkları belirlenir. Komisyon daha sonra, ana konu başlıklarına ve genel hedeflere uygun bir biçimde, ders ve sınıf düzeylerine göre hedefleri ve bu hedeflere yönelik davranışları belirler. Ders ve sınıf düzeyindeki hedeflerle ana konu başlıklarının ilişkisi bir “belirtke tablosunda” belirtilir. Bu hedeflere göre davranışları gerçekleştirmek amacıyla öğrenme stratejileri, öğrenme etkinlikleri, öğretim materyalleri ve değerlendirmenin nasıl yapılacağı belirlenir. Aynı zamanda dersin ünite planları geliştirilmiş olur. Hazırlanan program ve ilgili öğretim materyalleri belirli sayıda okullarda öğrenci ve öğretmene uygulanarak test edilir. Bu deneme

uygulamasının sonuçlarına göre programda gerekli düzeltmeler yapılır. Bundan sonraki aşama ise programın okullarda uygulanması aşamasıdır. Bu aşamada programın öğretmen ve yöneticilere hizmet içi eğitim yoluyla açıklanması öngörülür. Program geliştirmenin son aşamasını ise programın tamamının değerlendirilmesi oluşturmaktadır (Gözütok, 2003: 63).

Millî Eğitim Bakanlığı 1994 yılında Millî Eğitimi Geliştirme Projesi'nin amaçlarına ulaşması için Müfredat Laboratuvar Okulları (MLO) geliştirmiştir. Müfredat Laboratuvar Okulları öğretim ve öğrenmeyi destekleyen materyaller ile birlikte öğretim programlarının fiili olarak denendiği pilot okullardır. Bu proje için yedi coğrafi bölgeden 23 ilde, her düzeyde (İlkokul, İlköğretim Okulu, Ortaokul, Lise, Anadolu Lisesi ve Anadolu Öğretmen Lisesi) toplam 208 okul seçilmiştir (www.meb.gov.tr).

MLO ile gelen en önemli yenilik, geliştirilen programların pilot uygulama olarak bu okullarda denenmesi ve test edilmesidir. Önceki yıllarda bazı programlar denenmeden tüm ülke çapında uygulanmaktaydı. Bu durumda programın uygulanmasında ortaya çıkan aksaklıklar tüm ülkeyi etkilemekte ve bu aksaklıklar kısa zamanda ve kolayca giderilememekteydi. Bu projede, programlar MLO'nda denenip test edilerek sorunlar ortaya çıkarılmakta ve bu sorunlar giderilerek programın tüm ülkede uygulanması amaçlanmaktadır. Programların denenmesi ve düzeltilmesi işinin EARGED'e verildiği projede, MLO'nda uygulanacak programların hazırlanması ve geliştirilmesi için EARGED tarafından hazırlanan program geliştirme modeli TTKB tarafından uygun bulunmuştur. Bu modelde program geliştirme sürecinin daha ayrıntılı olarak yer aldığı söylenebilir (www.meb.gov.tr).

Millî Eğitim Bakanlığı son yıllarda ülke programların merkezden geliştirilmesi, programların bölge, okul ve öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve isteklerini karşılayamaması sorunu üzerinde durmaya başlamıştır. 1995 yılında Millî Eğitim Müdürlüklerine program geliştirme çalışmalarını yürütebilmeleri için yetki verilmiş ve “Millî Eğitim Müdürlükleri Program Hazırlama ve Geliştirme Komisyonları Çalışma Yönergesi” 2428 Sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanarak yürürlüğe konmuştur. Bu yönetmelik doğrultusunda Ankara iline bağlı merkez ilçelerinden

Altındağ, Çankaya, Gölbaşı, Keçiören, Mamak ve Yenimahalle olmak üzere altı ilçe, pilot uygulama kapsamına alınmış ve bu ilçelerde bünyesinde program geliştirme, ölçme-değerlendirme uzmanları ve rehber öğretmenlerin bulunduğu program geliştirme komisyonları kurulmuştur. Daha sonra pilot uygulama kaldırılarak tüm Millî Eğitim Müdürlüklerine bu yetki verilmiştir. Ancak Ankara ili dışında program geliştirme çalışmalarını yapacak komisyonlar kurulamamıştır. Günümüzde ancak Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün istek ve talimatları sonucunda 11 ilde (Antalya, Ankara, Adana, Aydın, Bursa, Eskişehir, İçel, İstanbul, İzmir, Konya, Samsun) program geliştirme komisyonları kurulmuştur. Bu komisyonların ülke genelinde yaygınlaştırılmasıyla programların yerel şartlara daha iyi uyum sağlayacağı düşünülmektedir (www.meb.gov.tr).

1996 tarihinde toplanan XV. Millî Eğitim Şûrası eğitim tarihinin en önemli kararlarından birini almıştır. 12 Ocak 1961 yılında kabul edilen 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununda ve 24 Haziran 1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yer almasına rağmen uygulamada sorunlar yaşanan “Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitimin Uygulanması” kararı bu şurada alınmıştır (Gözütok, 2003: 64).

Uzun süren kesintili/kesintisiz zorunlu ilköğretim tartışmalarından sonra meclisin kabul ettiği 4306 Sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 24. 3. 1998 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı payı Alınması Hakkında Kanun “ gereği 1997–1998 öğretim yılından itibaren ülke genelinde sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretime geçilmiştir (Erdem, 2005).

Sekiz yıllık kesintisiz ilköğretimle birlikte ilköğretim okullarında yer alan dersler ve bunların süreleri, ders kitapları yeniden düzenlenmiştir.

1) 1998–1999 öğretim yılında

- 1.2.3. sınıflara “Bireysel ve Toplu Etkinlikler
- 4.ve 5. sınıflara “Yabancı Dil” (İngilizce, Almanca, Fransızca) 6. ve 8. sınıflara “Trafik ve İlk Yardım”
- 7 ve 8. sınıflara “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi”

- 4.sınıftan 8. sınıfa kadar olan sınıflarda “Seçmeli Dersler (2. Yabancı Dil, Bilgisayar, Güzel Konuşma ve yazma, Drama, Tarım, Turizm ve Yerel Sanatlar)” uygulamaya konulmuştur.
 - 6.ve 7. sınıflarda “Milli Tarih” ve Milli Coğrafya” dersleri “Sosyal Bilgiler” dersi adı altında birleştirilmiştir.
- 2) 1999–2000 öğretim yılında okutulacak ders materyalleri, öğrenci, merkezli bir anlayışla, nicelik ve nitelik bakımından Atatürkçü düşünce sistemine dayalı çağdaş, bilimsel bilgi ve beceriler kazandıracak, ezberci eğitim anlayışından uzak aktif öğrenmeyi sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi ile MEB arasında imzalana protokol gereği “İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı” 12 modül halinde hazırlanmıştır. Hazırlanan öğretim materyalleri “Aktif Öğrenme ve Öğretim Materyallerini Kullanım” seminerine katılan 3.000 ilköğretim müfettişine tanıtılmış, ayrıca tüm ilköğretim okullarındaki yönetici ve öğretmenlere ders kitaplarının tanıtımı amacıyla 40.000 adet broşür bastırılarak okullara duyurulmuştur (Erdem, 2005).

TABLO 2.14. 1980’den Sonra İlköğretim Düzeyinde Programları Geliştirilen Dersler (Akbaba, 2004)

Ders	Programın Geliştirildiği Yıl
Türkçe	1981
Fen Bilgisi	1992
Sosyal Bilgiler	1990
Matematik	1983
Müzik	1994
Beden Eğitimi	1987
Resim İş	1992
İş Eğitimi	1990
Yabancı Dil(İng-Alm-Fra)	1997
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	1992
Çevre-Sağlık-Trafik	1992
Trafik ve İlkyardım	1997
Fen Bilgisi	2000
Hayat Bilgisi	1998

2004-2005 yılına kadar 1980'den sonra değişik tarihlerde hazırlanan programlar uygulamada kalmıştır. Tablo 2.14'de görüldüğü gibi 1981 yılından itibaren değişik tarihlerde, her derse göre farklı programlar geliştirilmiştir. Bu programlar 2004-2005 eğitim-öğretim yılında geliştirilerek bugünkü halini almıştır.

2004–2005 öğretim yılında 6 pilot ilde uygulanmaya başlanan yeni ilköğretim programları hazırlanmadan önce:

- Dokuz ülkenin eğitim sistemi ve programları gözden geçirilmiştir.
- PISA, TIMMS, PIRLS vb. uluslar arası araştırmalar sonuçları itibariyle değerlendirilmiştir.
- 114 akademik tez incelenmiş ve programlar hazırlanırken bulgularından yararlanılmıştır.
- 37 sivil toplum kuruluşu Başkent Öğretmenevi' ne davet edilerek programlar hakkındaki görüşleri paylaşılmıştır.
- 25 sivil toplum kuruluşuna resmi yazı yazılarak görüşleri istenmiştir.
- Toplam 2133 öğretmenin görüşleri programların çeşitli aşamalarında dikkate alınmıştır.
- Programlar hazırlanırken 697 müfettişin görüşleri programa yansıtılmıştır.
- 9192 velinin çeşitli programlara ilişkin görüşlerinden yararlanılmıştır.

Programlar hazırlanırken öğrencilerin görüşlerine de başvurulmuş ve 26304 öğrencinin görüşleri dikkate alınmıştır (Erdem, 2005).

Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim alanında tarihindeki en kapsamlı program değişikliğine 2003 yılında başlamıştır. Süreç ilköğretim 1-5 sınıflarda temel derslerle (Matematik, Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji) başlamış ve 8.sınıfa kadar tüm derslerle devam etmektedir. 2007 yılına kadar 1-7.sınıf ilköğretim programları geliştirilmiş, denenmiş ve tüm okullarda kullanılmaya başlanmıştır. 7. sınıf programları pilot çalışmaları 2006-2007 eğitim-öğretim yılında yapılmıştır. Yeni hazırlanan programın en önemli özelliği eğitim (pedagoji) alanında olmuştur. Program aktif öğrenme, çoklu zeka kuramı ve değişik değerlendirme tekniklerini de içeren yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanmıştır. Program Değerlendirme Komisyonu

yeni programı pasif vatandaşı aktif vatandaş yapan önemli bir adım olarak görmektedir (Batuhan, 2007: 22).

Program Değerlendirme Komisyonu yeni program hakkında aşağıdaki görüşleri belirtmektedir;

- Program genel olarak yenilikçi bir perspektif sunmaktadır.
- İçeriğin organize edilmesinde tematik yaklaşım kullanılmış ve öğrenme alanları da belirlenmiştir.
- Öğrenme ürünleri için kullanılan terminoloji tamamen değiştirilmiştir (Yeni kullanılan kazanımlar vardır, eskiler hedef davranışlar yoktur).
- Yeni program ilk kez becerileri vurgulamaktadır (eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma ve karar verme becerisi).
- Öğretme-öğrenme süreci ve öğretmenin rolü çok ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.
- Araç-gereçlerin kullanımı ileriye sürülmüş ve bu konu ile ilgili daha somut örnekler verilmiştir.
- Ölçme değerlendirme ürün odaklıdan ziyade süreç odaklı olarak ele alınmıştır (Batuhan, 2007: 23)

Bununla birlikte program değerlendirme komisyonu programın teorik gelişimsel sürecinden ziyade yürürlüğe konulmasına daha çok önem göstermektedir. Programın başarısında öğretmen ve öğretmenlerin eğitilmesine kritik önem atfetmişleridir. Ayrıca programın başarılı şekilde uygulanmasının, öğretmenlerin öğretme-öğrenme durumlarını yeni programa göre değiştirmelerine ve gerekli becerileri kazanmalarına bağlamışlardır. Yeni öğretim programı ile birlikte yeni programa uygun ders kitapları yazılmış ve ilk kez öğretmen kılavuz kitapları hazırlanmıştır. Programın esnekliği tartışma konusudur ancak paydaşların aksine MEB yeni programın eski programlara göre daha esnek olduğunu savunmaktadır. Ayrıca yeni programda cinsiyet eğitime ve insan haklarına daha çok vurgu yapılmıştır (Batuhan, 2007: 23).

Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarih ve 192 sayılı kararıyla kabul edilen ve şu anda uygulanan haftalık ders çizelgesi aşağıda sunulmuştur.

TABLO 2.15. 2005 İlköğretim Programı Haftalık Ders Çizelgesi (www.meb.gov.tr)

DERSLER		SINIFLAR							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	12	12	12	6	6	5	5	5
	Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4
	Hayat Bilgisi	5	5	5					
	Fen Ve Teknoloji				4	4	4	4	4
	Sosyal Bilgiler				3	3	3	3	
	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük								3
	Yabancı Dil				2	2	4	4	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi				2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar	2	2	2	1	1	1	1	1
	Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1
	Beden Eğitimi	2	2	2	1	1	1	1	1
	Teknoloji ve Tasarım						2	2	2
	Trafik ve İlkyardım				1	1			
	Rehberlik/Sosyal Etkinlikler	1	1	1	1	1	1	1	1
ZORUNLU DERS SAATİ TOPLAMI		28	28	28	26	26	28	28	28
SEÇMELİ DERSLER	Yabancı Dil				2	2	2	2	2
	Sanat Etkinlikleri (Drama, Tiyatro, Halk Oyunları, Enstrüman, Resim, Fotoğrafçılık, Heykel vb.)	1	1	1	2	2	2	2	2
	Spor Etkinlikleri (Güreş, Futbol, Basketbol, Voleybol, Masa Tenisi vb.)	1	1	1	2	2	2	2	2
	Bilgisayar	1	1	1	1	1	1	1	1
	Satranç	1	1	1	1	1	1	1	1
	Düşünme Eğitimi						1	1	1
	Halk Kültürü						1	1	1
	Tarım/Hayvancılık Uygulamaları						1	1	1
	Takviye ve Etüt Çalışmaları	1	1	1	1	1	1	1	1
SEÇMELİ DERS SAATİ TOPLAMI		2	2	2	4	4	2	2	2
GENEL TOPLAM		30	30	30	30	30	30	30	30

Tablo 2.15’de görüldüğü gibi günümüzde dersler zorunlu ve seçmeli dersler olarak iki kısma ayrılmıştır. Bunun en büyük avantajı okulların çevre şartlarına ve öğretmen durumuna göre seçmeli dersleri seçebilmesidir.

2.2.8. 2005 İlköğretim Programı

Bilim ve teknolojiye, ekonomik ve toplumsal yaşamda, bilgi birikiminde sürekli gelişmeler ve değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimler, okulda ne öğretileceği-öğrenileceği kadar ne zaman ve nasıl öğretileceği-öğrenileceğini de etkilemekte ve sürekli değiştirmektedir. Toplumsal yapı ve işleyişin değişimi, yeni bilimsel bulguların elde edilmesi programların değişimini zorunlu kılmaktadır. Hazırlanan ve alanda deneme uygulaması gerçekleştirilen ilköğretim programları bir çok yönlerden şüphesiz eskisinden farklıdır. İzleyen yıllarda da okullar ve öğretim programları, günümüz okullarından farklı olacaktır. Bu farklılık, izlenen programların yenilenmiş olmasından kaynaklanacaktır. Çünkü o zaman da programlar değişmiş olacak ve değişmeye devam edecek (www.meb.gov.tr).

Bilginin hızla yenilenerek üretildiği çağımızda birey ve toplumun geleceği, bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerine bağlı bulunmaktadır. Bu becerilerin kazanılması ve hayat boyu sürdürülmesi ezberlemeyi değil, bilgi üretimine dayalı çağdaş bir eğitimi gerektirmektedir. Eğitim, siyasi, toplumsal ve kültürel bütünleşmenin ve değişimlerin en etkin araçlarından biridir.

Son beş yıldır, eğitime olan etkilerin uygulamaya dönüşmesi için hemen hemen bütün ülkelerde bir yeniden yapılanma arayışı ve çabası olduğu gözlenmektedir. Nitekim yeni öğretim programlarında, içinde bulunduğumuz çağ, “bilginin hızla yenilenerek üretildiği çağ” olarak betimlenmiş; bu özelliklere dayandırılarak toplumun bireylerinin sahip olmaları gereken özellikler “bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme” olarak ortaya konulmuş; bireylerin bu özellikleri kazanmalarında geleneksel eğitim yaklaşımlarının yetersiz kaldığı; amaca ulaşmanın ezberlemeye değil, bilgi üretimine dayalı çağdaş bir eğitime bağlı olduğu; hızla gelişen bilim ve teknolojinin eğitimin her alanını etkilemesi gerektiği; eğitim yaklaşımlarında köklü değişimlerin zorunlu olduğu; çoklu zeka ve yapılandırmacı eğitim yaklaşımlarının ön plana çıktığı belirtilmiştir (YÖPİD, 2005: 30).

Milli Eğitim Bakanlığı, yeni öğretim programlarının geliştirilmesi çalışmalarında, Bakanlığın ve üniversitelerin mevcut araştırma bulgularını ve bilgi birikimini temel alarak çalışmalara başlamıştır. Son 10-15 yıllık dönem içinde

Bakanlığın çeşitli birimlerince gerçekleştirilen araştırmalar, üniversitelerce yürütülen lisansüstü eğitim araştırmaları-tezleri ve diğer çalışmalar, eğitimle ilgili tüm taraflardan ve toplumsal kesimlerden gelen dönütler, öğretim programlarında değişimin-dönüşümün zorunluluğuna işaret etmektedir. Özellikle ilköğretimde program değişikliğinin gereklilikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Değişik bilim alanlarındaki araştırma bulguların ve eğitimbilimlerinde öğretme-öğrenme anlayışındaki gelişmelerin yöntem ve içerik olarak öğretim programlarına yansıtılması,
- Eğitimde kaliteyi arttırmak ve eşitliği sağlamak
- Ekonomiye ve demokrasiye duyarlı bir eğitim ihtiyacı,
- Bireysel ve ulusal değerlerin küresel değerleri de dikkate alarak geliştirilmesi ihtiyacı,
- Mevcut öğretim programlar uygulamalar kapsamında öğrencilerin çoğunluğunda okula öğrenmeye, okumaya tepki düzeyinde bir isteksizlik olması,
- Mevcut öğretim programlarında konuların çok kapsamlı ve ezbere dayalı bilgi yoğunluklu olması nedeniyle, konuların zamanında bitirilememesi ve çoğu zaman sıkıştırılıp öğrenilmeden bitirilmesinin tercih edilmesi,
- Programda yer alan konuların birçoğunun çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun olmaktan, onların merak ve ilgilerini karşılamaktan uzak olması,
- Okulda kazandırılmaya çalışılan yaşantı biçimleri ile gerçek dünyanın çoğu kez uyum içinde olmaması,
- Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim uygulaması ile ilkokul ve ortaokul programları üst üste eklendiği için, temel eğitimde program bütünlüğünün olmaması,
- Dikey ekseninde, temel eğitimde birinci sınıftan-sekizinci sınıfa her bir dersin kendi içinde kavram bütünlüğünün olmaması,
- Yatay ekseninde, dersler arasında yeterli paralelliğin sağlanmamış olması,

- Ekonomik ve toplumsal gelişmelerin bir sonucu olarak, bireylerin yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, işbirliği yeterliklerini kazanmalarının daha bir önem kazanmış olması,
- Kendini ifade edebilen, iletişim kurabilen girişimcilik ruhuna sahip vatandaşlar yetiştirme gerekliliği daha baskın konuma gelmesi,
- Çocuklarımızın, ülke çapında ya da uluslar arası değerlendirmelerde beklenen düzeyde başarı gösterememesi (MEB, 2005a: 4-5).

Bugün Türkiye'nin de katıldığı uluslararası değerlendirmelerdeki durumumuz, acil olarak programlarımızı geliştirmek ve yeni düzenlemeleri tasarlamak için gerekli araştırmaların yapılmasına işaret etmektedir. (YÖPİD, 2005:126).

Yeni bakış açısına uygun olarak devam eden program geliştirme çalışmaları aşağıda verilen referans çerçevelerine oturtulmuştur. Yenilenen ilköğretim programları;

- Ülkemizin tarihsel, kültürel, sosyal, ahlakî birikimini ve kalıtımını motivasyon kaynağı olarak görür ve Atatürk'ün kurduğu "Türkiye Cumhuriyeti"nin gelişerek devamlılığı ilkesini birinci referans noktası olarak ele alır.
- Dünyada yaşanan tüm değişimleri ve gelişmeleri ikinci referans noktası olarak alır. Son yıllarda uzak doğu, Kuzey Amerika ve Avrupa Birliği ülkelerinde peş peşe gerçekleştirilen program yenileme çalışmaları bu anlamda önem taşır. Bu çalışmaların çıkış noktası, sanayi toplumu için uygun olan eğitim modellerinin bilgi toplumunun rekabetçi yapısını kaldıramaması olarak değerlendirilir.
- Türkiye, Avrupa Birliğine üye olmayı hedefleyen, bunu bir devlet politikası olarak ele alan, bu konuda gerekli kanunları çıkaran ve adımları atan bir ülke olarak tüm çalışmalarını ve çabasını bu doğrultuda yönlendirmiştir. Bu nedenle üçüncü referans noktası olarak, Avrupa Birliği normlarını, hedeflerini ve eğitim anlayışını kabul eder.
- Ülkemizin mevcut eğitim özelliklerinin belirlenmesini, başarı ve başarısızlıkların değerlendirilmesini ve ortaya çıkan sonuçları dördüncü

referans olarak kabul eder. PISA, TIMMS ve PIRLS gibi uluslar arası başarı değerlendirme çalışmalarının ortaya koyduğu bulgular bu çerçevede ele alınır (MEB, 2005a: 5).

Öğretim programları, uzun dönemli, geleceğe yönelik, “vizyonu” olan bir girişimdir. Yenilenen ilköğretim programları ile 2022 yılına uzanan bir dönemde ulaşmak istenen düzey, “vizyon” olarak tanımlanırsa, yenilenen İlköğretim programlarının vizyonu;

Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, temel demokratik değerlerle donanmış, bireysel farklılıkları ne olursa olsun, araştırma-sorgulama, eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerileri gelişmiş; yaşam boyu öğrenen ve insan haklarına saygılı, mutlu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektir.

Yukarıda ifade edilen vizyondan hareketle, ilköğretim programlarının yenilenmesinde;

- Her çocuğun öğrenebileceği, birey olarak kendine özgü olduğu ve öğrenmenin bireyin gelecekteki yaşamına ışık tutacağı anlayışı,
- Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesi yoluyla “öğrenmeyi öğrenmenin” gerçekleşmesinin ön plana çıkarılması,
- Öğrencilerin, düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirilmesi,
- Millî kimlik merkeze alınarak, evrensel değerlerin benimsenmesinin sağlanması,
- Öğrencilerin örf ve âdetlerimiz çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesinin sağlanması,
- Öğrencilerin, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren demokratik bireyler olarak yetişmeleri,
- Toplumsal sorunlara karşı duyarlılığın ön plana çıkarılması,
- Öğrencinin, öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına fırsat verilmesi,

Öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerinde çeşitliliklere yer verilmesi, anlayış ve ilkeleri esas alınmıştır (MEB, 2005a: 5).

Yeni programlarda ise benimsenen yaklaşım olarak (matematik programı hariç) yapılandırmacılık (oluşturmacılık) belirtilmektedir. Bunun yanı sıra kavramasal öğrenmeye, çoklu zekâya, aktif öğrenmeye ve yansıtıcı düşünmeye de ağırlık verildiği ifade edilmektedir (YÖPİD, 2005: 9).

Yenilenen programlar, “son şeklini almış” (bitmiş-donmuş) bir program değildir. Toplumsal gelişim gereklerini izleyerek geliştirilmesi sürdürülecektir. İlköğretim programlarının yenilenen yönleri aşağıda özet olarak verilmiştir.

- Öğrenmede davranışçı program yaklaşımından çok bilişsel ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımları dikkate alınmıştır.
- Konuların farklı sınıflarda, daha üst düzey hedefler göz önüne alınarak öğretilmesi (sarmallık ilkesi) esas alınmıştır.
- Ölçme ve değerlendirmede yapılandırmacı öğrenme teorisine dayanan alternatif değerlendirme yaklaşımları da dikkate alınmıştır.
- Derslerin, ezbercilikten uzak, eğlenceli, hayatın içinde ve kullanılabilir olmasına, bilgi ve becerilere öncelik verilmiştir.
- Okulda zamanın büyük bir bölümü, öğrencilerin kendi girişimleriyle gerçekleştirecekleri ve öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmak yerine sadece ve sadece yol göstereceği etkinliklere ayrılmıştır.
- Türkçeyi severek ve istek duyarak okuma-yazma alışkanlığı edinmeleri öngörülmüştür.
- Genel olarak program, yapısının değişikliklere dinamik bir biçimde uyum sağlayabilecek kadar esnek olması öngörülmüştür.
- Okuma-yazma öğretiminde “ses temelli cümle yöntemi” getirilmiştir.
- Birinci sınıftan başlayarak, “bitişik eğik yazı” kullanma zorunluluğu getirilmiştir.
- Öğretim programları uluslar arası kıyaslama yapılarak bütünsel olarak ele alınmıştır.
- İlkokul ve ortaokul mantığına göre düzenlenmiş olan parçalı program anlayışı yerine, programlar sekiz yıllık kesintisiz ilköğretime uygun hâle getirilmiştir.
- Dünya ile bütünleşme ve AB standartları dikkate alınmıştır.
- Tüm dersler için sekiz ortak beceri saptanmıştır.

- Dersler sınıf seviyelerine göre kavram analizlerine tabi tutulduğu gibi, dersler arası karşılaştırmalar da yapılmış ve tüm dersler birbirleriyle ilişkilendirilmiştir.
- Spor kültürü ve olimpiik eğitim, sağlık kültürü, rehberlik ve psikolojik danışma, kariyer bilincini geliştirme, girişimcilik, afet ve güvenli yaşam, özel eğitim ile insan hakları ve vatandaşlık ara disiplinleri programlara yerleştirilmiştir.
- Davranış ifadesi yerine bilgi, beceri, anlayış ve tutumları içerecek şekilde “kazanımlar” ifadesi kullanılmıştır.
- Baskın doğrusal (lineer) düşünce yerine, karşılıklı nedensellik ilkesi ve çoklu sebep-çoklu sonuç anlayışı öne çıkarılmıştır.
- Programlar, etkinliklerle zenginleştirilerek daha çok öğrenci merkezli hâle getirilmiştir.
- Çeşitli sembollerden de yararlanılarak programa açıklamalar kısmı yerleştirilmiştir.
- Ölçme ve değerlendirmede sonuçla birlikte süreci de dikkate alan bir anlayış benimsenmiştir.
- Türkçeye duyarlılık, tüm derslerin ana becerisi hâline getirilmiştir (MEB: 2005a: 7).

Genel olarak programlarda yenilik getirici bir bakış açısı bulunmaktadır. Öğrenciyi daha fazla merkeze alan ve geleneksel yöntemlerden farklı yöntemler öneren bir yapısının olduğu gözlenmektedir. Bireysel farklılıkların her programda vurgulanmış olması dikkat çekmektedir (YÖPİD, 2005: 9).

Öğretim programları ülkemizin temel toplumsal, bireysel, ekonomik, tarihsel ve kültürel değerleri üzerine inşa edilmiştir. Bilimsel bilgi, içerik, öğrenme ve öğretme yaklaşımları bakımından dünyadaki güncel gelişmeler ülkemize özgün temel değerler ve niteliklerle bütünleştirilmiştir (MEB: 2005a: 9).

MEB (2005a) İlköğretim Programları Tanıtım Kitapçığında programların toplumsal, bireysel, ekonomik, tarihsel ve kültürel temellerini şöyle belirtmiştir:

2.2.8.1. 2005 İlköğretim Programının Toplumsal Temelleri

Cumhuriyetimizi, lâik ve sosyal hukuk devletini, hür ve demokratik toplum düzenini, devletin ülke ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, sağlıklı işleyen bir demokrasiyi, demokratik hakları ve fırsat eşitliğini ön plânda tutar.

Öğrencilere “Atatürk İlke ve İnkılâpları”nın ve bu ilke ve inkılâpların millî varlığımız ve toplumsal gelişmemiz için öneminin kavratılması için düzenlemeler yapar.

Çocuğun toplumsal bir varlık olduğunu, bu nedenle gelişimi sırasında ailesinden, okulundan ve yaşadığı çevredeki insanlardan etkileneceğini kabul eder, bu gerçekler ışığında düzenlemeler yaparak çocuğun, yaşadığı çevreye uyum sağlayacak ve bu çevrede uyumlu bir şekilde çalışacak ve yaşayacak kişiler olarak yetişmesi için rehber olur.

Eğitim, toplumun vazgeçilmez değerleri arasında olan alçakgönüllülük, ağırbaşlılık, anlayışlılık, âdillik, dürüstlük, girişkenlik, iyimserlik, sabır, sadakat, sadelik, sevecenlik, hoşgörü, tutumluluk, güven ve görev sorumluluğu bilincini geliştirmekle yükümlü olduğu için programlar bu bilincin gelişmesi için çaba gösterir.

Türk toplumunun millî, aynı zamanda manevî ve ahlakî değerleri arasında bulunan; barışseverlik, fedakârlık, hayırseverlik, misafirperverlik, merhamet, haysiyetine ve özgürlüğüne düşkünlük, vatanseverlik, kahramanlık gibi değerler ve sosyal duyarlılığının gelişmesi için gerekli düzenlemeleri yapar.

Hayat içerisinde değişimin kaçınılmaz olması nedeniyle olumlu yönde değişim için bilinçlenmeyi ön plânda tutar. Öğrencilere değişim ve değişim sırasında ortaya çıkabilecek engellerden etkilenmeme ve oluşumlardan yararlanma, değişime adapte olma, risk yönetimi konularında beceri kazanmaları, gerektiğinde risk almaları konusunda rehberlik eder.

2.2.8.2. 2005 İlköğretim Programının Bireysel Temelleri

Öğretim programları, çocuğun ilerideki hayatını ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurur. Bu amaçla, onun gelişimi boyunca ortaya çıkabilecek ihtiyaçlarını karşılamak için önlemler alır. Programlar, hayat boyu eğitimin vazgeçilmez bir gereklilik olduğunu, bunun da ancak okul çağında öğrenmeden zevk almaktan geçtiğini kabul eder; bu nedenle öğrencinin öğrenmeden ve öğrenmeyi öğrenmeden zevk alması için çeşitli önlemler alır.

Sorunlarını etkin bir şekilde çözebilen bir birey ve bir toplum oluşturmak, eğitimin temel amaçlarından biridir. Bu nedenle programlar, sorunlarını fark eden ve çözebilen bireylerin yetişmesini ön plânda tutar. Bu amaçla sorun çözmek için öğrencinin ihtiyaç duyacağı becerilerin kazanımı doğrultusunda çaba harcar. Programlar, her çocuğun eğitim sistemine girmesini ve sisteme giren her çocuğun gelişimini sürdürebilmesini, her bireyin potansiyelini artıracak yolların açılması ve zenginleşmesini sağlar.

2.2.8.3. 2005 İlköğretim Programının Ekonomik Temelleri

Programlar, istikrarlı, üretken ve sürdürülebilir bir ekonomiyi önemser ve öğrencinin ekonomik hayat ile iç içe olmasını ister. Bu nedenle yalnız içinde yaşadığı toplumun ekonomik hayatını incelemesi ve bu konuda fikir üretmesiyle yetinmez, hızla değişen dünyada ortaya çıkabilecek ekonomik fırsatları değerlendirmesi için de rehberlik eder. Bu sayede öğrenci, gittikçe küreselleşen dünyada başarılı bir birey olarak, ilerideki çalışma hayatına girişimci bir ruhla ayak uydurmada zorlanmaz.

2.2.8.4. 2005 İlköğretim Programının Tarihsel ve Kültürel Temelleri

Programlar, öğrencilerin kendi örf ve âdetleri içerisinde değişerek gelişmelerini, gelişerek değişmelerini hedefler. Tarihimizi geleceği plânlamanın işlevsel bir aracı olarak değerlendirir. Kültürel ve sanatsal değerlerimizi, kişilik gelişiminin ve toplumsallaşmanın bir aracı olarak görür. Tarihsel ve kültürel birikimimizi, evrensel kültüre özgün bir katkı sağlamanın manevi aracı olarak görür.

Yeni programların becerilere ağırlık verdiğini gözlenmiştir. Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimci olma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme gibi beceriler her programda altı çizilerek belirtilmiştir (YÖPİD, 2005: 20).

Yenilenen ilköğretim programında aşağıdaki beceriler, öğrencilere kazandırılacak ortak beceriler olarak kabul edilmiştir. Bu becerilerin sağlanması içinde her bir dersin programında çeşitli kazanım ve etkinliklere yer verilmiştir (MEB, 2005a: 11).

Eleştirel Düşünme Becerisi : Eleştirel düşünme; kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma, yorum yapma ve karar verme becerisidir. Sebep-sonuç ilişkilerini bulma, ayrıntılarda benzerlik ve farklılıkları yakalama, çeşitli kriterleri kullanarak sıralama yapma, verilen bilgilerin kabul edilebilirliğini, geçerliliğini belirleme, analiz etme, değerlendirme, anlamlandırma, çıkarımda bulunma gibi alt becerileri içerir.

Yaratıcı Düşünme Becerisi : Yaratıcı düşünme becerisi; öğrencilerin bir temel fikri ve ürünü değiştirme, birleştirme, yeniden farklı ortamlarda kullanma ya da tamamen kendi düşüncelerinden yola çıkarak yeni ve farklı ürünler ve bilgiler üretme, olaylara farklı bakabilme, küçük çaplı da olsa bazı buluşlar yapabilmeyi kapsar. Ayrıntılı fikirler geliştirme ve zenginleştirme, sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma, fikirler ve çözümler ortaya çıkarma; bir fikre, ürüne çok farklı açılardan bakma, bütünsel bakma gibi alt becerileri içerir.

İletişim Becerisi : İletişim becerisi; konuşma, dinleme, okuma, yazma gibi sözel ve vücut dili, işaret dili gibi sözel olmayan iletişim becerilerini etkili ve bulunduğu ortama uygun olarak kullanmayı kapsar. Bulunduğu ortama uygun olarak kullanması gereken konuşma üslubunu belirleme, uygun şekilde hitap etme, vücut dilini gerektiği yerde gerektiği ölçüde kullanma, aktif olarak dinleme, söz hakkı verme, grup içersinde etkin bir şekilde arkadaşlarıyla etkileşim içerisinde olma, okurken etkin ve hızlı bir şekilde okuma, okuduğunu anlama ve eleştirme, yazarken ve konuşurken hedef kitleye uygun üslup kullanma, kendi ve başkalarının yazdıklarını eleştirme gibi alt becerileri içerir.

Araştırma-Sorgulama Becerisi : Araştırma becerisi; doğru ve anlamlı sorular sorarak problemi fark etme ve kavrama, problemi çözmek amacıyla neyi ve nasıl yapması ile ilgili araştırma plânlaması yapma, sonuçları tahmin etme, çıkabilecek sorunları kestirebilme, sonucu test etme ve fikirleri geliştirmeyi kapsar. Anlamlı tahminde bulunma, uygun araştırma ortamına karar verme, araştırmada ne tip ve ne kadar delil toplaması gerektiğine karar verme, bilimsel yaklaşımı kullanarak araştırmayı plânlama, nasıl gözlem ve kıyas yapacağını belirleme, araç gereç kullanma, doğru ve hassas ölçümler yapabilme, sonuçları sunma yollarını belirleme, sonuçların tekrar incelenmesi gerekip gerekmediğine karar verme, bulunanlarla asıl fikrin bağlantısını kurma, bulunanları uygun bir dille ifade etme, verileri ortaya koyma, sonucu destekleyici verilerin yeterliliğine karar verme, bulunanların ilk beklentileri karşılayıp karşılamadığına karar verme gibi alt becerileri içerir.

Problem Çözme Becerisi : Problem çözme becerisi; öğrencinin yaşamında karşısına çıkacak problemleri çözmek için gerekli olan becerileri kapsar. Alt becerileri ise şöyle sıralanabilir; problemin anlaşılması, gerekirse alt basamakların ya da problemin köklerinin bulunması, problemi uygun şekilde çözmek için plânlama yapma, işlemler sırasında çalışmaların gözlenmesi, gerektiğinde stratejilerin ve plânların değiştirilmesi, yöntemlerin sınanması, çözüm aşamasında elde edilen veri ve bilgilerin değerlendirilmesi, çözüme ulaşıncaya çözümün anlamlılığının ve işe yararlılığının değerlendirilmesini ve yeni problemleri fark etmesini içerir.

Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi : Bilgi Teknolojilerini kullanma becerisi; bilginin araştırılması, bulunması, işlenmesi, sunulması ve değerlendirilmesinde teknolojiyi kullanabilme becerilerini kapsar. Bilgi teknolojilerini yerinde kullanma konusunda doğru karar verme, bilgi teknolojilerini kullanırken plânlama yapma, bu teknolojilerin kullanılması için gerekli becerilere sahip olma, bu kaynaklardan bilgiye ulaşma, taranan bilgilerin işe yararlılığını sezme ve ayırma, ayrılan bilgileri analiz etme, işe yarayanları seçme, seçilen bilgileri değerlendirme, sonuca varma, sonucu uygun formda sunma ve yeni alanlarda kullanma alt becerilerini içerir.

Girişimcilik Becerisi: Girişimcilik; sosyal ilişkilerde, iletişimde, iş dünyasında ve benzeri alanlarda gerekli ve etkili davranışları uygun bir şekilde ve

uygun zamanda ortaya koymak veya talep görebilecek bir ürünü veya hizmeti daha iyi üretebilmek ya da pazarlayabilmek amacıyla yeni bir sistem kurmak için gerekli olan becerilerdir. Girişimcilik; empati kurma, insan ilişkilerinde uyumlu davranışları gösterebilme, plan yapma, planlarını uygulayabilme, risk alma; herhangi bir alanda ihtiyaç duyulabilecek bir ürünün gerekliliğini sezme, ürünü planlama, üretme, pazar araştırması yapma, pazarlayabilme gibi alt becerileri içerir.

Türkçe’yi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma Becerisi: Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi; okuduğunu, dinlediğini, gördüğünü, doğru, tam ve hızlı olarak anlayabilme; duygu, düşünce, hayal ve isteklerini açık ve anlaşılır bir şekilde eksiksiz ifade edebilme, Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurma, zengin bir söz varlığına sahip olma ve estetik bir bakış açısı kazanma gibi alt becerileri içerir. Yeni öğretim programlarında sıralanan becerilerin dünyada belirtilen becerilerle paralellik taşıdığı gözlenmektedir (YÖPİD, 2005: 30).

Önceki ve yeni programların farklılaştığı önemli ayrımlardan birisi de öğrenme çıktıları için kullanılan terminolojidir. Önceki programlarda (Önceki Fen Bilgisi öğretim programında kazanım ifadesi kullanılmıştır.) “ amaç”, “hedef” ve “hedef davranışlardan” bahsedilirken yeni programda bu terminoloji terk edilerek yerine “kazanım” ifadesi kullanılmıştır. Bu kullanımın amaç olarak yüzeysel olmadığı, aksine programın benimsediği felsefi yaklaşıma uygun bir çıkış olduğu söylenebilir. Programlarda kazanım sözcüğü kullanılarak daha çok öğrenciyi merkeze alan bir tutum takınılmıştır (YÖPİD, 2005: 19).

Yeni öğretim programlarında, içeriklerin düzenlenmesinde genellikle tematik yaklaşım göz önüne alınmıştır ve bu çerçevede öğrenme alanları belirlenmiştir. Türkçe Programının dışındaki, önceki programlarda ise içerik, ünite ve konu adı altında sıralanmıştır. Yeni öğretim programlarına yansıyan en belirgin değişikliklerden biri de ara disiplinlerin tanımlanması ve öğrenme alanları ile ilişkilendirilmesidir (YÖPİD, 2005: 11).

Yeni programlarda öğrenme-öğretme süreçleri ve öğretmenin rolü önceki programlara göre daha ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Bilgi ve becerilerin edinimi ile ilgili uygulama sürecine dönük öneriler yapılmış ve “Etkinlik Örnekleri”

verilmiştir. Ancak etkinliklerin örnek niteliğinde olduğu ve uygulamada bireysel farklılıklar ve çevresel koşullar dikkate alınarak esnek olmanın gereği üzerinde durulmuştur. Önceki programlarda, öğrenme-öğretme durumuyla ilgili herhangi bir açıklama yapılmamış ve bazılarında çok az sayıda etkinlik örneği verilmiştir (YÖPİD, 2005: 24).

Yeni programlarda eskiye oranla öğrenme-öğretme sürecinde daha fazla somut araç-gereç kullanımının özendirildiği ve bununla ilgili daha somut örneklerin verildiği görülmektedir. Öğrencilerin araştırma, sorgulama, problem çözme ve karar verme süreçlerine katılmasını sağlayacak etkinliklerin kullanılması önerilmiştir. Ayrıca “yaparak-düşünerek” öğrenme etkinliklerinin önemli olduğu vurgulanmış ve iş birlikli öğrenme stratejilerinin gerektiği ölçüde kullanılması öngörülmüştür. Etkinlikler de Çoklu Zeka kuramına dayandırılmıştır. Öğretim sürecinde öğretmenin rolü ise, öğrencilere rehberlik yaparak öğrenmeyi kolaylaştırmak olarak belirlenmiştir (YÖPİD, 2005: 24).

Programda sadece ürün değil, öğrencilerin öğrenme süreçleri de değerlendirilir. Değerlendirme, öğrencilerin ne bilmediklerini değil, neyi bildiklerini görmek ve sahip oldukları becerileri, günlük yaşamda kullanma ve uygulayabilmelerine katkıda bulunan bir araçtır. Program, her öğrencinin kendini farklı yansıtabileceği düşüncesiyle değişik değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanmayı önerir. Bu amaçla değerlendirmede, öğretmenlerin halen kullandıkları klasik ölçme araçları (çoktan seçmeli, doğru – yanlış, eşleştirmeli testler, yazılı yoklamalar vb.) yanında, süreci değerlendirmek için: performans değerlendirmesini, öğrenci ürün dosyası hazırlanmasını, öğrencilerin duyuşsal gelişimlerini izlemeyi, derse yönelik tutum ve kendilerine güvenleri hakkında bilgi edinmek için ölçekler (gözlem, görüşme vb.) kullanılmasını da öneriyor (MEB, 2005a: 12).

Yeni programlarda, ölçme ve değerlendirme sadece öğrenme sonucunu değil, sürecini de değerlendirmeye dönük ele alınmıştır. Hem öğrencinin kendini değerlendirmesi için hem de öğretmenin öğrenciyi değerlendirmesi için değişik ölçme aracı örneklerine yer verilmiştir. Bu açıdan önceki programlarda sadece geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin örneklendirildiği düşünülürse çeşitliliğin arttığı söylenebilir (YÖPİD, 2005: 27).

2.3.EĞİTİM VE SOSYAL DEĞİŞME İLİŞKİSİ

Sosyolojide neden-sonuç ilişkilerinin karşılıklı olduğunu belirten sosyologlar vardır. Bu bakımdan toplumsal değişmeler, eğitimi belirli bir yönde değişmeye zorladığı gibi, eğitim yoluyla toplumun istenen ya da planlanan yönde değiştirilmesi söz konusudur. Başka bir ifade ile eğitimde başlatılan bir değişme, toplumsal yapının diğer parçalarını değişme yönünde etkilediği gibi, kendisi de sürekli olarak diğer parçalarda meydana gelen değişmelerin etkisinde kalmaktadır (Tezcan, 1998: 189).

Toplumsal değişme ve eğitim arasındaki ilişkinin karşılıklı etkileşim şeklinde belirttiğini söyleyebiliriz. Karşılıklı etkileşim fikrinden hareketle, eğitimin toplumsal değişme açısından rolünü ve fonksiyonunu şöyle temellendirebiliriz. Eğitim;

1. Toplumsal değişmelerin aktarılması aracıdır.
2. Fertlerin, grupların ve topyekun toplumun, değişmelerin doğurduğu yeni durumlara intibak ettirilmesi aracıdır. Buna, toplumun yeni icat ve keşiflere alıştırılması da diyebiliriz.
3. Toplumsal değişmelerin gerektirdiği yeni insan tipinin oluşturulması aracıdır.
4. Toplumsal değişmelerin gerçekleştirilmesi aracıdır (Celkan, 1996: 93).

Toplumu oluşturan tüm toplumsal kurumların ve birimlerin toplumsal değişmede görevleri vardır. Eğitim de bir toplumsal kurum olarak toplumsal değişmeye karşı sorumludur. Eğitim bu sorumluluğu yerine getirmek için şu görevleri yüklenir:

- Yeni bilgiler üretmek
- Yeni bilgileri yaymak
- Değerleri geliştirmek
- Demokrasiyi yerleştirmek
- Topluma yardım etmek

Yapılan araştırmalar toplumsal kalkınmaya eğitimin katkısının büyük olduğunu göstermektedir. Buna karşılık kalkınma da eğitime olan gereksinmeyi

artırmaktadır. Geri kalmış ülkelerin eğitimlerinin düşük, kalkınmış ülkelerin eğitimlerinin de yüksek düzeyde olması bu yüzdendir (Başaran, 1992: 76-77).

Eğitim, toplumsal değişimler karşısında hem etkilenen, hem toplumu etkileyen, hem de bu değişimleri ülkeye aktaran bir araç durumundadır (Çelikkaya, 1996: 129).

Bilginin hızla yenilenerek üretildiği çağımızda birey ve toplumun geleceği, bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerine bağlı bulunmaktadır. Bu becerilerin kazanılması ve hayat boyu sürdürülmesi, bilgiyi ezberlemeyi değil, bilgi üretimine dayalı çağdaş bir eğitimi gerektirmektedir. Günümüzde hızla gelişen bilim ve teknoloji, eğitimin her alanını etkilemekte ve özellikle eğitim yaklaşımlarında köklü değişimleri zorunlu kılmaktadır.

Geleneksel eğitim yaklaşımlarının yetersiz kaldığı bilgi ve teknoloji çağında, çoklu zekâ ve yapılandırıcı eğitim yaklaşımları ön plana çıkmaktadır. Bu yaklaşımlarla eğitim sürecinde, öğretmen merkezli anlayışla öğrencinin davranışını değiştirmek yerine; öğrenci merkezli anlayışla öğrencinin zihinsel becerilerini geliştirmeye ve bilgiyi yapılandırmaya ağırlık verilmektedir (www.ttkb.meb.gov.tr).

Toplumsal yapı ve işleyişin değişimi, yeni bilimsel bulguların elde edilmesi programların değişimini zorunlu kılmaktadır. Hazırlanan ve alanda deneme uygulaması gerçekleştirilen ilköğretim programları birçok yönlerden şüphesiz eskisinden farklıdır. İzleyen yıllarda da okullar ve eğitim programları, günümüz okullarından farklı olacaktır. Bu farklılık, izlenen programların yenilenmiş olmasından kaynaklanacaktır. Çünkü o zaman da programlar değişmiş olacak ve değişmeye devam edecektir (MEB, 2005a: 13).

2.3.1.Sosyal Değişme Kavramı ve Süreci

Bir toplumda kültürel, ekonomik ve siyasal alanlarda meydana gelen çeşitli değişmelere sosyal değişme denir (Celkan, 1996: 89).

Toplumsal değişme, toplumun herhangi bir dönemindeki düzenine özgü yerleşik özdeksel ve tinsel öğelerinde yeni özelliklerin oluşmasıdır (Ozankaya, 1977:328).

Yunanlı filozof Heraklitos, bir kişinin aynı nehre iki kez giremeyeceğini belirtmiştir. Nehre ikinci girmede, su akıp gittiği için nehir farklıdır ve kişi de fark edilmese de değişmiştir (Giddens, 2000: 551).

Toplumsal değişme, farklı hız ve boyutlarda da olsa her toplumda gözlenen ve o toplumun bütün kurumlarını etkileyen bir süreçtir. İcat, buluş ve keşiflerin ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçlara bağlı olarak yükselen istek ve talepler var olan kurumlarda radikal değişikliklere neden olmaktadır. Sosyolojideki gelişmelere rağmen toplumsal değişimin doğası ve değişimin gerçekleşme hızı, değişimdeki ayrıntılı ilişkiler tam olarak çözümlenememiştir (Sezal vd, 2003: 563).

Toplumsal değişme değer yargısı ifade etmediği için nötr bir kavram olarak ele alınır. Toplumsal değişme kavramı bir toplumsal durumdan başka bir toplumsal duruma geçişi ifade etmek için kullanılır. Toplumsal değişme bir durumdan veya bir davranıştan farklılaşmayı içerdiği için olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilir. Bu açıdan toplumsal değişme hiç bir doğrultu ifade etmeyen bir kavramdır. Toplumsal değişme toplumun yapısını oluşturan ilişkiler ağının ve bunları belirleyen toplumsal kurumların farklılaşmasıdır. Toplumsal değişimin görünümüleri açısından gelenek ve göreneklerin değişmesi, nüfus artış hızının değişmesi, aile ve akrabalık ilişkilerinde değişmeler, toplumsal rol ve statülerde değişmeler ve çalışma yaşamındaki ilişkilerin değişmesi örnek olarak verilebilir (Can vd.,1998: 3).

Toplumsal değişme; toplumsal kurumların ve bunlara ilişkin insan ilişkilerinin değişmelerini ifade eder (Tezcan, 1998: 1).

Sosyologlar sosyal değişimin tanımını örnekle yapmayı en iyi yol olarak görürler. Mesela buharlı trenin icadı bir sosyal değişme değildir ancak bu buluşun kabul görmesi trenle yolculuğun artması bir sosyal değişimdir (Tischler, 1993: 412).

Genel olarak değişme süreci üç aşamalıdır diyebiliriz: Başlama, yayılma ve sona erme. Yeni bir davranış kalıbı getiren her süreç, yeni bir buluştur. Buluşlar kendiliğinden olabildiği gibi bilinçli de olabilir. Yeni buluşların olması ve bunların kabul edilmesi, o buluşun karşıladığı ihtiyacın önemine, toplumun değişmeye açık olup olmamasına bağlıdır (Aslan, 2005a: 216).

Sosyal değişme iç ve dış etkilerle grubun veya grubu meydana getiren birimlerin sosyal yapı ve fonksiyonlarında görülen yeni durumları ifade eder. Demografik etmenler sosyal değişmede çok açık bir etkindir, nüfusun artışı, yapısı, niteliği sosyal, ekonomik, kültürel ve politik değişmelere yol açabilir. İlmi birikimler, teknik gelişmeler, yeni üretim araçlarının icadı sosyal hayatı esaslı bir biçimde değiştirebilir. Siyasi ve askeri çatışmalar, işgaller toplumlarda değişmelere sebep olurlar. Jeolojik olayların ve afetlerin toplumların hayatında değiştirici gücü vardır. Kültürlerin etkileşimi, çağdaş haberleşme ve ulaşım araçlarının gelişmesi ile artmış bulunmaktadır (Arvasi, 1999: 15).

Dünyadaki değişimin boyutlarını Aktan (1999) başlıca yedi ana başlık altında özetlemiştir;

- Ekonomik Değişim (Globalleşme, Bölgeselleşme, Liberalleşme, Özelleştirme, Zenginleşme ve Fakirleşme).
- Siyasal Değişim (Demokratikleşme, Sivilleşme, Şeffaflaşma, Yerelleştirme).
- Teknolojik Değişim (Bilgisayarlaşma, Hızlı Haberleşme, Robotlaşma).
- Sosyo-kültürel Değişim (Ulus-Devletleşme, Kentleşme, Bireyselleşme, Dinselleşme, Laikleşme).
- Ekolojik Değişim (Çevre Kirliliği, Küresel Isınma ve Soğuma, Erozyon ve Çölleşme)
- Demografik Değişim (Hızlı Nüfus Artışı, Yaşlı Nüfusun Artışı)
- Örgütsel Değişim (Esnekleşme, Standartlaşma).

2.3.2.Sosyal Değişme Faktörleri

Sosyal yapı belirli unsurlardan meydana gelir ve bu unsurlarda meydana gelen değişimler de sosyal değişmeyi meydana getirir. Celkan (1996: 67) sosyal yapı unsurlarını şöyle belirtmiştir;

1. Fiziki Yapı

- Yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, İklim
- Yerleşme şekilleri (Köy, Kasaba, Şehir...).
- Ulaşım.

2. Demografik Yapı (İrk, Nüfus ve Nüfus olayları...).

3. Üretim, Teknoloji, İşbölümü.

4. Sosyal Örgütler (Dernek, cemiyet, mesleki ve ticari kuruluşlar, birlikler, kurumlar...).

5. Sosyal Zümreler (Cemaat, kitle, cemiyet, tabaka, kast, sınıf..).

6. Sosyal Kurumlar (Dil, din, hukuk, ahlak, sanat, eğitim, aile..).

7. Kültürel Öğeler (Normlar, değerler, müeyyideler, idealler....).

Yukarıda belirtilen unsurlarda meydana gelen değişimler, içerisinde bulundukları sosyal yapıyı da değiştireceğinden, bu unsurlar sosyal değişmeyi etkileyen faktörler olacaktır.

Değişme faktörlerini Doğan (2000: 277) şöyle sıralamıştır;

- Demografik etmen
- Teknolojik etmen
- Ekonomik etmen
- Kültürel değerler
- Bilgi etmeni
- Eğitim etmeni
- İdeolojik etmen

Tezcan (1998: 178) ise şöyle sıralamıştır;

- Coğrafi etmenler
- Demografik etmenler

- Din
- Düşünceler
- Önderler
- Askerler
- Buluşlar ve Keşifler
- Teknoloji
- Çatışmalar

Aslan (2005a: 218) şöyle sıralamıştır;

- Bilim ve Teknoloji
- Demografik Faktör
- İdeolojik Faktör
- Doğal Çevre Faktörü
- Liderlik Faktörü
- Dini Faktör
- Eğitim, Kitle Haberleşme, Dış dünyanın etkileri ve planlama

Ergün (1994: 238) şöyle sıralamıştır;

- Demografik faktörler
- Din faktörü
- İdeoloji faktörü
- Liderlik faktörü
- Teknoloji faktörü
- Çatışma ve Savaşlar faktörü

Giddens (2000; 552) değişimi sürekli etkileyen 3 ana faktörü belirlemiştir;

- Fiziksel Çevre (Ekonomi, Bilim ve Teknoloji, Medya)
- Politik Örgütlenme (Yönetim Biçimi, Savaşlar)
- Kültürel Etkenler (Liderlik, İletişim Sistemleri, Din)

Green (1972: 448) ise değişim faktörlerini şöyle sıralamıştır;

- Fiziksel çevre (İklim ve Coğrafi Koşullar)
- Nüfus

- Teknoloji
- Buluşlar ve Yayılma
- Kültürel Aktarımlar

Tischler (1993: 412) sosyal değişme faktörlerini iki ana grupta açıklamaktadır.

1. İç Etkenler

- Teknolojik Yenilikler
- İdeoloji
- Kültürel Çatışmalar

2. Dış Etkenler

- Kültürel Yayılmalar

2.3.2.1. Medya (Kitle İletişim Araçları)

Kitle iletişim araçları da toplumsal değişmeyi hızlandıran temel etkenlerdendir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilgilerin, kültürel değerlerin, normların, duygu ve düşüncelerin kitle iletişim araçlarıyla akıl almaz bir hızla nasıl yayıldığını ve değiştiğini görüyoruz. Bireyin toplumsallaşmasında kitle iletişim araçları, aile ve eğitim kurumları kadar etkilidir. Beğenilerin, ilgilerin oluşturulması, tüketim alışkanlıklarının yönlendirilmesi (moda ve reklam yoluyla) kitle iletişim araçları aracılığıyla gerçekleşmektedir (Öztürk, 2004: 64).

Günümüz insanı zamanının büyük bölümünü kitle iletişim araçlarına ayırmakta ve değişen dünyayı bu pencereden izlemektedir. Başka bir bölgede veya ülkede meydana gelen değişimleri medyadan öğrenmektedir. Kültürel yayınının en büyük aracı olan medya, bugün özellikle internet, her bakımdan üstün olan batı medeniyetinin gelişmekte olan ve fakir olan ülkelere kültürlerini empoze ettikleri en büyük araç olmuştur. İnternet bugün sosyal değişmelerin başlıca araçlarından birisi olmuştur. Eskiden insanlar bir şey öğrenmek için ya okula giderlerdi ya kütüphaneye, ancak bugün hemen hemen her şey internetten öğrenilebilmektedir. En küçük ilimizin en kırsal köşesinde bile internet kafeler açılmış olup veya internet bağlantısı kurulmuş olup tüm insanların bilgi edindiği bir ağ ortaya çıkmıştır.

2.3.2.2. Demografik Faktör

Öncelikle her türlü toplumsal hareketliliğin altında yatan temel faktör demografik hareketlerdir (Celkan, 1996: 93).

“Durkheim’e göre işbölümünün gelişmesi, toplumlarda köklü şekil ve içerik değişmelerine yol açmıştır. İşbölümü sayesinde mekanik dayanışma üzerine kurulan geleneksel toplumdan, organik dayanışma üzerine kurulan sanayi toplumuna geçiş gerçekleşmiştir... Bir toplumda nüfus fazla değilse ve geniş bir alan üzerine dağılmışsa, insanlar karmaşık bir işbölümüne gereksinme duymadan yaşamlarının devam ettirebilirler. Buna karşılık, bir toplumda aynı zamanda nüfus ve yoğunluk artıyorsa, toplumun yaşamını sürdürmesi işbölümünün oluşmasına ve gelişmesine, uzmanlığın ve işlevlerin birbirlerini tamamlayacak şekilde gelişmesine bağlıdır (Aslan, 2005a: 218).

Belli bir fiziki ortamda yaşayan insanların sayısı göç ve normal nüfus artışı yolu ile artarsa, toplum yapısında ve kültürlerde bazı önemli değişikliklere, yani düzenlemelere yol açar (Ergün, 1994: 238).

1927 yılındaki ilk nüfus sayımımızda tespit edilen sayı 13.648.270'tir. Ancak demograflar arasında 1927 sayımında 250-400 bin civarındaki bir nüfusun askerlik ve vergi gibi faktörlerin aslında beyan edilmediği ve gerçekte nüfusumuzun o dönemde 14 milyon civarında olduğu kanaati yaygındır.

Türkiye’de nüfus artışının sonuçları şu şekilde sıralanabilir:

- Şehir olarak nitelendirilen yerleşmelerin sayısı hızla artmıştır.
- Şehirlerin nüfusları artarak metropoller meydana gelmiştir.
- Şehirlerin yayılış alanları çok genişleyerek tarım alanları yerleşime açılmıştır.
- Hızlı nüfus artışı özellikle büyük şehirlerde gecekondulaşmayı arttırmıştır.
- Genç ve dinamik nüfusun artmasına sebep olmuş, dolayısıyla çalışabilir nüfusun toplam nüfusa oranı %60'lara ulaşarak, yeni iş olanaklarını gerekli kılmıştır.

- Artan nüfusun her türlü ihtiyacını karşılamak için daha fazla kaynak ayırma zorunluluğu doğmuştur.
- Özellikle büyük şehirlerimizde ciddi çevre sorunları gelişmekte ve belediye hizmetleri aksamaktadır (Serter vd., 1998: 63).

Bir ülkede nüfusun artış hızı toplumsal değişmeyi olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik büyümenin önündeki engellerden biri hızlı nüfus artışıdır. Nüfusun bölgelere göre farklı hızlarda artışı ekonomik, kültürel ve toplumsal sorunlara neden olmaktadır. Nüfusun niteliği (eğitim düzeyi, yaşlı, genç oranı gibi), toplumsal değişmeleri olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Planlı nüfus artışı bireylerin milli gelirden daha çok pay almasını sağlayan faktörlerden biridir. Hızlı ve dengesiz nüfus artışı ise ekonomik büyümeyi önlemekte, böylece bireylerin milli gelirden aldığı pay da azalmaktadır (Öztürk, 2004: 65).

2.3.2.3. İdeolojik Faktör

Türk toplumunun ideolojik karakterinin iki temel belirleyicisi bulunmaktadır. Uygarlık ve milliyetçilik. Toplumun uygarlık boyutunda hedefi, Batılı çağdaş uygarlık düzeyini yakalamak, yani batılılaşmak; milliyetçilik boyutunda ise kültürü, dili ve inancı bir olan milli bir Türk toplumu meydana getirmektir (Doğan, 2000: 287).

Genel olarak “ideoloji, bir grubun veya toplumun durumunu betimlemeye, açıklamaya, anlatmaya veya haklı göstermeye yarayan ve kapsamlı bir biçimde değerlerden esinlenerek bu grubun, bu toplumun tarihsel eylemine yön veren, açık ve genel olarak örgütlenmiş yargıların ve fikirlerin bir sistemidir. İdeoloji, aydın bilincine katkıda bulunduğu için, toplumsal değişmenin bir etkenidir; bu görünüm altında incelendiği zaman toplumsal değişmeyi ilgilendirir (Aslan, 2005a: 219).

Tarihte toplumsal değişmelere önemli ölçüde kaynaklık etmiş olan fikirlerin, günümüzde ideoloji adı altında gene toplumsal yapıyı belirleyen ana faktörlerden biri durumunda olduğunu görüyoruz (Ergün, 1994: 238).

2.3.2.4. Ekonomik Faktör

Toplumsal değişmeyi etkileyen en önemli faktörlerden biri de ekonomidir. Ekonomik etkinlikler sonucu bilim ve teknoloji gelişmekte, kültürel öğeler zenginleşmekte, fiziksel çevre yeniden şekillendirilmektedir. Ekonomik gelişmenin hızlanması ya da yavaşlaması diğer faktörlerle birlikte toplumsal değişmelerin yönünü etkilemektedir. Ekonomik etkinlikler insanlığın tarihsel gelişim sürecinde, toplumsal değişimin yönünü belirleyen en temel faktör olarak diğer bütün etkinliklerin kaynağı durumundadır (Öztürk, 2004: 65).

Burada sorun ekonomi, kültür ve teknik etmenler arasındaki ilişkilerdir. Üretim güçleri yalnızca toplumsal organizasyon ve toplumsal değişimin bir malzemesi değildir. Üretim güçleri psiko-sosyal tutumlar ile teknik ve bilimsel bilgilerdeki etkilere sahiptir (Doğan, 2000: 282).

Günümüzde toplumsal değişmeyi zorlayan esas güç, teknolojik değişmelerdir. Son yıllarda bilginin pratiğe aktarılması, her gün yeni buluşlarla insan hayatını yeniden düzenlemekte, adeta her sabah yeni bir toplumsal düzen kurulmaktadır (Ergün, 1994: 238).

Türkiye Cumhuriyeti ekonomik yönden çok güç şartlar altında kurulmuştur. Geçimini en ilkel metotlarla tarımdan sağlamaya çalışan eğitimsiz ve yoksul bir halk bulunuyordu (Sağlam, 1989: 47).

Cumhuriyet Hükümetinin ana ekonomik hedefi Türkiye'nin sanayileşmesini sağlamaktır. İkinci hedefi tarımı geliştirmek ve tarımsal üretimi artırmaktır. Diğer bir hedefi de ulaştırma ve bankacılık sistemlerinin geliştirilmesidir. 1950 yılına gelindiğinde ise devletçilik politikası yerine liberal ekonomi politikasına öncelik verilmeye başlandı (Dura, 1991: 10).

Tarımda makinalaşma önemli toplumsal değişimleri beraberinde getirmiştir. Bunlardan birincisi kırsal kesimde tarımsal üretimdeki verimliliğin artışında ortaya çıkmıştır. İkinci olarak ise tarımda makinalaşma kırsal kesimde iş gücü fazlalığını ortaya çıkarmıştır. İnsan emeğine olan gereksinim giderek azalması kırsal kesimden

kentlere doğru ilk büyük göç dalgasını başlatmıştır. Örneğin 1951 ve 1953 yılları arasında inşaat sektörü yılda yüzde 23 oranında büyümüştür. 1950'li yıllar ile birlikte Türkiye'de kentlerin nüfusu hızla artmaya başlamış ve gecekondulaşma, işsizlik ve kentsel alt yapı eksikliği ülkenin en önemli sorunları haline gelmiştir. 1960'lı ve 1970'li yıllar Türkiye'nin ağır sanayi hamlesini gerçekleştirebilmesi için ithal ikameci sanayileşme politikalarını uygulamaya koyduğu yıllar olmuştur. Bu yıllarda yerli sanayi dış rekabetten önemli ölçüde korunmuş, daha önce yurt dışından ithal edilen tüketim malları yerli sanayiciler tarafından üretilmeye başlanmış, devlet planlı ekonomik kalkınma modelini benimsemiş ve sanayi sektörünün ekonomideki payı giderek artmaya başlamıştır. Yine bu dönem işçi sınıfının önemli bir toplumsal kesim olarak ortaya çıktığı yıllar olmuştur.

1950'lerden başlayan kırdan kente doğru göç dalgası 1960-1970'li yıllarda hızını kesmemiş ve gecekondu kente göç eden nüfusun barındığı mekânlar haline gelmiştir. 1980 yılı ve sonrasındaki gelişmeler 1923'den günümüze kadar yaşanan dönüşümlerin (1950 yılındaki dönüşümde olduğu gibi) en kapsamlı olanlarından biridir. Bu dönemde Türkiye ekonomisi dış pazara açılmaya başlanmış, ihracat teşvik edilmiş, sendikaların gücü zayıflatılmış ve çalışan kesimin milli gelirden aldığı pay düşmeye başlamıştır. 1980'li ve 1990'lı yıllar ile birlikte liberal ekonomik politikalar uygulanmış ve bu çerçevede özelleştirme tüm hükümetlerin en önemli hedeflerinden biri haline gelmiştir. Bu dönemde tüketim hem hızla artmış ve hem de çeşitlenmeye başlamıştır. 1980 sonrasında kırdan kentte doğru olan göç devam etmiş ancak gecekondulaşma sürecinde bir yasallaşma yaşanmaya başlanmıştır (Güneş vd., 1998: 160).

2.3.2.5. Kültürel Değerler Faktörü

Bir toplumun değer yargıları ve kültürü yenilikleri bir bekçi köpeği gibi izler, ya onlara izin verir ya da engeller. İnsanların teknolojik yenilikleri kolayca kabullenmesi, aile yapısı ve din görüşündeki değişikliklere ise karşı çıkması bu değerlerden dolaydır (Hughes, 2002: 437).

Dini ve ahlaki değerler toplumsal değişme etmeni olarak işlemektedir. Toplumsal hayatın geleneksel kurumları arasında yer alan inançlar ve din değerlerin

değişmenin önemli etmenleri arasında özel bir yeri vardır. Özellikle din etmeninin belirgin sonuçlarını Arap Kabilelerini göçebelikten (bedevilikten) yerleşik topluma geçiren İslam Dini örneğinde görmek mümkündür (Doğan, 2000: 283)

Tarihte özellikle Türk milletindeki en büyük yapısal değişikliklere dini değiştirmeler neden olmuş; bu durum bugün çok geniş bir coğrafi alana yayılmış olan Türklerin toplumsal yapı, kültür, dil, yazı ve yönetim anlayışları v.s. yönünden birbirlerinden farklılaşmalarına neden olmuştur (Ergün, 1994: 238).

2.3.2.6. Doğal Çevre Faktörü

Doğal çevre toplumları oldukça değiştirmektedir. Örneğin doğal zenginlikler, iklim, ormanların tahrip edilmesi, erozyon toplumsal değişmeye etki eder. Aslında insanoğlunun ilk çağlardan itibaren çevresiyle etkileşim içinde olduğu bir gerçektir. Bu yüzyıllarda gerek nüfus azlığı, gerekse doğa üzerinde egemenlik kuracak teknolojiye sahip bulunmaması bu etkileşim sürecinin çevre aleyhine işlenmesi önlenmiş o dönemde. Ancak 18.yy. dan itibaren başlayan endüstriyel gelişme ve beraberinde getirdiği demografik gelişme ve değişmeler bu etkileşim sürecinin bu sefer çevre aleyhine işlemeye başlamasına sebep olmuştur (Aslan, 2005a: 219).

Verimli tarım topraklarının ve çeşitli maden kaynaklarının varlığı ekonomik zenginliğin artmasına neden olmuş, daha hızlı toplumsal gelişme ve ilerleme sağlanmıştır. Aynı zamanda, doğal zenginliklerden yoksun kalmak toplumsal değişmeye neden olmaktadır. Örneğin, ormanların yok edilmesi, teknolojinin doğal dengeyi bozacak biçimde kullanılması, sel gibi doğal afetlerin olmasına, iç göçlere, bölgesel nüfusun azalmasına, ekonomik etkinliklerin azalmasına ve çevre kirliliğine yol acar (Öztürk, 2004: 64).

2.3.2.7. Liderlik Faktörü

Değişme düşüncesi insanların kafasında başlar; ekseriya tek bir kişinin kafasında. Müstesna kişiler toplumları için yeni teknikler, yeni değerler icat ederler.

Bu düşünceler insanın kültürüne etkisinden doğar. Fakat bunlar toplumsal gruplar tarafından paylaşılmaya kadar kültürü değiştirmezler. (Tezcan, 1998: 5).

Özellikle büyük önderler çeşitli toplumlardaki bilinçli toplumsal değişimler, kalkınma ve modernleşme gibi çabalarla toplumların değişmesi yönünde önemli rol oynamışlardır. Alman sosyolog Max Weber bunu karizma kavramıyla açıklamaya çalışmıştır. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme yolundaki değişimlerinde Atatürk'ün karizmatik önderliği önemli rol oynamıştır (Aslan, 2005a:220).

Toplumsal değişimin hızlandığı veya toplum yapısının karmaşılaşp yeni bir düzen verilmesi gerektiği dönemlerde toplumların önünde karizmatik liderler ve kurumlar olduğunu, bunların yeni bir toplumsal yapı kurup yürüttüklerini biliyoruz (Ergün, 1994: 238).

2.3.2.8. Teknoloji Faktörü

İnsanlar, yaşadığı doğal çevreyi her dönemde kendi ihtiyaçlarına en iyi cevap verecek şekilde düzenlemeye çalışmışlardır. Bunun için öncelikle doğanın yasalarını bulmaya çalışmışlardır. Bu caba bilimleri ortaya çıkarmıştır. Teknoloji, insanın doğaya egemen olmasını sağladığı gibi, insan ilişkilerini, normları, inançları, kurumları, fikirleri de etkileyip değiştirmiştir. Değişimin itici gücü durumundaki teknoloji, bilimler sayesinde üretilmektedir. Bilimsel çalışmalara kaynak aktaran ülkeler bilimsel ve teknolojik alanlarda büyük ilerlemeler kaydetmektedirler. Doğa bilimleri neredeyse teknoloji üretiminin hizmetin sunulmuştur. Toplumsal değişimler, teknolojiyi üreten ve kullanan ülkelerde gelişme ve ilerleme yönünde olmuştur (Öztürk, 2004: 63).

Temelde değişimin itici gücü bilim ve teknolojidir. “Teknolojik devrim toplumlarda büyük değişikliklere neden olmuştur. Kömürün ve elektrik enerjisinin kullanılması sanayi devriminde ortaya çıkmış, sonuçları çok kısa bir süre sonra toplumsal düzeyde hissedilmeye başlanmıştır. Teknolojideki gelişmeler, toplumda sanayileşmeyi ve kentleşmeyi doğurmuş, verimliliğin yükselmesine, ulaşımın ve bildirilişimin artmasını sağlamıştır. Teknolojik devrimin etkisinde kalarak toplumsal

yaşamla ilgili aile yaşamı, edebiyat, sanat, siyasal tutumlar vb. derinlemesine ve genişliğine köklü bir biçimde değişime uğramıştır” (Aslan, 2005a: 217).

Bilim ve teknolojideki ilerlemeler toplumların yapısını ve eğitim sistemlerini etkileyen etkenlerin başında gelmektedir. Bilgi patlaması, bilimsel ve teknolojik alanda kaydedilen hızlı gelişme ve değişimlere bağlı olarak çağımıza “bilgi çağı”, “iletişim çağı”, “uzay çağı”, “bilişim çağı” gibi adlar verilmektedir. Bu değişim ve gelişmeler, hem bireyleri hem de toplumları etkilemekte, onların yaşam biçimlerini değiştirmektedir.

Çoğu teknolojik buluş, mevcut bilimsel bilgi ve teknolojiye dayanır. Bir toplumun çok ileride olmasını sağlayan, önemli ölçüde teknolojik değişim hızının çok yüksek olmasıdır. Hızlı teknolojik değişim, onu doğuran toplumsal değişimi daha da hızlı hale getirir. Teknolojik buluşların toplumsal değişme üzerindeki belirleyici etkisi, onun kültür içinde tanınması, benimsenmesi ve kullanılmasına bağlıdır.

2.3.3. Sosyal Değişme Modelleri

Sosyal değişmeler niçin gerçekleşir? Bunu açıklamak için değişik teoriler (modeller) ortaya atılmıştır.

Schaefer (2002,450) de toplumsal değişim modellerini şöyle sıralamıştır;

- Evrimci Model
- Fonksiyonalist Model
- Çatışmacı Model

Tischler (1993: 415) ise şöyle sıralamıştır;

- Evrimci Model
- Çatışmacı Model
- Fonksiyonalist Model
- Devirsel (Yükselme ve Düşme) Model

Evrimci Model: Charles Darwin' in biyolojik evrim teorisinin 19.yy' da sosyal değişme teorilerine uyarlanmasıdır (Schaefer, 2002: 450).

Bu modele göre toplum sürekli evrimleşme ve gelişme içindedir. Her ne kadar Darwin değişme kavramını toplumun evriminden daha ziyade canlıların evrimi üzerinde düşünmüşse de, daha sonraları Herbert Spencer gibi sosyologlar toplumsal değişmeyi, Darvinci evrim anlayışına göre yorumlamışlardır (Aslan, 2005a: 221).

Evrim kendi kendine değişir, doğrusaldır, geriye dönülemez yenilik ve farklılık yaratır. Bu nitelikler toplumun gelişme yasaları olarak kabul edilir (Kocacık, 2003: 133).

Fonksiyonel Model: Belli fonksiyonlara sahip yapı öğelerinin birbirlerine bağımlı olduklarını ve meydana getirdikleri toplumun daha çok uyumunu sağladığını ileri sürerler. Toplum birbiriyle bağımlı ve ahenkli öğelerden oluşur (Kocacık, 2003: 134).

Çatışmacı Model: Bu model “her toplum değişmeye açıktır” varsayımına dayanarak işe başlar. Çatışma gruplarının nasıl meydana geldiği; grupların aralarındaki çatışmanın niteliği; değişmenin nasıl meydana geldiği gibi (Aslan, 2005a: 222).

Toplum birbirleriyle çatışan öğelerden meydana gelmiştir. Toplumun değişmesi bu öğelerin itici gücüyle meydana gelir (Kocacık, 2003: 133).

Devirsel Model: Bu modele göre değişme tek bir çizgi üzerinde değil devreler halinde bir daire içinde olur. Bu modele göre kültürler doğar, gelişir ve kaybolur; bittiği yerden yeni bir kültür başlar (Aslan, 2005a: 222).

Devirsel teori sosyal değişme açısından ilginç bir yaklaşım sunar ve bu teoriye göre sosyal değişme kontrol edilemez. Çünkü belirli olgunluğa gelindiğinde artık değişme kötüye doğru gidecektir (Tischler, 1993: 418).

2.3.4. Sosyal Değişme Tipleri

Değişme tipleri ikiye ayrılır:

1-Serbest (Kendiliğinden) Değişme

2- Müdahale Yoluyla Değişme (Değiştirme)

(Aslan,2005a: 222)

2.3.4.1. Serbest Değişme

Kendiliğinden (Organik) olarak görülen değişmelerdir. Bu değişmeler toplumun iç dinamiklerinin etkisiyle görülen içsel (endogen) değişmelerdir (Erkal,1996: 64).

Serbest toplumsal değişmeler, toplumların kendiliğinden ve herhangi bir müdahale olmadan değişimini ifade eder. Planlı, programlı olarak oluşturulmazlar. Bu değişimler, nüfus artışı, bilim ve teknoloji alanındaki yenilikler, üretim artışı gibi iç etkenler ya da yabancı bir kültürle temas gibi dış etkenlerle ortaya çıkar. Örneğin; farklı kültürlerle temas içinde olan diplomatlar, memurlar, gazeteciler, sanatçılar öğrenciler, turistler serbest toplumsal değişmeye neden olurlar. Günümüzde kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler serbest toplumsal değişmeleri etkilemektedir. Bu tür değişmeler, özellikle kentlerde daha hızlıdır (Öztürk, 2004: 66).

2.3.4.2. Müdahale Yoluyla Değişme

Toplumun değişmesini sağlayan sosyal etmenler topluma zorla kabul ettirilince bu çeşit değişme gerçekleşir. Aslında bu tür değişme hem baskı yoluyla hem de demokratik yolla planlı bir şekilde gerçekleştirilebilir (Aslan, 2005a: 223).

İnkılâplar, İhtilaller ve Planlama faaliyetleri bu tür değişme yoluyla yapılır (Erkal,1996: 64). Müdahale etmek, “zorlamak, yönlendirmek” anlamına gelir. Bilinçli, planlı veya bir program çerçevesinde yapılan müdahalelerle toplumsal değişme gerçekleştirilir. Müdahale yoluyla toplumsal değişme iki yolla olur. Bunlar “demokratik planlı değişme” ve “baskı yoluyla değiştirmedir.

❖ **Demokratik Planlı Değişme:** Bir program çerçevesinde toplumsal hayata müdahale edilerek yapılan değişimlerdir. Değişmenin istenilen yönde ve belirli bir surede gerçekleştirilmesi plan ve programlar aracılığıyla yapılır. Örneğin, siyasi partiler hazırladıkları toplumsal değişme programlarını halka sunarak siyasi iktidara aday olurlar. Demokratik yollarla değişme, şiddeti ve terörü içermez. Evrensel hukuk normları çerçevesinde gerçekleştirilen “değişmeler” demokratik bir içeriğe sahiptir. Bir plan ve program çerçevesinde yapılan değişimler, toplumun çeşitli kesimleri tarafından farklı yönde tepki ve eleştirilere neden olur. Ülkemizde 1961 yılında Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Böylece ülkemizde toplumsal değişme projeleri kurumsal ve bilimsel düzeyde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı, kalkınma planları hazırlayarak, hükümetlerin uygulamalarına sunmakta, kalkınma projelerinin ve yatırımların toplum yararına olmasını sağlamaktadır.

❖ **Baskı Yolu ile Değiştirme:** Baskı yoluyla değiştirme, tek bir karar mekanizmasının (bir liderin, grubun veya bir devlet organının) hazırladığı plan ve programların uygulanması ile gerçekleşir. Bu yolla gerçekleştirilen toplumsal değiştirmelerde toplumun bütün kesimlerinin onayının alınmaması birtakım zorluklara yol acar. Baskı yoluyla değiştirme toplumun kendi iç dinamikleri tarafından uygulandığı gibi, dış etkiler tarafından da uygulanabilmektedir. Kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal değişmelerin, ülkelerin kendi iç dinamikleriyle ve demokratik yollarla gerçekleşmesi tüm toplumların temel hedefidir (Öztürk, 2004: 66)

2.3.5. Program ve Program Geliştirme Süreci

Eğitime yatırım yapan devlet, bu eğitimi, ülke kalkınmasına katkıya dönüştürmek için önlem almaktadır. Bu önlemlerin, eğitim niteliği ile doğrudan ilişkili olanı eğitim programlarıdır. Programlar, eğitilenlerin davranış standartlarından, öğrenme ve öğretim etkinliklerine değin, çalışmalara kılavuzluk etmekte ve bir aracı rol oynamaktadır (Hakan vd., 1998: 4).

Eğitim programı; bir eğitim kurumunun veya sosyal çevrenin, bireylerin yaşantılarını düzenlemek ve zenginleştirmek için yürüttüğü tüm etkinliklerdir (Hakan vd., 1998: 5).

Eğitim programı okulun vermesi gereken sosyal, politik, kültürel ve ekonomik hayatla ilgili bilgilerin yer aldığı, ne öğretileceği, amaçlara en uygun konuları yer aldığı, okulların nasıl organize edilmesi gerektiği ve kimlerin olması gerektiğini gösteren bir aynadır (Hewitt, 2006: 45).

Program bir sanatçının (öğretmenin) elindeki maddeye (öğrenci), atölyesinde (okulda), gayesine (hedefine) göre şekil vermek amacıyla kullandığı bir araçtır (Sahu, 2002: 286).

Öğretim programı; belli eğitim kademelerinde öğrenilmesi istenen ders konularını, zaman ve süre öğeleri dikkate alınarak, belli eğitim kademesinin ve okul tipinin amaç ve ilkeleri doğrultusunda düzenlenen etkinliklerdir (Hakan vd, 1998: 6).

Demokratik bir toplum için eğitim programı şöyle olmalıdır; gelişen bilgi ve anlayışlara açık olmalı, genç insanlara sosyal, entelektüel ve otonom düşünme gücü fırsatları vermeli, öğretmenlere de bu amaçları kendi başlarına gerçekleştirme olanağı sunmalıdır (Kelly, 2004: 219).

Program geliştirme, yazılı bir doküman hazırlamak değil, fakat mevcut programı, uygulamada, araştırmacı bir yaklaşımla sürekli olarak geliştirerek, öğrencide, istenen davranış değişikliğini sağlamaktır. Program geliştirme merkezden okula, okuldan merkeze doğru haberleşme gerektiren bir süreçtir. Program geliştirme, devamlı, kapsamlı, uygulamalı bir süreçtir. Program geliştirmede, değerlendirme, önemli ve sürekli bir yer tutar. Ekip çalışması gerektiren bu süreçte, grupla çalışma tekniklerine ve eşgüdümüne yer verilir. Elde var olan basılı programla, nitelikli öğrenci yetiştirmek üzere varsayımlar oluşturulur ve sınıf içi (okul içi ve dışı) etkinlikler kararlaştırılır; belirli yöntem denemelerine girilir; yöntem zenginliği vurgulanır. Süreçler ve sonuçlar devamlı olarak değerlendirilir; alınan ipuçlarına göre, yapısal öğelerden biri veya birkaçını geliştirmek için yeni yeni

varsayımlar denemeye konur. Böylece program geliştirme mekanizmasının devamlılığı sağlanır (Hakan vd., 1998: 9).

Program geleneksel yöntemlerle öğretilen bir konular bütünü değildir, aksine öğrencinin sınıfta, laboratuvarında, kütüphanede, oyun alanında, öğretmenlerle ve diğer öğrencilerle sürekli iletişim halinde olduğu tüm yaşantılarıdır (Sahu, 2002: 286).

Öğretim programları ülkemizin temel toplumsal, bireysel, ekonomik, tarihsel ve kültürel değerleri üzerine inşa edilmiştir. Bilimsel bilgi, içerik, öğrenme ve öğretme yaklaşımları bakımından dünyadaki güncel gelişmeler ülkemize özgün temel değerler ve niteliklerle bütünleştirilmiştir (MEB, 2005: 21).

Skilbeck (1987: 57) programların geliştirilmesinde doğrudan rol oynayan temel organları şöyle sıralamıştır;

- Okullar
- Eğitimi araştırma geliştirme enstitüleri ve programları
- Sınav sonuçları
- Araştırma komiteleri
- Müfettişler ve uzmanlar
- Eğitim bakanlığı ve devlete bağlı eğitim kuruluşları
- Bölgesel eğitim otoriteleri
- Eğitim yayıncıları
- Öğretmen yetiştiren kurumlar
- Profesyonel kuruluşlar

2.3.6. İlköğretim Programlarının Temel Öğeleri

Kelly (2004:220) eğitim programının temel prensiplerini şöyle belirlemiştir;

- Eğitim programları demokrasinin korunmasında en temel etkenlerden biridir. Bu nedenle hiçbir zaman herhangi bir politik ideolojinin temsilcileri tarafından kontrol edilmemelidir.

- Eğitim tüm toplumun sorumluluğudur. Bu nedenle eğitim ve program bu konuda tam bir işbirliği içerisinde çalışan zeki, uzman ve bilgili kişilerin sorumluluğu altında olmalıdır.
- Demokratik toplumlarda eğitim insan hayatı için vardır bu nedenle eğitim insan gelişimi için planlanmalıdır, sırf bilgi kazandırma amaçlı olmamalıdır, artıstan ziyade gelişimsel, üründen ziyade süreç olmalıdır.
- Programın ideolojisi başarıya şartlayan, sunumu ise rekabete zorlayan, soru sorduran, eleştiren olmalı, asimile etmemelidir.
- Programın iskeleti içindekiler açısından ve demokratik kazanımlar açısından tamamlanmış olmalıdır.

İlköğretim programlarının hazırlanması ile alakalı olarak Ross (2000: 11) bir program analiz edilirken toplumun kültüründen nasıl bir seçme yapılması gerektiği sorusunu sormaktadır. Ayrıca neyin, nasıl bir süreçle, kim tarafından, ne niyetle ve ne beklenti ile seçilmesi gerektiğinin belirlenmesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte, bir toplumun okullarda verilecek eğitimsel bilgiyi nasıl seçmiş, düzenlemiş, sınıflamış ve aktarmış olmasının, o toplumun sosyal kontrol prensiplerinin ve gücünün bir göstergesi olduğunu belirtmektedir.

Toplum kendisi için değerli kalıt ve miraslarını dil, edebiyat, felsefe, güzel sanatlar, gelenekler, değerler ve normlar formunda çocuklar için muhafaza eder. Okullarda verilen toplumsal hayat tecrübeleri içinde bulunan toplumdan kültür olarak aktarılır. Eğitim programı ise toplumsal kültürün temelidir. Eğitim programı bir çocuğun tüm hayatıdır. Eğitim programı çocuğun fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Eğitim programı hem toplumun hem de çocuğun ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Program öğrenenin doğasına göre hazırlanmalıdır (Sahu, 2002: 287).

Eğitim sistemimizin özellikle ilk ve ortaöğretim programlarını geliştirme görevi Talim ve Terbiye Kurulu tarafından yerine getirilmektedir. Bu Kurul, kuruluşundan bu yana sistem düzenleme çalışmaları yanında; toplum ve fert ihtiyaçlarında meydana gelen değişimleri, bilim ve teknolojiye hızlı ve sürekli

ilerlemeleri yakından takip ederek bilimsel araştırma sonuçlarına dayalı program geliştirme çalışmaları içerisindedir (Şahin, 2006: 169).

İlköğretim programları Türk Milli Eğitimin amaçlarına bağlı, Milli Eğitimin temel ilkeleri ışığında, aşağıdaki ilkeler esas alınarak hazırlanmaktadır.

- Türkçeyi doğru ve etkin kullanma
- Kültürel değerlere ve sanata önem verme
- Okumaktan ve öğrenmekten zevk alma
- Duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilme
- Ailenin eğitime-öğretime katılımını destekleme
- En az bir yabancı dili etkin bir şekilde kullanma
- Bilişim teknolojilerini amacı doğrultusunda etkin ve verimli bir şekilde kullanabilme
- Birlikte çalışma ve iletişim kurma
- Çevresinde oluşan değişimlerin farkında olma ve her türlü değişime uyum gösterme
- Bireyin görev ve sorumluluklarını, bireyin kendisinin belirlemesi gerektiğinin bilincinde olma
- Toplumsal yaşamda ortak yaşam alanlarında kurallara uymaya ve işleri yapmaya istekli olma ve uygulama kararlılığı gösterme (www.meb.gov.tr).

Bu ilkelerden hareketle öğretim programlarında bütüncül bir yaklaşımla her alanla ilgili olgu, kavram, ilke, yöntem ve yaklaşımlar öğrenmeyi kolaylaştıracak biçimde düzenlenmiştir (MEB, 2005: 20).

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) programların öğelerini şu şekilde sıralamıştır;

- Türkçeyi doğru ve etkin kullanma
- Kültürel değerlere ve sanata önem verme
- Okumaktan ve öğrenmekten zevk alma
- Duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade etme
- Ailenin eğitim-öğretime katılımını destekleme

- En az bir yabancı dili etkin bir şekilde kullanma
- Bilişim teknolojilerini amacı doğrultusunda etkin ve verimli bir şekilde kullanma
- Birlikte çalışma ve iletişim kurma
- Çevresinde oluşan değişimlerin farkında olma ve her türlü değişime uyum gösterme
- Bireyin görev ve sorumluluklarını, bireyin kendisinin belirlemesi gerektiğinin bilincinde olma
- Yakın çevrede ve farklı ülkelerde fırsatlar bulmaya istekli olma ve bulunan fırsatları değerlendirmek için bilinçli çaba gösterme
- Çevreye farklı bir gözle ve mantıkla bakılırsa daha önce hiç fark edilmeyen fırsatlar çıkabileceğini benimseme
- Hayattaki kurallara uymaya ve işleri yapmaya istekli olma ve uygulama kararlılığı gösterme
- Şartlandırmaya karşı olma
- Hoşgörünün esnek bir zihin yapısının anahtarı olduğunu fark etme
(www.ttkb.meb.gov.tr)

Toplum bireylerden meydana gelir ve bireylerde meydana gelen sosyal ve kültürel gelişimler doğrudan toplumu etkiler. Program bireyi ve toplumu inşa edecek şekilde düzenlenmelidir. Toplum bireylerden meydana gelir (Ross, 2000: 12).

İyi hazırlanmış ve anlaşılır bir programda bulunması gereken özellikleri Marsh (1992: 74) şöyle belirtmiştir;

- Programda teori ve uygulama arasında güçlü bağlantılar olmalı,
- Programda pedagoji, öğrenme ve kaynaklar hakkında ilgili ve güncel bilgi yer almalı,
- Program öğretmenlere ilham vermeli ve potansiyeli ile onları etkilemelidir.

Bu maddelerde belirtilen en önemli unsur programda teorik olarak belirtilmiş olan hedef, içerik ve düzenlemelerin uygulama alanında bir sorunla karşılaşmadan öğrenci davranışlarında istenilen hedeflerin gerçekleştirilmesine katkı sağlamasıdır.

2.3.7. İlköğretim Program Geliştirme Sürecinin Nicel ve Nitel Özellikleri

Eğitim sisteminin alt sistemi olan program geliştirme sistemi; planlama, uygulama, değerlendirme ve geliştirme alt sistemlerini içermektedir. Tasarlanan ile gerçekleşen arasında daima farklılıklar bulunduğundan planlama sisteminin ürünü program tasarısıdır. Uygulama sisteminin girdisi olarak, tasarlanan program ile uygulamada gerçekleşenler arasındaki farklılıklar tasarının düzeltilmesi, geliştirilmesi çalışmalarını gerektirmektedir (Saylan, 1999: 116).

Bir programın ana iskeletinde bulunması gerekenleri Marsh (1992: 73) maddeler halinde açıklamıştır. Bunlar aşağıda sunulmuştur;

- Mantık (Hazırlayanlar için değerler, ilkeler ve düşünceler).
- Program alanının kapsamı ve karakteristik özelliği.
- Program alanı ile ilgili genel amaçlar ve konu amaçları.
- Programın ilke ve prensiplerinin olması.
- İçerik.
- Öğretme ve öğrenme ilkeleri.
- Dersin veya konunun düzenlemesi ile ilgili ana hatlar.
- Derslerin içeriklerinin onaylanma kriterleri.
- Gelecek araştırmalara açık olması.

İlköğretim programları yeni bilgiler ışığında sürekli güncellenmektedir. Bunun nedeni sosyal, ekonomik ve siyasi hayatta meydana gelen kaçınılmaz değişimlerdir. Bunun yanında okul ve okul ortamı da çevresinde meydana gelen değişimlerden etkilenmektedir. Okulu ve dolayısıyla okul programlarını etkileyen faktörleri Marsh (1992: 80) dışsal ve içsel faktörler olarak ikiye ayırmıştır. Bunlar;

a. Dışsal Faktörler

- Toplumda okulun görevlerini belirleyen yeni eğilimler ve değişimler (endüstriyel gelişmeler, politik talimatlar, kültürel hareketler, ideolojik değişimler),
- Ebeveynlerin ve işverenlerin istek ve beklentileri,
- Ergen- çocuk ilişkilerini de içeren toplumsal değerler ve yargılar,
- Ders ve konuların değişen yapısı,

- Eğitim fakültelerinin katkısı,
- Okula yeni kaynakların akışı.

b. İçsel Faktörler

- Öğrenciler, öğrencilerin değerleri, eğitimsel ihtiyaçları, yetenekleri, tutumları ve becerileri,
- Öğretmenler, öğretmenlerin değerleri, yetenekleri, bilgileri, deneyimleri, kişisel güçleri ve zayıflıkları,
- Okulun ahlaki ve politik yapısı, genel beklentiler ve değerler,
- Okulun kaynakları, araç-gereçleri, öğrenme materyalleri ve olanakları,
- Programda hissedilen ve algılanan problemler ve eksiklikler.

Burton & Brundrett (2005: 34) 'e göre ilköğretim programlarını etkileyen yedi ana faktör vardır. Bunlar şunlardır;

- Ekonomik Faktörler
- Teknolojik Faktörler
- Sosyal Faktörler
- Politik Faktörler
- Kültürel Faktörler
- İdeolojik Faktörler
- Eğitimsel Faktörler.

Taba (1962: 12)'ya göre bir program hazırlanırken aşağıdaki adımlar uygulanır;

- İhtiyaç analizi
- Hedeflerin yazımı
- İçerik seçimi
- İçeriğin organizasyonu
- Öğrenme durumlarının seçimi
- Öğrenme durumlarının organizasyonu
- Neyin nasıl değerlendirileceğinin belirlenmesi

MEB’de program geliştirme etkinlikleri; hedefler ve öğrencilere kazandırılacak davranışların belirlenmesini içeren çok yönlü ve devamlılık arz eden bir süreç olarak ele alınıp uygulanmaktadır. Öğretim programlarının geliştirilmesinde kurumsal iş birliği ve çoklu katılım esas alınmaktadır. Bu süreçte ulaşılabacak hedefler ve öğrenilecek içeriğe ilişkin kararlar verildikten sonra, çeşitli öğrenme ve öğretme yöntemlerinin seçilmesi, öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve değerlendirme esaslarının belirlenmesi yer almaktadır (Şahin, 2006: 167).

Program geliştirme, eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci (eğitim durumları, yaşantılar) ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür. Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi bir program geliştirme sürecinin dört temel özelliği vardır. Bunlar;

- A. Hedef
- B. İçerik (konu)
- C. Öğretme - öğrenme süreci (Eğitim Durumları)
- D. Değerlendirme

Bu dört temel öge birbiriyle sıkı ilişkilidir. Programın bir ögesinde yapılan değişiklik diğer öğeleri de etkiler (Özcan, 2005: 5).

2.3.7.1. Hedef (Amaç)

Programın yapısal boyutlarının ilki amaçlardır. Planlı eğitim etkinlikleri için ayrılan süre sınırlı olduğu için kazandırılması düşünülen özelliklerin en kritik ve önemli olanlarının önceden belirlenmesi gerekmektedir. Belirlenen bu özellikler öğrenciye kazandırılmak istenen “istendik” özelliklerdir. Eğitimde amaçlar iki boyutta ele alınır. Dikey boyutta amaçlar;

- Uzak Amaçlar
- Genel Amaçlar
- Özel Amaçlar, olarak sıralanabilir.

Yatay boyutta ise üç aşamada ele alınır, bunlar;

- Bilişsel Alan Amaçları
- Duyuşsal Alan Amaçları
- Devinişsel (Psikomotor) Alan Amaçları’dır.

Bilişsel alan, zihinsel öğrenmelerin çoğunlukta olduğu alandır. Bu alanın basamakları; bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirmedir. Duyuşsal alan, sevgi, korku, ilgi, tutum gibi duygusal yönlerin baskın olduğu alandır. Bu alan ait basamaklar; alma, tepkide bulunma, değer verme, örgütleme ve kişilik haline getirmedir. Devinişsel alan; zihin ve kas koordinasyonu gerektiren becerilerin baskın olduğu alandır. Bu alanın basamakları; algılama, kurulma, kılavuzluk yapma, mekanikleşme ve beceri haline getirme, uyum ve yaratmadır (Gültekin, 2005: 19).

Eğitim amaçları, programın geliştirilmesini sağlar. Zira amaçsız, yönsüz bir geliştirmeden söz edilemez. Eğitim yolu ile öğrencilerin davranışları gelişeceğine göre, bu olumlu davranışların, programın amaçlar kısmında, öğrenci davranışları açısından yer alması doğaldır. Programın başına koyulan amaçlar işlevsel değeri olan davranış ölçüleridir. Şayet amaç milli kaynakların korunması ise, bu amacın eğitsel değeri, milli kaynakların korunmasına ilişkin öğrenci davranışlarını ayrıntılı olarak ortaya koymadan belirlenemeyecektir. Birey neyi koruyacaktır? Nasıl koruyacaktır? Hangi eğitim kademesinde ne ölçüde koruyacaktır? Öğrenci hangi davranışları gösterirse Milli kaynakları korumuş olur? (Hakan vd., 1998: 10).

Amaçlar hiyerarşik bir yol izler. Bunlar; Milli Eğitimin Amaçları → Okulun Amaçları → Dersin Amaçları → Ünitenin Amaçları → Konunun Amaçları.

Yukarıda görüldüğü gibi milli eğitim amaçları, kademe kademe somutlaştırılarak, derste, öğretmen/öğrenci etkileşimiyle ve konular aracılığıyla öğrenci davranışına dönüşmektedir. Gerçekten, her bir eğitim kademesinde, programların başında, milli eğitim politikası kaynaklı ve Türkiye 'de eğitim gören her bireyi ilgilendiren milli eğitim amaçları yer almaktadır. Bu amaçların, belli bir kademe ve belli bir okul tipinde ne düzeyde gerçekleşeceğini gösteren okulun amaçları da milli eğitim amaçlarını izlemektedir. Disiplinlerin amaçlarının okul amaçlarıyla ve dolaylı olarak milli eğitim amaçları ile ilişkili olmasına dikkat edilir. Ünite ve ders konularının amaçları ise daha da ölçülebilir spesifik öğrenci davranışlarını dile getirecektir. Buna göre, milli eğitim amaçları, kademe kademe somutlaşan amaçlara ışık tutmakta ve her bir derste öğretmen, dolaylı olarak milli eğitim amaçlarının gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır (Hakan vd., 1998: 11).

Hedeflerin özellikleri (Demirel, 2005:110)' e göre şunlardır;

- Hedefler öğretmenin değil, öğrencinin neler yapması gerektiğini ifade etmelidir.
- Hedefler öğrenme sürecine değil, öğrenme ürününe dönük olmalıdır.
- Hedefler öğrenme ürününü gösterecek nitelikte olmalıdır.
- Hedef içeriğe değil, öğrenme ürününe dayalı olmalıdır. Konu başlıkları öğretim hedefini ifade etmez.
- Hedef tek tip öğrenme ürününü ifade etmelidir.
- Hedef, öğrencilerin kazanacağı davranışları gösteren bir eylemle ifade edilmelidir.

Print (1993: 127)'e göre program geliştirme sürecinde amaçlar belirlenirken aşağıdaki sorulara cevap aranmalıdır;

- Gelecek nesile ne aktarmak istiyoruz?
- Hangi bilgi daha değerlidir?
- Bir insan yetişkin olarak nelere ihtiyaç duyar?
- Değer nedir?
- Doğru yanlış nedir?
- Gerçek nedir?

2.3.7.2.İçerik (Konu)

İçerik kavramıyla programda belirlenen amaçlara ulaşabilmek amacıyla seçilen ve düzenlenen ünite ya da konular anlatılmak istenmektedir. Programın içerik bölümünde “ne öğretilim” sorusuna yanıt aranmaktadır. Diğer bir deyişle içerik, eğitim amaçlarının gerçekleşmesi için yararlanılan kaynaktır. İçerik, betimsel içerik ve normatif içerik olmak üzere ikiye ayrılır. Betimsel içerik olgu ve ilkelerden oluşur. Bunlar gözlemi yapılabilen ya da sayılabilen olayların dile getirilmesidir. Bu tür içerik insanların ne yapması gerektiğini göstermez. Yalnızca olgulara yer verilir. “Cumhuriyet 29 Ekim 1923 yılında kabul edilmiştir?” gibi. Normatif içerik ise değer yargılarından, normlardan ve standartlardan oluşur. Bu içerik türü insanların nasıl hareket etmesi gerektiği, ne gibi tercihler yapması gerektiğini açıklar. “Çevreyi

korumak gereklidir” gibi. Özetlenecek olursa betimsel içerik “Ne oldu? Nerede oldu? Ne zaman oldu? Kim yaptı? gibi sorulara yanıt verirken, normatif içerik ise; Neden oldu? Tekrar olur mu? İyi mi yoksa kötü mü oldu? Nasıl olmalıydı? gibi sorulara yanıt verir (Gültekin, 2005: 20).

Öğrenci davranışlarının standartlarını belirleyen amaçların gerçekleşmesi için içerik önemli bir araçtır. Öğrenciye ne öğretelim, sorusu nasıl öğretelim sorusundan önce gelmektedir. İçerik, olguların ve olayların, ezberlenmek üzere, ansiklopedik anlamda bir araya getirilmesi değil, fakat yaşama etkinliklerinin aktif bir çabayla öğrenci için sınıflandırılmasıdır. Böyle bir sınıflandırmada:

- İçeriğin öğrencinin gelişim ve öğrenme düzeyine uygunluğu,
- Bilimsel doğruluğu ve lojik düzeni önem taşır (Hakan vd., 1998: 12).

İçerik hazırlanırken önemli bir nokta belirtke tablosunun hazırlanmasıdır. Bir eğitim programında yer alan hedef ve hedef davranışlarla, program içeriği arasındaki ilişki Belirtke Tablosu’nda belirlenir. Belirtke Tablosunun diğer adı da Hedef-İçerik çizelgesidir. Hedef-İçerik çizelgesinde üst tarafta yatay boyutta hedefler yazılır, dikey boyutta da içerik yazılır. İçerik boyutuna da konu başlıkları yazılır. Hedef ve içeriğin kesiştiği noktaya da çarpı işareti koyulur. Böylece hedef ve içerik arasında bağlantı kurulmuş olunur. İçerik hazırlanırken diğer önemli nokta ise ünite analizi yapmaktır. Ünite analizinde bir eğitim programındaki özel hedefleri ya da davranışsal özellikleri, bu hedeflere erişmek için yararlanılması düşünülen ünitenin bölümlerini (içeriğini), bu hedeflerle ünitenin bölümleri arasındaki bağlantıları gösteren ünite analiz tablosudur (Demirel, 2005:132).

2.3.7.3. Öğretme - Öğrenme Süreci (Eğitim Durumları)

Eğitim programının üçüncü boyutu olan öğretme-öğrenme süreci öğrenmenin gerçekleşeceği boyuttur. MEB tarafından hazırlanan programlarda bu boyut; öğretme-öğrenme etkinlikleri, eğitim durumu, işleniş, dersin işlenişi gibi ifadelerle yer almaktadır. Eğitim programının öğretme-öğrenme süreci boyutunda belli bir davranışsal amacı kazandırmak için; öğretmenin ve öğrencinin neler yapması gerektiği, hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı, hangi araç-gereç ve

materyallere yer verileceği açıklanır. Öğretme-öğrenme süreci hazırlanırken bazı özelliklere dikkat edilmesi gerekir. Bunlar;

- Saptanmış olan amaçlarla tutarlı olmalıdır.
- Öğrencilerin koşul ve düzeylerine uygun olmalı, eğitim gereksinimlerini karşılayabilmelidir.
- Olabildiğince çok sayıda davranışın gerçekleştirilmesin olanak sağlamalı, istenmedik davranışların gerçekleştirilmesine olanak vermemelidir.

Önceki ve sonraki öğretme durumları arasında köprü görevi görmeli, diğer öğretme-öğrenme süreçleriyle işbirliği içinde olmalıdır (Gültekin, 2005: 22).

Öğrencinin, öğretim sürecine giriş davranışları, bu davranışlara etki yapan çevre koşulları, o güne değin kazanmış bulunduğu bilgi vb. incelenir. Öğrenciyi uyarma yolları belirlenir. Davranışsal amaçlar ve yıllık ya da yarıyıllık plân öğrenci ile tartışılır. Öğrenciye, düşünme, karar verme, yaratma, çalışma alışkanlıkları kazandırılır. Kazandırılmak istenen davranışlarla, öğrencinin sahip olduğu, veya, edinebildiği davranışlar arasındaki fark izlenir ve saptanır; farkı kapatmak için ders-içi ve dışı öğretim etkinlikleri bireyselleştirilir. Bunun için öğretmen, öğrencinin öğrenimini ön plâna alır (Hakan vd., 1998: 13).

Öğrenme yaşantıları, öğrenen kişilerin düşünme becerilerini geliştirmeli; onları eleştirel, sorgulayıcı ve yaratıcı düşünmeye sevk edebilmelidir. Bu nedenle, öğrenme yaşantılarını düzenlerken program geliştirme uzmanları öğrenme stillerini (biçemlerini), öğrenme stratejilerini ve öğrenme modellerini dikkate almaları ve bunlardan uygun olanlarını işe koşmaları gerekir. Öğrenen açısından, bu kuramsal bilgilerin program sürecinde işe koşulması öğretim hizmetinin niteliği açısından, program geliştirme uzmanları açısından, eğitim programının etkililiği açısından çok önemli görülmektedir (Demirel, 2005: 136).

2.3.7.4. Değerlendirme

Değerlendirme amaçlar doğrultusunda planlanan ve uygulanan öğretim etkinliklerinin öğrenci davranışlarında oluşturduğu değişikliğin ölçülmesi ve yorumlanması amacıyla yapılan etkinliktir. Değerlendirme sonuçları öğretim programının geliştirilmesi için kullanılacağı gibi, dersin etkisini belirlemek amacıyla da kullanılabilir. İster programı geliştirme amacına hizmet eden biçimlendirici (formative) değerlendirme yapılsın, ister dersin etkisini belirleme amacına hizmet eden düzey belirleyici (summative) yapılsın her iki durumda da temel olan, öğrenci başarısıdır (Gültekin, 2005: 23).

Program geliştirmeye sistematik yaklaşımda en önemli alt sistemlerden biri de değerlendirmedir. Geliştirme sürecini yönlendiren ve bu sürecin devamlılığını sağlayan değerlendirmeye, temelde, program geliştirmenin, başlangıcından sonucuna değin, sürekli biçimde, süreçle adeta kaynaşık olarak yer verilir. 1960 yıllarına kadar, program geliştirmede, ürünün ve yapısal boyutların değerlendirilmesi ile yetinilirken, bu yıllardan itibaren hızı artan uzay yarışı ile başlayan, fen programlarının geliştirilmesine ilişkin projelerde yer verilen, süreç içinde biçimlendirici değerlendirme hareketi, uygulamada yararlı görülmüştür. Biçimlendirici değerlendirme, program geliştirme sürecinin özüyle tutarlıdır (Hakan vd., 1998: 15).

Değerlendirme yapılırken bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarda ayrı ayrı değerlendirme yapılmalıdır (Demirel, 2005: 157).

2.3.8. Sosyal Değişme Ve Türk Milli Eğitiminin Temel Amaçları

Toplumsal değişmeye bağlı olarak şekillenen eğitim, bu alanlardaki gelişmeler karşısında sürekli olarak kendini yenilemek ve yeni şartlara uyum sağlamak mecburiyetinde kalır. Eğitimdeki bu değişme ve gelişmelerin başlıcalarını şu noktalarda toplayabiliriz;

1. Öğretim Programları:

- Eğitim ve Öğretimin amaçları,
- Ders konuları ve programları,
- Öğretim metod ve teknikleri,

- Öğretim araç ve gereçleri.
- 2. Öğretimin mahiyeti ve süresi
- 3. Eğitim yatırımları ve okullaşma.

Yukarıda tespit edilen noktalardan, toplumsal değişmelerden en fazla etkileneni öğretim programlarıdır. Bir ülkenin genel milli eğitiminin amaçları ile çeşitli öğretim kademelerinin amaçları, eğitim-öğretim ilkeleri o toplumun kültürel ve sosyal yapısı ile teknolojik açıdan gelişmişlik seviyesinin ve ihtiyaçlarının yansımından başka bir şey değildir (Celkan, 1996: 115).

Görüldüğü gibi sosyal değişmeler eğitimin genel amaçlarını, ilkelerini eğitim programlarını, araç gereçleri vs. gibi kısaca eğitimle ilgili her şeyi etkilemekte ve değiştirmektedir.

Saylan (1999: 116) Türk Milli Eğitiminin Amaçlarına ulaşabilmesi için eğitim sistemini açık sistem haline getirmesini ve eğitim sisteminin alt sistemi olan program geliştirme sisteminin de açık sistem haline getirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca hazırlanan programların okullarda sürekli ve düzenli bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini, geliştirme çalışmaları için öneriler hazırlanmasını, okul ve bölge düzeyinde program geliştirme kurullarının oluşturulması gerektiğinin altını çizmiştir.

Türk Milli Eğitimin Temel amaçları 24 Haziran 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı kanunla belirlenmiştir.

“Türk Milli Eğitiminin Amaçları;

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve

sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır” (www.meb.gov.tr)

Türk Milli Eğitiminin amaçları, okullaşma oranı % 100’ e ulaşmış bir sistemle, yapısal ve teknolojik altyapısını tamamlanmış okullarla, nitelikli öğretmenler ile birlikte modern ve milli bir programla gerçekleştirilebilecek amaçlardır. Bununla birlikte MEB tarihinde ilk kez problem tespit çalışması yaparak aşağıdaki problemlerin hala devam ettiğini belirlemiştir;

Milli Eğitim Bakanlığı tarihinde ilk kez eğitim ve öğretimle ilgili "Problem" tespiti yapılmıştır. Eğitim ve öğretimle ilgili 6 temel problem tespit edilmiştir. 1. Okullaşma oranı, 2. Okulların fiziki durumu (altyapı), 3. Teknolojik altyapı, 4. Öğretmen yetiştirilmesi ve öğretmen niteliğinin yükseltilmesi, 5. Müfredat, 6. Rehberlik sistemi (www.arsiv.sabah.com.tr).

Görüldüğü gibi MEB Cumhuriyetten günümüze hala yapısal problemlerle uğraşmaktadır. Bunun birçok nedenleri bulunmaktadır. Problemlere bakıldığında şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır:

- Demografik hareketler, hızlı nüfus artışına karşılık yeterli okul yapılamamaktadır.

- Okulların fiziki ve teknolojik altyapısı, okullar fiziksel yönden yetersizdir ve teknolojik imkânlar kısıtlıdır.
- Yeterli ve nitelikli öğretmen yetiştirilememektedir.
- Programlar milli ve oturmuş değildir, sürekli yapısı değiştirilmektedir.
- İlköğretimde ve orta öğretimde uygun yönlendirme ve rehberlik yapılamamaktadır.

Yukarıda sayılan problemler çok önemli yapısal problemlerdir. Bu problemler çözülmediği sürece Türk Milli Eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesi olasılığı oldukça düşük olacaktır.

Nüfusun yanında sosyal hareketler ile şehirleşme oranı artmış ve Türkiye’de 1980 ile 1998 arası %44’den %74’e yükselmiştir. Kentleşme oranını 1980–1998 döneminde 30 puan yükselten Türkiye, bu açıdan 132 ülke içinde üçüncü sırayı almıştır. Aynı dönemde Portekiz kentleşme oranını 32 puan attırarak %29’dan %61’e yükseltmiştir. Dünya bankasının ‘Dünya Kalkınma Göstergeleri 2000 raporunda yer alan verilere göre, Türkiye’de kentlerde yaşayanların sayısı, 1980–1998 döneminde %143,4 oranında artarak 19,6 milyondan 47,7 milyona yükselmiştir (paribus.tr.googlepages.com)

Köyden kente göç eden kişiler genellikle kalifiye olmayan kişiler olduğundan ve eğitilmiş olmadıklarından dolayı kentin sosyal yaşamına uyum göstermekte güçlük çekmekte ve aynı şekilde çocukları da çekmektedir. Bugün kentlerde işlenen birçok suçun kaynağı da budur. Eğitimle bu kişilerin uyum sorunu ortadan kaldırılmaya çalışılmakta, fakat böylesine büyük bir sosyal problemle eğitim de tek başına çözüm getirebilecek güçte kabul edilmemektedir.

Hızlı nüfus artışına paralel olarak sürekli okul yaptırmak zorunda kalan MEB’nin bütçe oranları şöyledir;

- % 65,2 Personel giderleri
- % 8,4 Sosyal Güvenlik Kurumlarına
- % 8,8 Mal ve Hizmet Alımlarına
- % 9,4 Cari Transferlere

- % 7,4 Sermaye Giderlerine gitmekte olup, yatırım bütçesinin oranı ise % 9,0 ‘dur. (www.meb.gov.tr)

Yukarıda giderler zaten işlemekte olan sistemin yaşaması için gerekli olan rakamlardır. Yatırım ise fazladan harcanan paradır ve bu para ülkeye yetmemektedir. Bu nedenle MEB “Okul Yap Adını Yaşat” gibi kampanyalar yaparak vatandaşların desteğini beklemekte, ayrıca okul yaptıranlara devlet vergide kolaylık sağlamaktadır. Bunun yanı sıra MEB il özel idarelerinden ve diğer özel kurum ve kuruluşlardan okul yaptırmalarını istemektedir.

Birçok okulda yeterli oyun alanları, laboratuvarlar, araş-gereçler ve internet bağlantısı hala yoktur veya yetersizdir. Gelişen ve değişen dünya ile birlikte okulun tanımı değişmekte ve internet bir gereklilik halini almaktadır.

Öğretmen yetiştiren kurumlar ile MEB arasında yeterli ilişki yoktur. MEB hangi branşta, hangi özelliklere sahip öğretmen istediğini açıkça YÖK’e bildirmeli ve üniversitelerde ona göre eğitim yapılmalıdır. Baş döndürücü gelişmelerin yaşandığı dünyada öğretmen nitelikleri ve özellikleri değişmekte, İngilizce ve bilgisayar bilen, fen ve matematik alanlarında daha iyi yetiştirilmiş öğretmenlere ihtiyaç artmaktadır.

Eğitim programları artık belirli bir sisteme oturtulmalı ve milli bir kimlik kazandırılmalıdır. Ayrıca program temel yapı aynı olmak koşuluyla kendisini yenileyebilmeli ve gelişmelere ayak uydurabilmelidir.

Özellikle ilköğretimde rehberlik çalışmaları yapılmalı ve öğrenciler uygun alanlara yönlendirilmelidir. Bunun için ülke çapında çalışmalar yapılmalı, değişen sosyal, ekonomik yapı ile birlikte değişen insan tipi incelemeye alınarak yönlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

2.3.9. Sosyal Değişme Açısından İlköğretim Programlarının Amaçlarının İncelenmesi

Rao (2005: 6)'ya göre ilköğretimin amaçları şunlar olmalıdır;

- Öğrencinin kendi kendine çevresini anlama yetisini geliştirmelidir.
- Öğrencinin kendi yaşlılarıyla ve ergenlerle tutarlı ilişkiler kurmasını geliştirmelidir.
- Öğrencinin yaşamak için değerler oluşturmasını sağlamalıdır.
- Öğrencinin sosyal kurum ve geleneklere göre tutum ve değerler geliştirmesine yardımcı olmalıdır.
- Öğrencinin kendisini etkileyen maddi ve manevi unsurlara karşı kimlik geliştirmesine yardımcı olmalıdır.
- Öğrenciye kendi potansiyelini ve sınırlarını anlamayı geliştirmelidir
- Öğrencinin cinsiyet rolünü ve kendi kendisine karşı tutumlarını anlamasına yardımcı olmalıdır.
- Öğrencinin fiziksel becerileri öğrenmesine yardımcı olmalıdır.
- Öğrenciye bağımsız olmayı öğretmelidir.
- Öğrenciye okuma-yazma ve aritmetik becerileri vermelidir.
- Öğrenciye uzay ve zaman kavramlarını öğretmelidir.
- Öğrenciye düşüncelerini, hislerini ve ideallerini özgürce ifade etmesini sağlamalıdır.

Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda hazırlanan ve 1997 yılında yürürlüğe giren "İlköğretim Kurumları Yönetmeliği"ne göre İlköğretim kurumlarının amaçları;

- Öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerini geliştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak,
- Öğrenciye, Atatürk ilkelerine ve inkılâplarına, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ile uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, görevlerini yapma ve sorumluluk yüklenebilme bilinci kazandırmak,

- Öğrencilerin, millî ve evrensel kültür değerlerini tanımalarını, benimsemelerini ve geliştirmelerini sağlamak,
- Öğrencileri toplum içindeki rollerini yapan, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışan, hoşgörü sahibi ve paylaşmayı bilen, çevresine uyum sağlayan, iyi ve mutlu bir vatandaş olarak yetiştirmek,
- Öğrencilerin, gerçekleştirecekleri sosyal, kültürel ve eğitsel etkinliklerle millî kültürün benimsenmesine ve yayılmasına yardımcı olmak,
- Öğrencilere, bireysel ve toplumsal sorunları tanıma ve bu sorunlara çözüm arama alışkanlığı kazandırmak,
- Öğrencilere, kendisi, ailesi ve toplumun sağlığı ile çevreyi koruma bilinci ve alışkanlıkları kazandırmak,
- Öğrencilerin becerilerini ve zihinsel çalışmalarını birleştirerek çok yönlü gelişmelerini sağlamak,
- Öğrencilerin araç - gereç kullanımlarını, sistemli düşünebilmelerini, özgüvenlerini geliştirmelerini, çalışma alışkanlığı kazanmalarını, estetik duygular ve yaratıcılık güçlerinin geliştirilmesini sağlamak,
- Öğrencinin ilgi alanlarını ve kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlamak, meslekleri tanıtmak ve seçeceği mesleğe uygun okul ve kurumlara yönleltmek,
- Öğrencileri ailesine ve topluma karşı sorumluluk duyan, üretken, verimli, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunan bireyler olarak yetiştirmek,
- Öğrencilerin zamanlarını faydalı etkinliklerde, kişisel ve toplumsal araç - gereçler ile kaynakları verimli kullanmalarını, okuma zevk ve alışkanlığı kazanmalarını sağlamak (www.meb.gov.tr).

İlköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek;

2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.

3. İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır.

Türk milli eğitiminin genel amaçları, ilköğretim basamağında, aşağıda belirtilen amaçlar çerçevesinde gerçekleştirilmeye çalışılır.

Eğitimden beklenen fonksiyonları dört ana başlıkta toplamak mümkündür:

- Her çocuğun eğitim sistemine girmesinin ve gelişimini sürdürmesinin sağlanması,
- Çocuğun okul vasıtasıyla toplumsallaşmasının sağlanması ve bu çerçevede eğitim-demokrasi ilişkisinin kurulması,
- Ekonominin iş gücü talebiyle eğitim sisteminin arzının uyumlu hâle gelmesi,
- Toplumda dikey hareketliliğin bir yolu olarak fırsat eşitliğini sağlayan bir kanal olarak çalışması.

Eğitimin yukarıda belirtilen fonksiyonlarını yerine getirilebilmesinin ön şartları şöyle sıralanabilir:

- Öğretim programlarının yenilenmesi,
- Öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içinde niteliklerinin arttırılması,
- İnternet alt yapısının tüm okullarda sağlanması,
- Tüm okullarda normal öğretime geçilmesi,
- Öğretmen statüsünün yükseltilmesi,
- Anne-babaların bilinçlendirilmesi,
- Okulların fizikî şartlarının iyileştirilmesi,
- Bilgi teknolojilerinin okullarda hayata geçirilmesi.

Öğretim programlarının öğelerinin ve içeriğinin oluşturulmasında aşağıdaki ilkeler esas alınmıştır;

- Türkçe'yi doğru ve etkin kullanma
- Kültürel değerlere ve sanata önem verme
- Okumaktan ve öğrenmekten zevk alma
- Duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilme
- Ailenin eğitim-öğretime katılımını destekleme
- En az bir yabancı dili etkin bir şekilde kullanma
- Bilişim teknolojilerini amacı doğrultusunda etkin ve verimli bir şekilde kullanma
- Birlikte çalışma ve iletişim kurma
- Çevresinde oluşan değişimlerin farkında olma ve her türlü değişime uyum gösterme
- Bireyin görev ve sorumluluklarını, bireyin kendisinin belirlemesi gerektiğinin bilincinde olma
- Yakın çevrede ve farklı ülkelerde fırsatlar bulmaya istekli olma ve bulunan fırsatları değerlendirmek için bilinçli çaba gösterme
- Çevreye farklı bir gözle ve mantıkla bakılırsa daha önce hiç fark edilmeyen fırsatlar çıkabileceğini benimseme
- Toplumsal yaşamda ortak yaşam alanlarında kurallara uymaya ve işleri yapmaya istekli olma ve uygulama kararlılığı gösterme
- Şartlandırmaya karşı duyarlı olma, şartlandırma ile hareket etme yerine, bilinçli bireysel tercihler yapma yeterliliğini geliştirme
- Hoşgörünün esnek bir zihin yapısının anahtarı olduğunu fark etme (www.meb.gov.tr).

Toplumumuzda diğer modern toplumlarda olduğu gibi hızlı sosyal değişimlerin gerçekleştiği bir gerçektir. Bilgi çağında, bilgi üretme sürecindeyiz. Bilgi toplumu olmak ve bu süreci hızlandırmak en başta eğitim kurumlarının işidir. Üniversiteler bilgi üretme, ilköğretim kurumları da bilgilendirme merkezleri olmalıdır. Öyleyse ilköğretim kurumlarında uygulanan ilköğretim programları çağdaş bilgiyi ve milli ahlakı harmanlamalıdır. Ayrıca bu programları uygulayan öğretmenler ve okullarda değişim ve gelişim kaçınılmazdır.

Bilgi toplumunda okulların temel özelliklerini Akkoyunlu (1998: 9) şöyle belirtmiştir;

- a) Okulun amaçları yeniden ele alınmalıdır.
- b) Okulda odak noktası öğrenme olmalıdır.
- c) Öğretim, konu yerine öğrenci merkezli olmalıdır.
- d) Öğretmenin rolü değişmelidir.
- e) Öğrenmede teknolojilerden yararlanılmalıdır.

Yeni öğretim programlarını hazırlayan MEB bu yönde çalışmalar yapmıştır ve yapmaktadır. Ancak bu tip değişimler hemen sonuç vermemekte uzun vadeli değişimler olmaktadır. Bu nedenle değişim ve gelişimleri sağlayacak çalışmalar uzun vadeli olmalı ve günlük politikalarla değiştirilmemelidir. Sadece bilimsel yaklaşımlarla geliştirmeler yapılmalıdır. Bunun yanında özellikle fen ve matematik alanlarına çok önem verilmeli bu alanlara öğrenciler ilköğretim 4. sınıfta seçilerek özel programlar uygulanmalıdır. Ayrıca Türkçe çok iyi öğretilmelidir.

2.3.10. Öğretim Kademeleri Arasında Bağlantı Ve Öğrenci Geçiş Açısından İlköğretimin Mevcut Yapısı

Eğitimin hiçbir aşaması öncesinden ya da sonrasından daha az önemli değildir. Okul öncesi eğitimi bireysel, ilköğretim toplumsal benliğin oluşmasında öncelik alır. Ortaöğretim üretici, yükseköğretim de toplumun yönetici insan gücü kaynağının niteliğini belirler. Kısacası ortaöğretim aşaması kendinden öncekileri tamamlamak ve bir sonrasına hazırlamak açısından öne çıkar. Ülkemizde 1923-2005 arasında öğrenci sayıları okul öncesinde 73, ilköğretimde 29, ortaöğretimde 799, yükseköğretimde 711 katına çıkmıştır. Şu anda yaklaşık 4 milyon öğrencimiz 70 dolayında lise türüne dağılmışlardır. Üçte biri mesleki ve teknik liselerde kalanı da diğer lise türlerinde kayıtlıdır (MEB, 2006: 72).

1913 yılında çıkarılan İlköğretim kanununa göre 6 yıl olarak kabul edilen ilköğretim süresi, 1924 Nisan ayında toplanan II. Heyet-i İlmiye'nin aldığı kararla 5 yıla indirildi. 1913 yılında çıkarılan kanunla 7 yıl olan ortaöğretim süresi yine II. Heyet-i İlmiye'nin aldığı kararla 6 yıla indirildi. 3 yıl ortaokul, 3 yıl lise eğitimi. 5-3-

3 sistemi Türkiye'nin eğitim sisteminin bir karakteridir ve üniversitelere giriş için gereken eğitim sistemidir (Kazamias, 1966: 121).

1923'ten 1997 yılına kadar 5-3-3 sistemi fiili olarak kullanılmıştır. 5 yıl ilkokul, 3 yıl ortaokul ve 3 yıl lise olarak sürdürülmüştür. 1997 yılında çıkarılan 4306 sayılı 8 yıllık zorunlu temel eğitim kanunu ile birlikte günümüzde ortaokullar tarihe karışmıştır. Bugün 8+4 sistemi kullanılmaktadır. İlköğretim 8 yıl ve liseler 4 yıl olmuştur.

Cumhuriyet döneminde ilköğretimden sonra öğrenciler ortaokullara, mesleki ve teknik okullara, imam hatip okullarına ve öğretmen yetiştiren okullara gidebilmekteydi. Mesleki ve teknik okulların kurulup yaygınlaşmasında özellikle John Dewey' in etkisinin olduğu açıktır (Kazamias, 1966: 122).

1924 yılından itibaren ortaya çıkan ortaokullar 1930 yılından itibaren tam anlamıyla ayrılarak ayrı bir eğitim kurumu olmuştur. 1934–1936 yılında ortaokullardan mezun olan öğrencilerin % 70' i liselere devam etmiştir. 1939–1950 arasında azalmasıyla birlikte, 1951–1952 eğitim öğretim yılında ortaokul mezunlarının % 45'i, liselere devam etmiştir. Bu oran 1957–1958 yılında % 75'e yükselmiştir (Kazamias, 1966: 126).

1997 yılında ilk ve ortaokullar birleştirilerek 8 yıllık ilköğretim okulları kurulmuştur. Ortaöğretim sekiz yıllık ilköğretime dayalı dört yıl eğitim veren kurumlardır. Ortaöğretim kurumlarına öğrenci geçişi sınavlı ve sınavsız olarak gerçekleşmektedir. Önceden OKS sınavı ile Fen Liselerine, Anadolu Öğretmen Liselerine, Anadolu Liselerine vb. liselere girilmekteydi. Genel liselere ise sınavsız şekilde girilmekteydi. Ancak 2006 yılında yapılan 17.Milli Eğitim Şurasında aşağıdaki karar da alınmıştı.

İlköğretim 8. sınıf sonunda yapılan OKS kaldırılmalı; bunun yerine öğrenci başarısının, zihinsel ve sosyal gelişimlerinin izlenmesine yönelik rehberlik hizmetlerine, öğretmenler kurulu ile ailelerin kararına dayalı bir yöneltmeye ağırlık verilmelidir. Ölçme ve değerlendirme; öğrencilerin öğrenme eksikliklerinin

saptanması, öğrenme başarılarının artırılması ve öğretim hizmetinin geliştirilmesi amacıyla kullanılmalıdır (17.Milli Eğitim Şurası Kararları, 2006)

OKS; bugünkü şekliyle amaç haline geldiği için, ilköğretimin çocuğu hayata ve bir üst öğretim kurumuna hazırlamak olan temel görevini yerine getiremez hale gelmesine zemin oluşturmuştur. Özellikle ilköğretim düzeyindeki çocukların hayata hazırlanması vazgeçilmez ve öncelikli öneme sahiptir. OKS; 2004 yılından beri kademeli olarak yenilenen öğretim programlarının ön gördüğü ölçme değerlendirme vizyonuna uyum sağlayamamaktadır. İlköğretimde kullanılan yeni öğretim programları, sonucu değil süreci ölçen ve değerlendiren farklı yöntemler kullanmayı zaruri kılmaktadır. OKS’ de kullanılan sorular Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilgiler derslerini kapsamaktadır. Oysa yıl boyunca öğrencinin öğrenim gördüğü diğer dersler kapsam dışı tutularak sınavda soru sorulmamaktadır. Bu durum, “ölçülmeyecek bir öğretimin neden yapıldığı” gibi soruları beraberinde getirmiş, tartışılmasına neden olmuştur. Sonuçta öğrenciler belirli derslere yönelmiş diğer derslerden ve sosyal aktivitelerden uzak kalmıştır.

Türkiye’de okul olanaklarının coğrafik, meteorolojik, sosyolojik etkiler gibi koşullara bağlı olarak farklılıklar göstermesi, eş şartlarda yapılan sınavla eşitlik ilkesini zorlamaktadır. Bir de bu çocukların ergenlik dönemine girmiş ya da girmek üzere oldukları düşünüldüğünde sosyal olumsuzluk yaratma olasılığı yüksek olmaktadır. Öğrenci başarısının 120 dakikalık ve telafisi olmayan bir sınavla ölçülmesi öğrencilerimizde ve velilerde kaygı, stres, gerilim, tek hedefe kilitlenme gibi psiko-sosyal açıdan olumsuz tutumları beraberinde getirmiştir. Ayrıca; gerçek anlamda tüm yönleriyle öğrenci başarısı değerlendirilememektedir. OKS odaklı öğretim süreci öğrenciyi okul dışı kaynaklara itmektedir. Bu olanağı olmayan öğrenciler aleyhine fırsat eşitliği bozulmaktadır. Türkiye’deki gelir dağılımları dikkate alındığında yüksek maliyetli okul dışı kaynaklardan her öğrenci yararlanamamaktadır. Bu nedenlerden dolayı MEB sürece dayalı objektif bir yerleştirme yapmak amacıyla OGES sistemini oluşturmuştur. Ortaöğretime Geçiş Sistemi; sadece bir sınav düzenlemesi değil, aynı zamanda 2004 yılından bu yana kademeli olarak değişen öğretim programlarına uyum sürecinin bir devamıdır. Öğrenciyi tüm özellikleri, ilgi ve yetenekleriyle dikkate alan ve yönlendiren bir yapı göstermektedir.

Ortaöğretime Geçiş Sisteminin tam anlamıyla işlerlik kazanmasıyla ülkemizin öğretmeni, öğrencisi, yeterlilikleri ya da yetersizlikleriyle geniş kapsamlı ve geniş açılımlı, gerçekçi veriler ortaya çıkacaktır. Böylece geleceğe dönük sürdürülebilir ve kalıcı eğitim planlamaları yapılabilecektir. Eğitime yapılan yatırımlar daha anlam kazanacak ve heba olmayacaktır.

Orta Öğretime Geçiş Sistemi tam olarak 2009-2010 yılında işlerlik kazanacaktır. OGES İlköğretim 6.,7. ve 8.sınıf öğrencilerinin yıllara yayılan seviye ve performans ölçümüyle alacakları puanlara göre ortaöğretim kurumlarına yerleştirilmelerini esas alan Seviye Belirleme Sınavı (SBS), Yılsonu Başarı Puanı (YBP), Davranış Puanı (DP) olmak üzere üç ana unsura dayanan öğrenci odaklı yeni bir sistemdir. Bu sisteme göre öğrencinin 6,7 ve 8.sınıflarda girmiş olduğu Seviye Belirleme Sınavı (SBS) notunun % 70'i, her yılsonundaki başarı puanının % 25'i ve her yılsonundaki davranış puanının % 5'i alınarak elde edilen her yıla ait puanı OYP (Ortaöğretime Yerleştirme Puanı) olarak alınıyor ve 8.sınıfın sonunda üç OYP puanının aritmetik ortalaması G-OYP (Genel Orta öğretime Yerleştirme Puanı) puanı olarak alınıyor ve öğrenciler bu puana göre liselere yerleştiriliyor.

SBS sınavında Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler ve İngilizce alanlarından sorular sorulacaktır. Ortaöğretime Geçiş Sistemiyle birlikte ilköğretim okullarının not ve değerlendirme uygulaması değişerek 100'lük puan sistemine geçilmiştir. Öğrencinin sadece okul başarıları değil, aynı zamanda okul içindeki tüm başarılarının puana dönüştürüldüğü yeni bir uygulamadır. Böylelikle öğrencilerin yetenek ve yeterliliklerinin daha iyi tanınacağı, üst eğitimlerine buna göre yönlendirme yapılacağı bir sistemdir (oges.meb.gov.tr).

AB ülkelerinde ilköğretimden ortaöğretime geçişte öğrenci akışının düzenlenmesinde de farklı uygulamalar vardır. İlköğretimin uzun süreli olduğu ülkelerde ilköğretimi bitiren dolayısıyla zorunlu eğitimi tamamlayan öğrenciler ortaöğretim basamağında genel, teknik, mesleki veya güzel sanatlar programlarından birine devam edebilirler. Öğrencilerin bu programlardan hangisine devam edebilecekleri az sayıda ülkede doğrudan öğrencinin kendi seçimine bırakılırken, pek çok ülkede öğrencinin ilköğretimdeki başarı ortalaması ortaöğretimde gidebileceği okul ve program türünde temel belirleyicidir. Öğrencinin ilköğretim başarı puanı

kimi ülkelerde öğretim sırasında yapılan olağan değerlendirme sonuçlarına göre, kimi ülkelerde ise, ilköğretim sonunda tüm derslerden ya da belirli derslerden yapılan bitirme sınavı sonucuna göre belirlenir (MEB, 2006: 66).

İlköğretimden ortaöğretime geçişte öğrencilerin ilgi ve yeteneğine uygun bir yönlendirme yapılamamaktadır. İlköğretim okullarının yalnızca %31'inde rehber öğretmen bulunması öğrencilerin yönlendirilmesi konusunda sorunlar yaşanmasına yol açmaktadır (MEB, 2006: 51).

İlköğretimden sonra ortaöğretime geçişte iyi yönlendirme yapılamamasından dolayı niteliği uygun olmayan öğrencilerin okula kayıt olmaları, ortaöğretimdeki okul çeşitliliğinin çok olması genel lise ve meslek lisesi oranının genel lise lehine fazlalığı, okullardaki kalabalıklaşma, yükseköğretime geçişteki yığılmalar gibi baş edilmesi gereken sorunlar karşımızda durmaktadır. Ortak müfredat izleyen ve yönlendirme sınıfı olarak açılan ortaöğretimin ilk sınıflarının zorunlu eğitime dâhil edilerek ilköğretimin 9 yıl çıkarılması düşünülebilir. Zorunlu eğitimin bir yıl daha artırılması AB ülkeleri ile eğitim denkliği sağlayacaktır. Bilindiği gibi AB ülkelerinin çoğunda zorunlu eğitim 9 ile 10 yıl arasında değişmektedir (MEB, 2006: 51).

2.3.11. İlköğretim Ve Meslek Seçimi

İlköğretimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek
2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak;
3. İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır (Milli Eğitim Temel Kanunu)

şeklinde tespit edilmiştir.

Görüldüğü gibi ilköğretimin amacı; öğrencinin ilgi, istidat ve kabiliyetlerini açığa çıkarmak, orta öğretimdeki hangi okul ve programların hangi mesleklere yönlendireceğini öğretmek ve buna göre rehberlik etmektir. MEB 2003 Eylül'ünde 2552 sayılı Tebliğler Dergisinde, İlköğretimde Yönelme Yönergesi'ni yayınlamış ve yönelmenin ilke ve amaçlarını belirlemiştir. Bunlar;

Yönelmede aşağıdaki ilkelere uyulur:

- a) Yönelme bir süreçtir. Ana sınıfından başlayarak öğrenci hakkında öğrenimi boyunca yapılacak sürekli gözlem ve değerlendirmelere göre yapılır.
- b) Eğitim-öğretim etkinliklerinin merkezinde öğrenci yer alır. İlgi, istek, yetenek ve kişilik özelliklerinin ortaya çıkması için öğrencinin etkin olabilmesinin koşulları sağlanır.
- c) Yönelme, öğrencilerin tümüne fırsat eşitliği sağlayacak şekilde yapılır; ilgi, istek ve yeteneklerine göre yetişmeleri sağlanır. Herkesin başarılı ve mutlu olabileceği bir programa girmesi amaçlanır, bu yönde olanaklar araştırılır ve kişi desteklenir.
- d) Yönelme, zorlayıcı değil, kişinin kararının doğru ve gerçekçi olması yönünde yol göstericidir. Öğrenci, kendi geleceğini plânlama ve geleceğine yönelik karar verme hakkına sahiptir, aldığı kararın sorumluluğunu taşır.
- e) Yönelme; yönetici, öğretmen, öğrenci, rehber öğretmen ve veli katılımıyla okul, program ve çevre olanakları gibi etkenler dikkate alınarak yapılır.
- f) Yönelme sürecinde; hem öğrenci, hem de uygulamaların içeriği açısından ön yargısız ve nesnel davranılır.
- g) Tanıma, izleme, değerlendirme ve yönelme etkinlikleri, bilimsel esaslara ve yeniliklere göre yapılır.

İlköğretimde yönelme etkinliklerinin amacı öğrencilerin;

- a) Yeteneklerini, ilgilerini ve kişilik özelliklerini tanımalarına, isteklerinin farkında olmalarına,
- b) Sahip oldukları benlik kavramının kendi geleceklerini ve meslek seçimini etkileyeceğini anlamalarına,

- c) Tüm mesleklerin topluma yararlı olduğu bilincini geliştirmelerine,
- d) Eğitim sürecinde farklı programlar, kendilerini sınayabilecekleri seçmeli dersler, ders dışı etkinlikler, üst öğrenim kurumları ve çalışma alanları hakkında bilgi sahibi olmalarına,
- e) Meslek inceleme yöntemlerini kavramalarına ve bu yöntemleri uygulamalarına,
- f) Yaşamları ile ilgili kararlar alabilmelerine, uygulayabilmelerine ve alacakları kararların sonuçlarını önceden kestirebilmelerine,
- g) Akademik başarının üst öğrenim kurumlarına veya çalışma hayatına yönelmelerinde önemli olduğunu kavramalarına,
- h) Niteliklerine uygun akademik eğitime, meslekî ve teknik eğitime veya güzel sanatlar eğitimine yönelmelerine yardımcı olmaktır.

Bu doğrultuda öğrencinin ilgi, istek, yetenek ve kişilik özellikleri hakkında velinin de bilgilendirilmesi ve yöneltme sürecine katılımı sağlanır (www.mevzuat.meb.gov.tr)”

17.Milli Eğitim Şurasında, “Yöneltme 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda, öğrenciyi tanıma ve meslekleri tanıtmaya yönelik olarak ailelerle iş birliği içinde yapılmalıdır. İş gücü piyasasının beklentileri de göz önünde tutularak bu konuda meslek örgütlerinden yardım alınmalıdır.” kararı alınmıştır (17.Milli Eğitim Şurası Kararları, 2006).

17.Milli Eğitim Şurasında alınan karar en kısa zamanda uygulanmaya koyulmalıdır. Yöneltmenin önemi üzerinde durulmalı ve yöneltmenin profesyonel olarak gerçekleştirilmesinin ülke kalkınması için gerekliliği ortaya konulmalıdır. Yönlendirme kişinin çevre şartlarına göre yeteneğinin ortaya çıkarılarak başarılı olacağı mesleki alanın belirlenmesidir.

Alman eğitim sisteminde yönlendirme çok önemlidir. Bu amaçla 4 yıllık ilkokulun son sınıfında “Orientierungsstufe” denilen bir yıllık bir oryantasyon sürecinden geçirilirler. Bu süreç bizdeki 4.sınıf seviyesidir. Burada Matematik, Almanca ve Hayat Bilgisi derslerindeki başarılarına göre sınıf öğretmeni ve okul müdürü tarafından belirlenen öğrenciler “Hauptschule (Temel Eğitim Okulu)” “Realschule (Ortaokul)” “Gymnasium (Genel Lise)” “Gesamtschule (Çok Amaçlı Lise) denilen 6 yıllık okullara yönlendirilirler. Üstün başarılı öğrenciler akademik

öğrenime hazırlayan Liseye, orta düzeyde başarılı öğrenciler daha nitelikli bir mesleki eğitime hazırlayan Ortaokula ve başarı düzeyi düşük öğrenciler de alt düzey meslek okullarına hazırlayıcı bir eğitim veren Temel Eğitim Okulu'na gönderilirler.

Almanya’da ortaöğretimin birinci devresini oluşturan okullarda 5. ve 6. sınıflar yönlendirme sınıflarıdır. 6. sınıfın sonunda öğrenciler başarı durumlarına göre, ya bulundukları okulda kalırlar ya da diğer okullardan birine geçerler (Hakan vd., 1998: 75).

Görüldüğü gibi Alman eğitim sistemi tamamen seçici ve ayıklayıcı bir eğitim sistemidir ve yönlendirmeyi çok başarılı bir şekilde yapmaktadır. Alman sisteminin yanında Fransa’da da aynı durum söz konusudur. Ayrıca dördüncü sınıfta 9 yaşındaki tüm çocuklar okuma, yazma ve matematikten düzey belirleme sınavına girerler. İlkokulu bitiren öğrenciler, doğrudan zorunlu eğitimin ikinci aşaması olan ortaöğretim I. devredeki (College) adı verilen okullara devam ederler. 12-16 yaş arasındaki öğrencileri kapsayan kolejde öğrenimin süresi dört yıldır. İlk iki sınıfta (6-7. sınıf) tüm öğrenciler aynı dersleri görürler. Son iki sınıfta (8-9. sınıf) ise öğrenciler, eğilim ve yeteneklerine göre ortaöğretim II. devrede izleyecekleri eğitim yoluna hazırlanmaları için, ortak derslerin yanında genel eğitim veya teknik eğitim ağırlıklı iki alandan birinde zorunlu seçmeli dersleri alırlar. Kolejde dört yıllık öğrenimin sonunda (9. sınıf) öğrenciler, ülke düzeyinde yapılan bitirme sınavlarına girerler. Sınavı başaran öğrenciler, seçmiş oldukları öğrenim alanına göre genel, teknik ve mesleki olmak üzere üç türü olan kolej diplomasını (Brevet) alırlar. Öğrenciler aldıkları diploma türüne göre ortaöğretim II. devredeki genel, teknik ve mesleki eğitim amaçlı liselerden birine devam ederler “ (MEB, 2006: 72).

Fransız eğitim sisteminde 5 ve 7.sınıflar öğrenciler için gözlem evresi, 8 ve 9. sınıflar ise yönlendirme evresidir İngiliz eğitim sistemine göre 5 yıllık ilkokulu bitiren öğrenciler standart testlerle yeteneklerine göre değişik okullara yönlendirilirler. Bunlar çok amaçlı okullar, gramer okulları, modern okullar ve teknik okullardır. Çok amaçlı okullar yeteneğine bakılmaksızın herkesin devam ettiği okullardır, gramer okulları yetenekli ve zeki öğrencilerin devam ettiği okullardır, modern okullar normal zekaya sahip öğrencilerin devam ettiği okullardır, teknik okullar ise gramer okulunu kazanamayan zeki öğrencilerin devam ettiği okullardır. (Hakan vd., 1998: 75).

Avrupa Birliğine üye ülkelerde öğrencilerin mesleki bir yetişkinliğe sahip olmadan okulu terk etmelerini önlemek amacıyla yönlendirme tüm süreç boyunca devam etmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinin yönlendirmede daha başarılı olmalarını, öğrencilerin başarısını etkili bir şekilde değerlendirme yanında, programda seçimlik derslere yer vererek programı zenginleştirme yoluyla iyi bir sistem kurmalarına bağlamak mümkündür. Bu nedenle Türkiye'de zorunlu eğitimde etkili bir yönlendirme sistemi kurulmalıdır (Hakan vd., 1998: 75).

AB ülkeleri ile Türkiye karşılaştırıldığında zorunlu eğitim süresi AB ülkelerinde en az 8 yıldır ve Türkiye'de de 1998 yılından itibaren 8 yıla çıkarıldı. AB ülkelerinde zorunlu eğitim ilköğretim ve orta öğretim birinci devreyi kapsamaktadır, Türkiye'de de aynıdır. Zorunlu eğitimde amaç AB ülkelerinde ve Türkiye'de hemen hemen aynıdır; genel kültür vermek ve öğrencileri bir üst öğretime hazırlamaktır. Ders çeşitleri açısından AB ülkeleri ve Türkiye'de genel derslerin aynı olduğu görülmekte ancak AB ülkelerinde zorunlu eğitimin sonuna doğru seçmeli ve iş alanlarına dönük derslerin programdaki ağırlığı ve ders çeşidi artmaktadır (Hakan vd., 1998: 75).

Günümüzde ülkemizin nüfusu hızla artmaktadır. Ancak nüfusa göre çalışılabilecek iş alanları hızla artmamaktadır. Bu nedenle planlama çok önemli hale gelmiştir. Ayrıca yeni iş alanları ortaya çıkmaktadır ve bu iş alanlarında kalifiye eleman açığı da ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında birçok kişi yeterli olduğu alanda meslek sahibi olamamaktadır. Bunun en önemli nedeni yeterli ve kaliteli rehberlik ve yöneltme hizmetlerinin olmayışıdır. Ülkemizde en kısa zamanda 4. ve 7. sınıflarda tam rehberlik uygulamaları yapılmalıdır. Burada kasıt farklı eğitim anlayışıyla rehberlik hizmetlerinin verilmesidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1.ARAŞTIRMANIN DESENİ

Keşfedici (exploratory) araştırmalar “ne oluyor” sorusuna cevap aramak için idealdir. Araştırmacı, konu hakkında bilgisini derinleştirmek ve konuyu daha değişik boyutlarıyla anlamak isterse böylesi bir yöntem tercih edilebilir. Keşfedici bir çalışmayı yapmak için değişik yollar izlenebilir. Bunlardan birincisi, ayrıntılı olarak kaynak taraması yapmak; ikincisi ise, konunun uzmanlarıyla konuşmaktır. Böylece olaylar, konular hakkında yeni anlayışlar geliştirmek mümkün olur (Altunışık vd., 2005: 61).

Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır. Bu yönetime dayanan araştırmalarla, durum nedir? Neredeyiz? Ne yapmak istiyoruz? Nereye hangi yöne gitmeliyiz? Oraya nasıl gideriz? gibi sorulara mevcut zaman kesiti içinde olduğu düşünülen verilere dayanılarak cevap bulunmak istenir (Kaptan, 1998: 59).

Öğretim programları, üzerinde duyarlı araştırmalar yapılması gerekli bir konudur. Hangi derslerin okutulması gerektiği, her konuya her derse ne kadar zaman ayrılması gerektiği, programların geliştirilmesi, ders kitapları ve diğer malzemelerin durumu, eğitimde survey (betimleme) yöntemine uygun ilgi bekleyen konulardır (Kaptan, 1998: 62).

Keşfedici araştırma modelinin temel hedefi, araştırmada esas alınacak araştırma probleminin teşhisi, keşfedilmesi, tanımlanması, problemin kesin olarak

formüle edilmesi, araştırma değişkenlerinin ve bunlar arasındaki ilişkinin belirlenmesi, daha sonraki çalışmalara esas olan hipotezlerin geliştirilmesi gibi amaçlara ulaşmaktır. Başka bir deyişle, bilgi edinmeyi amaçlayan veya keşfedici araştırma modelinde temel hedef konu hakkında bilgi edinmektir. Bu model esas olarak tümevarım yaklaşımını esas almaktadır (Kurtuluş, 1989: 55).

Bu çalışmada ilköğretim programları, sosyal değişme ve bu ikisi arasındaki ilişki hakkında bilgi verilmek ve konu değişik boyutlarıyla ele alınmak istenildiği için keşfedici araştırma yöntemi kullanılmıştır.

3.2.VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın amacı ve kullanılan yöntem göz önüne alındığında, bu çalışma için iki çeşit veri toplama tekniği ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, ayrıntılı kaynak taraması yapmak, ikincisi ise, konunun uzmanlarıyla görüşmektir. Ancak bu çalışmada ayrıntılı kaynak taraması tekniği kullanılmıştır.

Söz konusu veriler şu ana kaynaklardan derlenmiştir.

- 1.Cumhuriyet dönemi Türk eğitim tarihi ile ilgili ana kaynaklar,
- 2.Cumhuriyet döneminde günümüze kadar çıkartılmış olan ilköğretim programları,
- 3.Milli Eğitimle ilgili istatistikler,
- 4.Beş yıllık kalkınma planlarının eğitimle ilgili hedefleri,
- 5.İlköğretimle ilgili Milli Eğitim Şura kararları,
- 6.İlköğretimle ilgili olarak çıkartılan kanun ve yönetmelikler,
- 7.Sosyal Değişme ile ilgili sosyolojik eserler.

Yukarıda zikredilen kaynaklardan elde edilen veriler 1923'den günümüze kadar kronolojik bir sıra takip edilerek analiz edilmiş ve ağırlıklı olarak ilköğretim programlarının amaçlar, ilkeler, konular itibariyle sosyal değişmeyle olan bağlantısı incelenmiştir.

3.3.VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Betimsel analizde, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen başlıklar altında (örneğin temalar) özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularına göre sınıflandırılabileceği gibi, veri toplama aşamalarında elde edilen ön bilgiler ışığında da düzenlenebilir. Bu analizin amacı, ham haldeki verilerin okuyucuların anlayabileceği ve isterlerse kullanabileceği bir şekle sokulmasıdır. Bu amaçla elde edilen veriler mantıki bir sıraya konulur. Daha sonra yapılan bu betimlemeler (sınıflandırmalar) yorumlanır ve sonuçlara ulaşılır. Son aşamada ise araştırmacı yorumların ışığında gelecekle ilgili tahminlerde bulunarak yeni açılımlara ulaşmaya çalışır (Altunışık vd., 2005: 259).

Araştırma gerekli verilerin toplanması ile bitmez. Toplanan bu verilerin araştırma problemine, kuramsal ya da pratik yönden, çözüm önerileri geliştirilmesine olanak hazırlayacak bir şekilde, işlenerek çözümlenmesi, yorumlanıp değerlendirilmesi gerekir. Araştırmanın özgünlüğü bu aşama ile belirginleşir ve bir bütünlük kazanır (Karasar, 1994: 197).

Verilerin değerlendirilmesinde araştırmanın modeli ve yöntemi önemli olduğu kadar, araştırmanın amacı da önemlidir. Bu nedenle bu araştırmada elde edilen veriler konunun anlaşılmasını kolaylaştıracak şekilde düzenlenmiş, sıraya konulmuş, sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından yorumlanmış ve gelecekteki araştırmalara yönelik önermeler oluşturulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Dünyada bilginin önemi hızla artarken, “bilgi” kavramı ve “bilim” anlayışı da hızla değişmektedir. Demokrasi ve yönetim kavramları farklılaşmakta, teknoloji hızla ilerlemekte tüm bunlara paralel olarak küreselleşme ve sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sıkıntıları yaşanmaktadır. Belirtilen hızlı değişim ve gelişim ile hakim olmaya başlayan küreselleşme süreci, sadece ekonomik alanda belirleyici olmakla kalmayıp, sosyal ve kültürel alanlarda da etkili olmaya başlamıştır. Bu gelişmeler aynı zamanda, bilgi toplumu oluşumu sürecini başlatmıştır. Bilgi toplumunun ekonomik büyümeyi hızlandırıcı, sosyal alt yapı hizmetlerinin sunumunu iyileştirici ve kültürel etkileşimi artırıcı etkileri olduğu da açıktır (ttkb.meb.gov.tr).

Bilim ve teknolojinin üretimi, bilimsel bilginin dolaşımı, yaratıcı potansiyeli yüksek bireylerin yetiştirilmeleri sonucu ülkeler, ekonomik ve siyasi yönden önemli değişimlere uğramıştır. Hızlanan bu değişim; başta eğitim alanında olmak üzere, ülkeler arasında sürekli yenileşme ve gelişme eğilimi, daha fazla bilgi, daha yeni teknoloji amacına yönelik sınırsız bir rekabeti de hızlandırmıştır. Hızla geçen zamana paralel olarak yeni oluşumlar, teknolojik atılımlar, eğitim sistemlerini de etkilemiştir (Ereş, 2005).

Bireylerin daha iyi yaşam koşullarının sağlanmasına dönük istemleri, ülke içinde ve diğer ülkelerde oluşan bilimsel, teknolojik, siyasi ve sosyal gelişmeler doğrultusunda değişir ve artar. Bu nedenle, ülkeyi yönetenlerin bireylerin yeni istemlerine yanıt verebilmeleri için, ülkenin kendi toplumsal dinamikleri ile diğer ülkelerdeki oluşumları da dikkate alarak eğitim sisteminde eğitsel ve yapısal yönden gerekli düzenlemeleri zamanında ve doğru biçimde gerçekleştirmeleri gereklidir.

Nitekim bugün bir yandan bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler ile bunların ekonomik alana ve toplumsal yaşama yansıyan etkileri, bir yandan da küreselleşme ve Avrupa Birliği gibi uluslararası oluşumların etkileri, Türk eğitim sisteminde eğitsel ve yapısal yönden yeni düzenlemelere gidilmesini zorunlu kılmaktadır (MEB, 2006: 59).

Günümüzde ekonomik ve sosyal kalkınmanın en önemli bileşeni olan eğitim, tüm dünyada hızlı ve sürekli bir değişim içindedir. Eğitim, artık sadece anayasal bir hak ve sosyal bir hukuk devletin görevi olarak görülmemekte, aynı zamanda ekonomik açıdan “eğitilmiş insan gücü” en verimli üretim alanlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca eğitim, siyasi, toplumsal ve kültürel bütünleşmenin ve değişimlerin yönetilmesindeki en etkin araçlardandır (ttkb.meb.gov.tr).

Eğitim; bağımsız bir toplum ve ulusu oluşturacak, bireysel moral düzeyi yüksek, sağlıklı bireylerin yetiştirilmesiyle hem bireysel hem de evrensel bir kültüre sahip, zengin bir toplumu yetiştirmeyi amaçlar. Eğitimdeki tüm yenileşme ve gelişme girişimleri, toplumun her kesiminin ilgi alanına girmektedir. Eğitim, toplumda değişimlerden sorumlu olması nedeniyle değişime diğer sistemlerden önce uyum sağlamak durumundadır. Bir ülkenin refah ve mutluluğu; o ülke insanların nitelikli ve sürekli bir eğitim almaları ve bununla kazandıkları bilgi, beceri ile ekonomik büyümeye yapabilecekleri katma değere bağlıdır. Bunun için, sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsuru, toplumun eğitim düzeyidir (Ereş, 2005).

Toplumlar, eğitim düzeyinin artmasıyla, verimlilik arasında bağ kurmakta, bireyin yaşadığı topluma, aldığı eğitim ölçüsünde katkıda bulunduğuna inanmaktadır. Bu durum, dezavantajlı grupların sayısının toplumda azalacağının da bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle büyük kentlerle birlikte kırsal alanlarda yaşayan bireylerin de eğitime büyük önem verilmektedir (Kodrzycki, 2002: 2).

Bilgi toplumuna geçişin en önemli şartlarından birisi, bilgiye yapılacak olan yatırımdır. “Bu sebeple gelişmekte olan ülkelerin gelişmesine en büyük katkı, insan

kaynaklarına yapılan yatırım ve alt yapının iyileştirilmesi olacaktır.” Nitelikli iş gücünün oluşturulmasının temel şartı, kişilere örgün ve yaygın eğitim kurumlarında “hayat boyu öğrenme”yi esas alan bir yaklaşımla, uluslar arası piyasalardaki rekabet ortamına uyum sağlayabilecekleri, eğitimin her kademesinde zeka işlevlerini geliştiren, araştırmacılığı ve yaratıcılığı ön plâna çıkaran bir eğitim verilmesiyle mümkün olacaktır (ttkb.meb.gov.tr).

Eğitim etkinliklerinin nitelik düzeyinin ise bireyin yaşadığı toplumun ekonomik, sosyal, politik ve kültürel gelişiminin niteliği üzerine etki ettiği kabul edilmektedir. Bilimsel araştırmalar eğitim düzeyi ile kalkınmanın unsurları olan ekonomik büyüme, siyasal ve toplumsal gelişme arasında doğrusal ilişkiler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Araştırma sonuçları eğitim düzeyi yüksek olan ülkelerin ekonomik ve sosyal göstergelerinin de yüksek olduğunu belirtmektedir (Kaya, 1989, 29).

Bir toplumda varolan insan kaynağının, özellikle sosyal iyileşmeye ve buna bağlı olarak ekonomik gelişmeye katkısı oldukça büyüktür. Bu iyileşme ve gelişiminde bireyin, aldığı eğitimin niteliği ve süresinin etkisi önemlidir. Eğitimin sosyal faydaları ile birey arasındaki ilişkiyi; bireyin aldığı eğitim ile ailesi ve kendisinin sağlık durumu, suça eğilimi, evlilik kararı, meslek tercihi vb. ile ilişkilendirmek mümkündür (Ereş, 2005).

Eğitim bu özelliği ile sadece bireye değil, topluma da yararlar sağlamakta ve kamu refah maliyetlerini düşürmektedir (Kavak ve Burgaz, 1994, 29).

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda eğitimin sosyal faydaları, bireyin eğitim yoluyla topluma uyum sağlaması olarak genellenmektedir. Toplumsal uyum kapsamında eğitimin sosyal faydaları; bireyin daha fazla gelir etmesi, daha az suç oranı, demokratikleşme ve yönetime katılma, bireysel sağlığını koruma olarak özetlenebilir. Eğitimin sosyal faydaları üzerine yapılan araştırmalardan bir tanesi de OECD- Avrupa Yatırım Bankasının yaptığı araştırmadır. 22 OECD ülkesi ve Asya, Afrika ve Latin Amerika olmak üzere toplan yetmiş sekiz ülkeyi kapsayan bu araştırma sonucunda, eğitimin sosyal faydaları; gelirlerdeki artış, hâlk sağlığı, düşük

doğurganlık oranı, demokratikleşme, yoksulluğun ve eşitsizliğin azalması, çevre bilincinin artması ve suç oranında düşme olarak belirlenmiştir (Türkmen, 2002, 4).

Avrupa Birliğine üyeliği bir devlet politikası hâline getirmiş olan ülkemiz, gerek “Kalkınma Plânlarında” gerek AB'ye sunduğu “Ulusal Programlarında” eğitimde kalitenin ve seviyenin artırılması hususunu, kısa ve orta vadeli önceliklerde önemle vurgulamıştır. Bugün ilköğretim ve orta öğretim seviyesinde okullaşma oranları AB ülkelerinde yüzde 100'e ulaşmış olduğu hâlde, bu oran 1999-2000 öğretim yılı itibarıyla ülkemizde ilköğretimde yüzde 87,6, orta öğretimde ise yüzde 59,4 dır. Yükseköğretimdeki okullaşma oranı AB ülkelerinde ortalama yüzde 43 iken bu oran ülkemizde yüzde 29 seviyesindedir. Toplam eğitim harcamalarının GSMH' ya oranı AB ülkeleri için ortalama yüzde 5, OECD ülkeleri için ortalama yüzde 6, ülkemizde ise 1999 yılı itibarıyla yüzde 3,9 dur. Bu durumuyla eğitimimizin kalitesi, uluslararası geçerliliği ve kabul edilirliliği sorgulanır durumdadır (ttkb.meb.gov.tr).

Gelişmiş dünya ülkelerinin çoğu, ülkemize kıyasla okullaşma, alt yapı ve eğitim harcamaları bakımından ileride olduğu hâlde, sosyal ve ekonomik alandaki yapısal değişimler, demokrasi ve yönetim kavramlarındaki farklılaşmalar ve teknolojiideki değişimler doğrultusunda, eğitim sistemlerini sürekli değiştirerek gelişmelere uyum sağlamak için eğitim sürelerinden, okul türlerine ve eğitim programlarına kadar her alanda reformlar yapmaktadırlar (ttkb.meb.gov.tr).

AB üyesi ülkeler ve diğer gelişmiş ülkeler eğitimlerini, “herkes için hayat boyu öğrenme” yaklaşımıyla; bilgiye ulaşma yol ve yöntemlerini öğreten, etkin bir rehberlik hizmeti içeren, yatay ve dikey geçişlere imkan veren, piyasa meslek standartlarına uygun, üretime dönük eğitime ağırlık veren, fırsat eşitliğini gözetten olarak tanımlamaktadırlar (ttkb.meb.gov.tr).

Ülkemizde de eğitime olan talep, tüm bu değişimlerin ve gelişmelerin doğrultusunda artış göstermektedir. Ülkemizde demografik yapıda, ailenin niteliğinde, toplumsal dokuda, tüketim anlayışında, insan haklarında, siyasal alanda, bilim ve teknolojiide önemli hareketlilikler gözlenmektedir. Doğal olarak, bu hareketliliklerin eğitim sistemine yansıtılması ve geleceğin dünyasının

gerekliliklerinin algılanabilmesi gerekmektedir. Eğitimin kendinden beklenen fonksiyonlarını şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

- Her çocuğun eğitim sistemine girmesinin ve gelişimini sürdürmesinin sağlanması
- Çocuğun okul kurumu vasıtasıyla toplumsallaşmasının sağlanması ve bu çerçevede eğitimin demokrasi ilişkisinin kurulması
- Ekonominin iş gücü talebiyle eğitim sisteminin arzının uyumlu hâle gelmesi
- Toplumda dikey hareketliliğin bir yolu olarak fırsat eşitliğini sağlayan bir kanal olarak çalışması

Eğitimin yukarıda belirtilen fonksiyonlarını yerine getirilebilmesinin belli başlı ön şartları da şöyle sıralanabilir:

- Öğretim programlarının yenilenmesi
- Öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içinde niteliklerinin artırılması
- İnternet alt yapısının tüm okullarda sağlanması
- Tüm okullarda normal öğretime geçilmesi
- Öğretmen statüsünün yükseltilmesi
- Anne-babaların bilinçlendirilmesi
- Okulların fizikî şartlarının iyileştirilmesi
- Bilgi teknolojilerinin okullarda hayata geçirilmesi

Sözü edilen ön şartların eş zamanlı olarak etkileşimsel bir yaklaşımla ele alınması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Öğretim programlarının çağdaş ihtiyaçlara göre düzenlenmesi, diğer şartlara zemin oluşturması bakımından önceliklidir (ttkb.meb.gov.tr).

Ülkelerin eğitim sistemlerinin yapı, amaç ve işlevleri kendi iç toplumsal dinamiklerinin yanı sıra, bilginin artışı, teknolojinin gelişmesi, bilişim ve iletişimin yaygınlaşması ve kolaylaşması, küreselleşme, ülkeler arasında coğrafi, ekonomik ve siyasî birleşme ve ayrılma gibi uluslararası olgu, oluşum ve değişimlerden de

etkilenir. Özellikle bilgi ve teknoloji ile ürünlerinin sınır konulamayan gelişimi ve yayılması, her ülkede bireysel ve toplumsal yaşamda; sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasî sistemlerde ve üretim-istihdam ilişkilerinde köklü değişimlere neden olmaktadır. Bu durum, tüm ülkelerde bu değişimin gerektirdiği iş gücünün yetiştirilmesi sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunun çözümü için, bir bütün olarak eğitim sisteminin çağın gereklerine uygun olarak düzenlenmesi ve eğitim sisteminde farklı düzeyler arasındaki görev dağılımının yeniden belirlenerek eğitim programlarının bu yeni göreve dönük olarak geliştirilmesi gereklidir (MEB, 2006:62).

Sözü edilen bakış açısıyla devam eden program geliştirme çalışmaları aşağıda verilen referans çerçevelerine oturtulmuştur.

- Yeni öğretim programları ülkemizin tarihsel, kültürel, sosyal, ahlakî birikimini ve kalıtımını motivasyon kaynağı olarak görür ve Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti projesinin gelişerek devamlılığı ilkesini birinci referans noktası olarak ele alır.

- Yeni öğretim programları dünyada yaşanan tüm değişimleri ve gelişmeleri ikinci referans noktası olarak alır. Son yıllarda uzak doğu, Kuzey Amerika ve Avrupa Birliği ülkelerinde peş peşe gerçekleştirilen program hareketleri bu anlamda önem taşır. Bu hareketlerin çıkış noktası, sanayi toplumu için uygun olan eğitim modellerinin bilgi toplumunun rekabetçi yapısını kaldıramaması olarak değerlendirilir.

- Türkiye, Avrupa Birliğine üye olmayı hedefleyen, bunu bir millet projesi olarak ele alan, bu konuda gerekli kanunları çıkaran ve adımları atan ülke olarak tüm çalışmalarını ve çabasını bu doğrultuda yönlendirmiştir. Bu nedenle yeni öğretim programları, üçüncü referans noktası olarak, Avrupa Birliği normlarını, hedeflerini ve eğitim anlayışını kabul eder.

- Yeni öğretim programları, ülkemizin mevcut eğitim özelliklerinin belirlenmesini, başarı ve başarısızlıkların değerlendirilmesini ve ortaya çıkan

sonuçları dördüncü referans olarak kabul eder. PISA, TIMMS ve PIRLS gibi uluslar arası araştırmaların ortaya koyduğu bulgular bu çerçevede ele alınır (ttkb.meb.gov.tr).

Toplumsal temellere göre program;

- Cumhuriyetimizi, lâik ve sosyal hukuk devletini, hür ve demokratik toplum düzenini, devletin ülke ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü, sağlıklı işleyen bir demokrasiyi, demokratik hakları ve fırsat eşitliğini ön plânda tutar.

- Öğrencilere “Atatürk İlke ve İnkılâpları”nın ve bu ilke ve inkılâpların millî varlığımız ve toplumsal gelişmemiz için öneminin kavratılması için düzenlemeler yapar.

- Çocuğun toplumsal bir varlık olduğunu, bu nedenle gelişimi sırasında ailesinden, okulundan ve yaşadığı çevredeki insanlardan etkileneceğini kabul eder, bu gerçekler ışığında düzenlemeler yaparak çocuğun, yaşadığı çevreye uyum sağlayacak ve bu çevrede uyumlu bir şekilde çalışacak ve yaşayacak kişiler olarak yetişmesi için rehber olur.

- Eğitim, toplumun vazgeçilmez değerleri arasında olan alçakgönüllülük, ağırbaşlılık, anlayışlılık, âdillik, dürüstlük, girişkenlik, iyimserlik, sabır, sadakat, sadelik, sevecenlik, hoşgörü, tutumluluk, güven ve görev sorumluluğu bilincini geliştirmekle yükümlü olduğu için programlar bu bilincin gelişmesi için çaba gösterir.

- Türk toplumunun millî, aynı zamanda manevî ve ahlakî değerleri arasında bulunan; barışseverlik, fedakârlık, hayırseverlik, misafirperverlik, merhamet, haysiyetine ve özgürlüğüne düşkünlük, vatanseverlik, kahramanlık gibi değerler ve sosyal duyarlılığının gelişmesi için gerekli düzenlemeleri yapar.

- Hayat içerisinde değişimin kaçınılmaz olması nedeniyle olumlu yönde değişim için bilinçlenmeyi ön plânda tutar. Öğrencilere değişim ve değişim sırasında ortaya çıkabilecek engellerden etkilenmeme ve oluşumlardan yararlanma, değişime

adapte olma, risk yönetimi konularında beceri kazanmaları, gerektiğinde risk almaları konusunda rehberlik eder (ttkb.meb.gov.tr).

4.1. İlköğretim Programlarını Etkileyen Sosyal Değişim Faktörleri

Programlarda değişimi etkileyen demografik, teknolojik, sosyal, kültürel, ekolojik bilgi ve düşüncelerle ilgili faktörler vardır. Bu faktörlerin sürekli incelenmesi ile sağlıklı bir program geliştirme süreci gerçekleştirilebilir. Programların değişim özelliği incelenirken programda geliştirilmesi amaçlanan becerilere, kişisel niteliklere, öğrencilerin değişime nasıl hazırlandığına, programda araştırmaya, sürekli değerlendirmeye ve ihtiyaç belirlemeye ne kadar yer verildiğine bakılmıştır. Programın değişime açıklığı ve geleceğe dönük problem çözme özelliği kazanımlarda, etkinliklerde ve açıklamalarda yapılan incelemelerde, öğrenciye ve öğretmene verilen rolün özelliklerinde bireysel ya da birey temeli açısından ortaya çıkmaktadır. Programın değişime açıklığı, bilimsel düşünmenin hem öğrenciler ve öğretmenler için, hem de program geliştirme ve değerlendirme süreci için ne derece gerekli olduğu ile yakından ilgilidir (YÖPİD, 2005: 145).

4.1.1. Demografik Faktörler

Bir ülkenin kalkınmışlık düzeyini belirlemede kullanılan en önemli ölçütlerden biri, o ülkenin sahip olduğu insan kaynaklarının niteliğidir. Ekonominin ihtiyaç duyduğu işgücünü yeterli sayı ve nitelikte yetiştirmiş olan ülkelerin, gelişmiş ülkeler olduğu görülmektedir. Buna karşılık geri kalmış ülkelerin çoğu, ekonomilerinin ihtiyaç duyduğu işgücünü yetiştirme konusunda ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Türkiye'de eğitim yatırımlarının artması gereği, sürekli tartışılan bir konudur. Ancak eğitimde politik ve yasal anlamda gelişme çabaları sürdürülmekte ise de eğitim yatırımları beklenen düzeyde olmamıştır (Ereş, 2005).

Eğitimin sosyal faydaları her bireyin yaşadığı toplumun kalkınmasında önem taşımaktadır. Eğitimle sağlanan birçok bilgi ve beceriler, toplumun kalkınmasına etki edeceği gibi, bireyin eğitim düzeyinin düşüklüğünden kaynaklanan bazı olumsuzlukları da azaltacağı kuşkusuzdur. Türkiye, eğitimde AB normlarına ulaşmayı hedeflemektedir. Ancak İngiltere, İsveç, Almanya, Fransa vb. birçok

gelişmiş ülkenin çok gerisinde olmakla birlikte, Avusturya, Macaristan, Portekiz vb. ülkelerden de geri durumdadır. Bununla birlikte Türkiye'nin çözmekle karşı karşıya bulunduğu eğitim sorunları ile anılan ülkelerin eğitim sorunları hem nicel hem nitel anlamda farklıdır. Örneğin, Avrupa Birliğine üye ülkelerinin çoğunluğunda okuma-yazma sorunu bulunmamaktadır (Ereş, 2005).

Türkiye, diğer Avrupa ülkelerinin aksine genç bir nüfusa sahiptir. 2000 yılında yapılan nüfus sayımına göre nüfusu 67.803.927'dir. 0 -14 yaş grubu, nüfusun yüzde 30'luk bölümünü oluşturmaktadır. Nüfus artış hızı 2000 verilerine göre %18.28'dir. Kırsal kesimden kentlere doğru yaşanan hızlı bir göç mevcuttur. Nüfusla ilgili bu gerçekler eğitimde erişim ve kalite konularında aşılması güç engeller yaratmaktadır. Bu nedenle Millî Eğitim Bakanlığının bütün proje ve faaliyetleri demografik şartlardan kaynaklanan problemlere karşı tedbirleri içermektedir (MEB, 2005: 8).

Bugün yaygın eğitim dâhil tüm kademelerde kayıtlı öğrenci sayısı yaklaşık 19,5 milyon, öğretim kurumu sayısı 67 bin, öğretmen ve öğretim görevlisi sayısı ise 710.900'dür. İlköğretim seviyesinde ise 10,5 milyon öğrenciye, 35.581 okulda, 399 bin öğretmen tarafından eğitim verilmektedir. Türk eğitim sistemindeki öğrenci sayısı birçok ülkenin genel nüfusundan fazladır. (MEB, 2005: 8).

Eğitim alanında yaşanan problemler aşağıda sıralanmış olup, bu problemlerin en önemli sebepleri hızlı nüfus artışı, kırsal kesimden şehirlere olan göç ve sınırlı bütçe imkânlarıdır. Mevcut çalışma ve projelerin önemli bir bölümü aşağıdaki problemlerin aşılmasına yöneliktir.

- Kalabalık sınıflar
- Okullaşma oranlarının istenilen seviyede olmaması
- Sınıfta kalma veya sınıf tekrarının neden olduğu kaynak ve zaman israfı
- İkili öğretim
- Kırsal yerleşim yerlerinde yaygın bir biçimde sürdürülen birleştirilmiş sınıf uygulaması.
- Donanım eksikliği

- Finansman yetersizliği
- Öğretmenlerin yetiştirilmesi, dağılımlarındaki dengesizlik, öğretmenlerin ekonomik durumları, sosyal statüleri ve hizmet içi eğitimleri ile ilgili sorunlar
- Öğretim programları ve ders araçlarının toplumun değişen ve farklılaşan eğitim ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekliliği (MEB, 2005: 34)

Ülkemiz nüfusu bakımından dünyanın 15. sırasında yer almakta olup tarım toplumundan hızla sanayi ve hizmet toplumuna geçme çabası içindedir. Bunun gerçekleşebilmesi; bireylerin eğitiminde, üretim için eğitim ilkesinden hareketle, iş alanlarının gereksinimi olan bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandıracak bir eğitim-öğretim ortamının oluşturulması ile sağlanabilir. Küreselleşen dünyamızda arzulandığı şekilde ülkemizin yer alması, sosyal ve ekonomik alanlarda başarılı olabilmesi, çağın gereklerine uygun bir eğitim sistemiyle ve yüksek nitelikli bireylerin yetiştirilmesiyle mümkün olacaktır (Ereş, 2005).

4.1.2. Doğal Çevre Faktörü

Eğitim, bilgi üretimi ve bilginin yaygınlaştırılması, çevre bilincinin artmasına neden olmaktadır. Çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi eğitim düzeyine ve niteliğine bağlı olmaktadır (Ereş, 2005).

Çevre; insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır. Bir başka ifade ile çevre, bir organizmanın var olduğu ortam ya da şartlardır ve yeryüzünde ilk canlı ile birlikte var olmuştur. Sağlıklı bir yaşamın sürdürülmesi ancak sağlıklı bir çevre ile mümkündür. Bir ilişkiler sistemi olan çevrenin bozulması ve çevre sorunlarının ortaya çıkması, genellikle insan kaynaklı etkenlerin doğal dengeleri bozmasıyla başlamıştır. İnsan yaşamı çeşitli dengeler üzerine kurulmuştur. İnsanın çevresiyle oluşturduğu doğal dengeyi meydana getiren zincirin halkalarında meydana gelen kopmalar, zincirin tümünü etkileyip, bu dengenin bozulmasına sebep olmakta ve çevre sorunlarını oluşturmaktadır (Ereş, 2005).

Çevre, çevre sorunları ve bu sorunların çözümü yönündeki politikalar, son dönemlerde siyasal ekonomik tartışmaların odağına yerleşmiştir. Çevre sorunlarının

doğal yaşamı ve insanlığı tehdit edici noktaya gelmesi, sorunun yaşamsal önemini de ortaya koymuştur. Böylece çöp sorunundan su kirliliğine, erozyondan iklim değişikliğine kadar uzanan bir dizi çevresel sorun, konuya bütünsel ve çevre bilimsel bir yaklaşımla çözüm getirme gereğini de tartışılmaz kılmıştır (Ereş, 2005).

Çevre bilincine sahip olmak, temel insan haklarının eşitlik ve adalet ilkelerini içine alan çağdaş insan davranışlarının çerçevesini oluşturmaktadır. Çağdaş insanın çevre bilinci, eşitsizlikle, yoksullukla, açlıkla, ahlâk yapıları ile mücadeleyi de getirmektedir. Bu nedenle çevre bilincinin yerleşmesi için çevre eğitiminin düzenli, tutarlı ve sürekli bir şekilde uygulanması gerekmektedir (Ereş, 2005).

Eğitimin özünde benimseme olgusu, temelinde sevgi ve sorumluluk duygusunun geliştirilmesi yatar. Doğa sevgisi beraberinde insancılığı, iyiliği, güzelliği, uygar, barışçıl ilişkileri de getirecektir. Bu bilinçlenme ancak çağdaş bir eğitim düzeni ile kazandırılabilir (Ereş, 2005).

Yeni program, çocuğun toplumsal bir varlık olduğunu, bu nedenle gelişimi sırasında ailesinden, okulundan ve yaşadığı çevredeki insanlardan etkileneceğini kabul eder, bu gerçekler ışığında düzenlemeler yaparak çocuğun, yaşadığı çevreye uyum sağlayacak ve bu çevrede uyumlu bir şekilde çalışacak ve yasayacak kişiler olarak yetişmesi için rehber olur.

Yeni Program, toplumun sorun olarak gördüğü ve/veya gelişmesini istediği konulara karşı duyarlık gösterir. Trafik, afet bilinci (deprem, sel, çığ), halk sağlığı, çevre ve tarihi ve kültürel varlıkların korunması gibi konular tüm derslerde göz önünde bulundurulur ve programlar içerisinde sürekli olarak vurgulanır (ttkb.meb.gov.tr).

4.1.3. Ekonomik Faktör

Bir ülkenin tarım ülkesi, sanayi ülkesi ya da sanayileşmekte olan bir ülke olması o ülkenin eğitim politikasını etkilemektedir.

Bir ülkenin refah ve mutluluğu; o ülke insanların iyi ve sürekli bir eğitim almaları ve bununla kazandıkları bilgi, beceriyle ekonomik büyümeye

yapabilecekleri katma değere bağlıdır. Bunun için, sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsuru, toplumun ve işgücünün eğitim düzeyidir. Nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılanması, dışa açılma ve uluslar arası rekabet gücü kazanma çabası içinde olan ekonomimiz için hayatî önem taşımaktadır. İşgücünün nitelik ve verim düzeyinin yükseltilmesi, sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesi ve hızlandırılması, gelişmenin ve geliştirmenin anahtarı olan eğitimin görevi olduğu bir gerçektir (Ereş, 2005).

Toplumun ekonomik kalkınmışlık düzeyi, programın uygulanabilirliği açısından önemlidir. Hazırlanan eğitim programının uygulanmasında ihtiyaç duyulan kaynak, araç gereç ve diğer fiziki altyapının temini, ekonomik kaynakların sağladığı imkânlar ölçüsünde olacaktır. Kâğıt üzerinde çok mükemmel olan bir programın uygulanması esnasında ortaya çıkacak ekonomik sorunlar o programın başarısına gölge düşürür. Bu açıdan programlar hazırlanırken eğitim için ayrılan kaynaklar ve bunlara ulaşma durumları iyi saptanmalıdır.

Yeni program ülke ekonomisinin gereksinim duyduğu yetişmiş insan gücünün karşılanması için gerekli düzenlemelere açıktır ve konuyla ilgili değişimlere duyarlı bir yapı taşır.

Eğitim programlarının ekonomik temellerinin bir başka boyutu da, toplumda ihtiyaç duyulan vasıflı iş gücünü yetiştirecek bir düzenlemeyi içermesi gereğidir. Eğitime yapılan yatırım o ülkeyi geleceğe taşıyacak beyin gücünü yetiştirebilecek işleve de sahip olmalıdır (Gerek, 2006: 59)

Yeni program, istikrarlı, üretken ve sürdürülebilir bir ekonomiyi önemser ve öğrencinin ekonomik hayat ile iç içe olmasını ister. Bu nedenle yalnız içinde yaşadığı toplumun ekonomik hayatını incelemesi ve bu konuda fikir üretmesiyle yetinmez, hızla değişen dünyada ortaya çıkabilecek ekonomik fırsatları değerlendirmesi için rehberlik eder. Bu sayede öğrenci, gittikçe küreselleşen dünyada başarılı bir birey olarak, ilerideki çalışma hayatına girişimci bir ruhla ayak uydurmada zorlanmaz (ttkb.meb.gov.tr).

Yeni program, yöresel ekonomik niteliklere duyarlıdır. Bu amaçla Türkiye'nin yöresel farklılıkları göz önünde bulundurulur, her yörenin özelliklerine göre gerekli değişikliğin, o yörede yapılabilmesi için yeterli esneklik sağlanır

Üretim kalkınmanın ön koşullarından biridir. Bu nedenle yeni program, üretim odaklı olmayı ön plânda tutar, kaliteli ve dünya standartlarında üretim yapmanın gerekliliği konusunda bilinç kazandırmayı amaçlar. Bu nedenle sınıf içi etkinliklerinden başlayarak tüm çalışmaların üretime dönük olmasını bekler (ttkb.meb.gov.tr).

Yeni program;

- Sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesini benimser.
- Ekonomi, programların omurgasında yer alır ve her uygun konuda gündeme getirilerek bu konuda çalışmalar özendirilir. Okulların bulunduğu yörelerin ekonomik koşullarının incelenmesi, bu koşulların geliştirilmesi derslerle ilişkilendirilir. Öğrencilerin ekonomiye katılması bir ders konusu değil, bir beceri kazandırma ve duyarlılık geliştirme şeklindedir
- Programlar, yöresel ekonomik niteliklere duyarlıdır. Bu amaçla Türkiye'nin yöresel farklılıkları göz önünde bulundurulur, her yörenin özelliklerine göre gerekli değişikliğin, o yörede yapılabilmesi için yeterli esneklik sağlanır.
- Programlar ülke ekonomisinin gereksinim duyduğu yetişmiş insan gücünün karşılanması için gerekli düzenlemelere açıktır ve konuyla ilgili değişimlere duyarlı bir yapı taşır.
- Girişimci insanlar ülke ekonomisinde önemli roller üstlenir ve yeni dünya koşullarında girişimci insanlara talep eskisinden çok daha fazladır. Bu nedenle programlar öğrencilerin girişimci bir ruhla yetişmelerini önemser , bunun için gerekli önlemleri alır.

- Üretim kalkınmanın ön koşullarından biridir. Bu nedenle programlar, üretim odaklı olmayı ön plânda tutar, kaliteli ve dünya standartlarında üretim yapmanın gerekliliği konusunda bilinç kazandırmayı amaçlar. Bu nedenle sınıf içi etkinliklerinden başlayarak tüm çalışmaların üretime dönük olmasını bekler (ttkb.meb.gov.tr).

4.1.4. Teknolojik Faktör

Teknoloji son yüzyılda belki de dünya üzerindeki toplam varlık süremizde gösterdiğimiz gelişmenin toplamından daha fazla gelişmiştir. Ulaşılan bilginin miktarı ve sınırı hayal edilebilir sınırların ötesindedir. Teknolojinin getirdiği imkanlarla birlikte toplumlar değişmiştir, politikalar değişmiştir, ideolojiler değişmiştir, inançlar değişmiştir, insan değişmiştir, hayat değişmiştir.

Ülkemizin, bilim ve teknolojideki hızlı gelişmelerin biçimlendirdiği, kısaca küreselleşme olarak tanımlanan 21. yüzyılın yenedünya düzeninin ve ekonomik anlayışın gerektirdiği yoğun uluslararası ilişkiler ağı içerisinde etkin ve üretken biçimde yerini alabilmesi için, ulusal üretimin niteliğinin, miktarının ve dış satımının artırılması ile toplumun yaşam kalitesinin (refah düzeyinin) yükseltilmesi istekleri, buna karşın iş gücünün ortalama niteliğinin düşüklüğü, Türkiye’de eğitimin daha etkili bir araç olarak kullanılma zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Bu zorunluluk, diğer toplumsal sistemlerde olduğu gibi, okul öncesi eğitimden yükseköğretime ve yaygın eğitime kadar, eğitim sisteminde günümüzün toplumsal ve ekonomik yaşamı ile uluslararası ilişkilerin gerekliliklerini ve gereksinimlerini karşılayabilecek biçimde düzenlemeler yapılmasını gerektirmektedir (MEB, 2006: 60).

Geleneksel eğitim sistemleri, bilim ve teknolojide hızlı gelişmeler, sosyo-ekonomik küreselleşme ve bilgisayar kullanımı, toplumun dönüşümü ve çağın değişmesiyle değerini kaybetmektedir. Bu nedenle eğitim kavramlarının amaçlarına yönelik eğitim reformu için kapsamlı bir plan hazırlanmalı ve uygulamaya konulmalıdır. Bu planın uygulamaya konulmasında hâlkın desteği ve planı anlaması kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görülmektedir. Bununla birlikte, endüstri, sivil

toplum örgütleri, okul yönetimi ve öğretmenler de buna olumlu yaklaşım göstermelidirler (Ereş, 2005).

21. Yüzyılda, Türkiye'nin daha fazla gelişmesi için; verimli insan kaynaklarının fark edilmesi ve amaçlanan sistemlerin gerçekleştirilmesi gereklidir. Bunun için eğitim ve teknolojinin alt yapısı güvenli olarak kurulmalıdır. İlerleme ve araştırma-geliştirme planları için işbirliğini içeren, kapsamlı stratejiye dayalı devlet politikalarının belirlenmesi ve stratejik planlamanın yapılması gerekmektedir. AB'ye girme sürecinde eğitimin tüm ülke genelinde yaygınlaştırılması, sadece bireylere değil tüm ülkeye etki edecektir. Eğitimli bireylerin ülkenin kalkınmasında göstereceği etkilerin en yüksek düzeye çıkarılabilmesi için, eğitimin önemi ve gereği tüm ülke insanların benimsemesi gereken bir konudur. Bu nedenle özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde eğitimin yaygınlaştırılması gerekmektedir (Ereş, 2005).

4.1.5. İdeolojik (Felsefi) Faktör

Eğitimin temelinde yatan ancak gündelik faaliyetlerde çok dikkat çekmeyen bazı hususlar vardır. Bu hususları değerler, tutumlar, amaçlar ve yaklaşımlar olarak özetlemek mümkündür. Bunlar, nasıl bir toplumda yaşayacağımızı ve geleceğimizi etkilerler. Toplumun sahip olduğu veya gelişmesi için olması gereken değer, amaç, tutum ve yaklaşımların, toplumun geleceğini etkileyecek olan eğitime yön vermesi beklenir. Eğitimle etkileşmesi gereken bu özellikler eğitimin bir katmanı olan programlarda da yerini almalıdır. Eğer programlar; değerleri, tutumları, amaçları ve yaklaşımları içselleştirmemişse ezbere dayalı kuru bilgi yığınlarından oluşan bir eğitim-öğretim faaliyeti olarak kalır (ttkb.meb.gov.tr).

Yeni Program; Atatürk İlke ve İnkılâplarını insan yetiştirme modelimizin ana unsurlarından biri olarak değerlendirir. “Atatürk İlke ve İnkılapları” sadece bilişsel (cognitive) alanda ve bilgi seviyesinde değil, aynı zamanda duyuşsal (affective) bağlamda ele alınır. Öğrencilerin anlamlı bağlantılar kurabilecekleri öğretimsel fırsatlar oluşturulması hedeflenir. İçerikle uyumsuz ve anlamlı bilgiye ulaştırmayan tekrarlar tercih edilmez (ttkb.meb.gov.tr).

Cumhuriyetin ilk programının felsefesi ile son programının temel felsefesi şunlardır;

- 1924 programının temel felsefesi şudur; Türk Milleti’ni medeniyet safında en ileriye götürmek ve yeni nesilleri, Türk olmak haysiyetinin gerekli kıldığı bu amaca en kısa zamanda varmayı mümkün kılacak irade ve kudrette yetiştirmektir.
- Yeni ilköğretim programlarının temel felsefesi şudur; Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, temel demokratik değerlerle donanmış, bireysel farklılıkları ne olursa olsun, araştırma-sorgulama, eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerileri gelişmiş; yaşam boyu öğrenen ve insan haklarına saygılı, mutlu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektir.

1924 programında Türk Milletinin medeniyetleşmesi ve zenginleşmesi hedef alınırken, son programda bireylerin gelişmesinden bahsedilmektedir. Ayrıca demokratik değerlere ve insan haklarına vurgu yapılmış, bazı temel becerilerin kazandırılması hedef alınmış, yaşam boyu öğrenmenin önemi belirtilmiştir. Tüm bunların yapılması için ise programlarda, yapılandırmacı yaklaşım, aktif öğrenme ve çoklu zeka gibi yeni yaklaşımlar ele alınmıştır.

Yeni programa göre başarılı öğrenci; “Bilimsel düşünme becerisine sahip, araştırmacı ve sorgulayıcı, bilgiyi ezberleyen değil, bilgiye ulaşabilen, bu bilgiyi kullanıp paylaşabilen, iletişim kurma becerilerine sahip, teknolojiyi etkin bir şekilde kullanabilen ve bunun yanı sıra insanlığın ortak değerlerini de sahiplenmiş, yaratıcı, üretken, takım çalışmasına yatkın, öğrenmeyi öğrenmiş ve yaşam boyu öğrenmeyi benimsemiş birey” olarak tanımlanmıştır. Eğitim programları da bu tanımlara ulaşılacak şekilde geliştirilmektedir (www.meb.gov.tr).

Eğitimin genel işlevlerinden birisi de; eleştirci, yaratıcı yeni buluşlar ve keşifler yapabilecek nitelikte olan, toplumsal değişmeyi arzulayan bireyler yetiştirmektir. Bu arzu eğitimin yaratıcı ve ilerici işlevini oluşturur (Sağ, 2003: 23).

4.1.6. Tarihsel Ve Kültürel Temeller Faktörü

Eğitim, toplumun vazgeçilmez değerleri arasında olan alçakgönüllülük, ağırbaşlılık, anlayışlılık, âdillik, dürüstlük, girişkenlik, iyimserlik, sabır, sadakat, sadelik, sevecenlik, hoşgörü, tutumluluk, güven ve görev sorumluluğu bilincini geliştirmekle yükümlü olduğu için programlar bu bilincin gelişmesi için çaba gösterir. Türk toplumunun millî, aynı zamanda manevî ve ahlakî değerleri arasında bulunan; barışseverlik, fedakârlık, hayırseverlik, misafirperverlik, merhamet, haysiyetine ve özgürlüğüne düşkünlük, vatanseverlik, kahramanlık gibi değerler ve sosyal duyarlılığının gelişmesi için gerekli düzenlemeleri yapar (MEB, 2005a: 6).

Yeni Program, öğrencilerin, hayat için gerekli olan bilgi ve becerilerin yanında, ülkelerini, Avrupa Birliğini, dünya içersindeki yer ve konumlarını tanımalarını; kendi örf ve âdetleri içerisinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel konularda gelişimlerini ve farklılığın farkında olmalarını hedefler. Bu amaçla öğrencilerin, inanç, düşünce, anlayış ve kültürlerinin bireysel olarak hem kendilerini ve başkalarını hem de toplumlarını nasıl etkileyeceğini anlamalarını ve kabullenmelerini sağlamaya gayret eder (MEB, 2005a: 12).

Yeni İlköğretim Programı'nın sosyal ve kültürel temelleri:

- Atatürk İlke ve İnkılâpları'nı insan yetiştirme modelimizin ana unsurlarından biri olarak değerlendirir.
- Tarihsel, kültürel ve sosyal kalıtımı destekleyici ve geliştirici öğeler taşır.
- Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri içerisinde değişerek gelişmelerini, gelişerek değişmelerini hedefler.
- Tarihimizi, geleceği plânlamanın işlevsel bir aracı olarak değerlendirir.
- Kültürel ve sanatsal değerlerimizi, kişilik gelişiminin ve toplumsallaşmanın bir aracı olarak görür.
- Tarihsel ve kültürel birikimimizi, evrensel kültüre özgün bir katkı sağlamanın manevi aracı olarak görür (MEB, 2005a: 10).

Bir medeniyet kendi tekâmülünü birikim üzerine inşa eder. Bu nedenle programlar öğrencilerin kendi tarih, kültür ve sosyal kalıtları konusunda duyarlılık kazandırmayı amaçlar.

Programlar, yaşayan örf ve adetlerin, olumlu motivasyon kaynakları kullanılarak öğrenciler tarafından içselleştirilmesini önemli bulur. Örf ve adetlerin bir toplumun gelişerek devamlılığında hayati bir araç olduğu doğrudan ya da dolaylı olarak vurgulanır.

Tarih statik bilgiler yığını olarak değil, günümüzü anlamının ve geleceği plânlamanın bir aracıdır. Bu nedenle, programlarda farklı toplumların tarihleri eş zamanlı ve karşılaştırmalı olarak ele alınır, tarihin öğrenilmesinde farkı bakış açıları vurgulanır.

Programlar kültür ve sanat, öğrencilerin toplumsallaşması, estetik algılarının gelişmesi ve kişiliklerinin olgunlaşması için en önemli araçlardan biri olarak görülür. Sanata karşı olumlu duyguların gelişmesi için duyuşsal perspektif öne çıkarılır.

Programlarda evrensel kültüre öz kültürümüz ve değerlerimizden yola çıkarak katkıda bulunma ihtimalimiz olduğu bilinir (MEB, 2005a: 16).

4.1.7. Kitle İletişim Araçları Faktörü

20. yüzyılda başlayan ve hâlen devam etmekte olan bilim ve teknolojideki hızlı gelişme, her alanda olduğu gibi iletişim alanında da etkili olmuş ve bilim adamlarının geçtiğimiz yüzyılı “enformasyon çağı” olarak tanımlamalarına yol açmıştır. Kitle iletişim araçlarının gelişimine paralel olarak iletişim kanallarının çeşitliliğinin artması, bir yandan içerik doldurma sorununu beraberinde getirirken, diğer taraftan bu “bilgi” ve “enformasyon” bolluğunda “doğru bilgi”ye nasıl ulaşılabileceğine ilişkin sorunsalı da ortaya çıkarmıştır

İletişim kanallarındaki niceliksel artışın, aynı oranda niteliğe yansımaması, yukarıda tanımlanan sorunu tetikleyen önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir.

Elektronik medyanın teknolojiden aldığı destekle kullanıma sunduğu kanalların çeşitliliği, çocuklardan yetişkinlere kadar her kesimi kendine çeken bir cazibe merkezi oluşturmaktadır. Bu yoğun enformasyon altında, özellikle çocuklar, sunulan malzemeyi seçme şansı olmadan ve bilinçsizce doğrudan almakta ve o oranda da etkilenmektedirler. Kitle iletişim araçlarının kolay ulaşılabilirliği, bireyden topluma kadar her alanda etkili olabilen çeşitli yayınların evimizin içine kadar gelerek, sadece yetişkinlerin değil, çocukların da etkiye açık birer alıcı durumuna düşmelerine neden olmaktadır (www.meb.gov.tr).

Bu gelişmeler ışığında kitle iletişim araçları ilköğretim programlarına da girmiştir. Programda hedefler, içerik, öğretme-öğrenme durumları ve değerlendirme bölümlerinde artık sıkça yer almaktadırlar. Medya okur-yazarlığı dersi 2007-2008 yılından itibaren pilot okullarda seçmeli ders olarak verilemeye başlanmıştır. Burada amaç zamanının büyük bölümünü internette veya tv karşısında geçiren çocukların verilen mesajları edilgen bir şekilde kabul etmelerinin önüne geçerek medyanın negatif etkilerinin en aza indirgenmesidir.

Bugün tartışmasız en etkili kitle iletişim aracı olan televizyonun, kişilerin sosyal yaşamlarının neredeyse “olmazsa olmaz”ı hâline geldiği de çok açıktır. Ülkemizde 90’lı yıllardan bu yana özel televizyon yayıncılığına geçiş ve televizyon programlarındaki görece çeşitlilik, ülkemiz insanının ekrana daha bağımlı hâle gelmesine yol açmıştır (www.meb.gov.tr).

Gazeteler, güncel bilgiye ulaşılacak en kolay kaynaklardan biri olması açısından öğrenme-öğretme amaçlı kullanılabilir. Gazeteler içerdikleri farklı konulardaki (şehir, ülke, dünya, ekonomi, sağlık, bilişim, kültür-sanat, spor, eğitim vb.) haberler, zengin görsel unsurlar (resim, fotoğraf, şema, grafik, harita vb.) ve her düzeyde (okul öncesinden, yükseköğretime) içerdikleri bilgilerle her derste kullanılacak bir araçtır (www.meb.gov.tr).

Gazeteler, ders ve ders kitaplarından edinilen bilginin pekiştirilmesinde ve hedeflenen becerilerin kazanılmasında, günlük yayınlanması açısından “her gün yenilenen bir kitap” işlevi görmektedir. Böylece gazete kupürleri, ders kitabından daha ucuz; kesilebilmesi, yapıştırabilmesi, katlanabilmesi açısından da etkili bir

kaynaktır. Bu açıdan gazetenin tamamı değil; konu ve içerik ile ilgili gazete kupürünün eğitim açısından kullanımı esas alınmaktadır. Gazete kupürlerinin derslerde bir eğitim materyali olarak kullanılması ile öğrenciler;

- Okul içi ve okul dışı yaşam; geçmiş ve gelecek arasında bağ kurabilir.
- Derste edindiği bilgiyi, güncel bilgi ile harmanlarken; okuma, konuşma, yazma, anlama, dinleme, iletişim, kendini ifade etme, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirir.
- Elde ettiği bilgileri farklı kaynaklarla karşılaştırırken, eleştirel bir bakış açısı edinerek; medya okuryazarlığı konusunda bilinç kazanabilir. “Gerçek” ve “kurgu” arasındaki farkı ayırt edebilir. Bu açıdan benzer amaçları olan ve İlköğretimde seçmeli ders olarak okutulan Medya Okuryazarlığı dersinde edinilen bilgiler pekiştirebilir; beceriler geliştirebilir.
- Gazetelerdeki güncel konuları yaşadığı yerden, Türkiye’den ve dünyadan örneklerle incelerken, kendisinin de toplumun bir parçası olduğunun farkına varabilir.
- Ders işlenişinde kullanılacak gazete kupürleri ile toplumsal olaylara karşı duyarlı, sorumlu; içinde yaşadığı toplumu ve dünyayı tanıyan birey olma şansını kazanır (www.meb.gov.tr).

Gazete kupürleri, öğrencilerle ebeveynleri ve diğer aile bireyleri arasındaki iletişimin güçlenmesini sağlar. Öğrenciler sık sık ebeveynlerinin haber okuma davranışlarının benzerini veya daha iyisini yapmaya istekli olurlar ve haberler hakkında konuşmak ebeveynler için çocuklarını, büyüklerin sohbetlerine katmanın bir yoludur. Örneğin; çevre atıklarının denize ve akarsulara akıtılmasına ilişkin haber içeren gazete kupürünü keserek çocuğunun bu konudaki fikirlerine ilişkin sorular sorabilir. Bu konuyu Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler derslerinde öğrendikleri ile pekiştirmesine yardımcı olur. Ayrıca, veliler öğrencilerle birlikte ilgili haber kupürlerini bir hafta boyunca toplayabilirler. Bu açıdan aile bireyleri gazetenin derslerde kullanımı konusunda öğrenciye model olabilir ve öğrenmeye rehberlik edebilir. Gazetenin derslerde kullanımı ile öğretmen-veli-öğrenci işbirliği eğitimsel açıdan da gerçekleşebilir (www.meb.gov.tr).

Genel olarak programlarda yenilik getirici bir bakış açısı bulunmaktadır. Öğrenciyi daha fazla merkeze alan ve geleneksel yöntemlerden farklı yöntemler öneren bir yapısının olduğu gözlenmektedir. Bireysel farklılıkların her programda vurgulanmış olması dikkat çekmektedir (YÖPİD, 2005: 4).

Önceki ve yeni programların farklılaştığı önemli ayrımlardan biri de öğrenme çıktıları için kullanılan terminolojidir. Önceki programlarda (Önceki Fen Bilgisi öğretim programında kazanım ifadesi kullanılmıştır.) “ amaç”, “hedef” ve “hedef davranışlardan” bahsedilirken yeni programda bu terminoloji terk edilerek yerine “kazanım” ifadesi kullanılmıştır. Bu kullanımın amaç olarak yüzeysel olmadığı, aksine programın benimsediği felsefi yaklaşıma uygun bir çıkış olduğu söylenebilir. Programlarda kazanım sözcüğü kullanılarak daha çok öğrenciyi merkeze alan bir tutum takınılmıştır (YÖPİD, 2005: 4).

Yeni programlarda öğrenme-öğretme süreçleri ve öğretmenin rolü önceki programlara göre daha ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Bilgi ve becerilerin edinimi ile ilgili uygulama sürecine dönük öneriler yapılmış ve “Etkinlik Örnekleri” verilmiştir. Ancak etkinliklerin örnek niteliğinde olduğu ve uygulamada bireysel farklılıklar ve çevresel koşullar dikkate alınarak esnek olmanın gereği üzerinde durulmuştur. Önceki programlarda, öğrenme-öğretme durumuyla ilgili herhangi bir açıklama yapılmamış ve bazılarında çok az sayıda etkinlik örneği verilmiştir (YÖPİD, 2005: 4).

Öğrencilerin araştırma, sorgulama, problem çözme ve karar verme süreçlerine katılmasını sağlayacak etkinliklerin kullanılması önerilmiştir. Ayrıca “yaparak-düşünerek” öğrenme etkinliklerinin önemli olduğu vurgulanmış ve iş birlikli öğrenme stratejilerinin gerektiği ölçüde kullanılması öngörülmüştür. Etkinliklerin geliştirilmesinde zaman zaman Çoklu Zekâ kuramından yararlanıldığı gözlemlenmiştir. Öğretim sürecinde öğretmenin rolü ise, öğrencilere rehberlik yaparak öğrenmeyi kolaylaştırmak olarak belirlenmiştir (YÖPİD, 2005: 5).

Yeni programlarda, ölçme ve değerlendirme sadece öğrenme sonucunu değil, sürecini de değerlendirmeye dönük ele alınmıştır. Hem öğrencinin kendini değerlendirmesi için hem de öğretmenin öğrenciyi değerlendirmesi için değişik

ölçme aracı örneklerine yer verilmiştir. Bu açıdan önceki programlarda sadece geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin örnekendirildiği düşünülürse çeşitliliğin arttığı söylenebilir (YÖPİD, 2005: 5).

Yeni öğretim programlarında, öğretmene “öğretici” yerine “ortam düzenleyici”, “yönlendirici” ve “kolaylaştırıcı” roller yüklenmektedir. Öğretmenin temel rolü öğrenme öğretme ortamını düzenlemek, etkinlikler konusunda öğrencilere rehberlik yapmaktır. Öğretmene rehberliğin yanı sıra işbirliği sağlayıcı, yardımcı, kolaylaştırıcı, kendini geliştirici, planlayıcı, yönlendirici, bireysel farklılıkları dikkate alıcı, sağlık ve güvenliği sağlayıcı roller verilmiştir (YÖPİD, 2005: 6).

Yeni öğretim programlarında, içeriklerin düzenlenmesinde genellikle tematik yaklaşım göz önüne alınmıştır ve bu çerçevede öğrenme alanları belirlenmiştir (YÖPİD, 2005: 11).

Yeni programlarda eskiye oranla öğrenme-öğretme sürecinde daha fazla somut araç-gereç kullanımının özendirildiği ve bununla ilgili daha somut örneklerin verildiği görülmektedir (YÖPİD, 2005: 4).

Rehberliğin önemsendiği bu programda, Rehberlik ve Sosyal Etkinlikler için ayrı bir ders saati ayrılmıştır. Yeni programda, tüm dersler için “ Eleştirel düşünme becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, iletişim becerisi, araştırma-sorgulama becerisi, problem çözme becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, girişimcilik becerisi, Tükçe’yi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi” olmak üzere sekiz ortak beceri saptanmıştır (MEB, 2005a: 11).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR

Türk Milli Eğitiminde meydana gelen değişimler:

- 1923-1950 arası eğitim hedeflerini Atatürk'ün eğitim anlayışı oluşturmuştur.
- Cumhuriyet devrindeki en önemli eğitim sorunları;
- Okur-Yazar sayısının azlığı
- Öğretmen eksikliği
- Bina ve donanım eksikliği (özellikle köylerde)
- Devletin ve milletin maddi gücünün zayıflığı
- Atatürk devrimleri toplumu topyekun değiştirmeyi amaçlamıştır.
- Yabancı uzmanlar çağrılarak batı eğitim sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır.
- Heyet-i İlmiye ve Milli Eğitim Şura toplantıları eğitimi sistemli hale getirmek açısından olumlu olmuştur.
- 1923-1950 arası devletin eğitimden beklediği temel amaç okur-yazar oranının artırılması ve devrimlerin halka benimsetilmesi olmuştur. Bu nedenle eğitimde daha çok nicel gelişmeler sağlanmıştır.
- 1950'li yıllara kadar Milli Eğitim okuryazar sayısını artırmak amacıyla Millet Mekteplerini oluşturmuş, köy eğitimci adı altında köy öğretmenleri yetiştirmiş ve görevlendirmiştir.
- Cumhuriyet sonrası sosyal, siyasal ve kültürel duruma göre ve Türk toplum yapısına en uygun ve başarılı çalışma olarak Köy Enstitüleri sayılabilir.
- 1924 İlkokul Programı kız ve erkekler için ayrı ayrı hazırlanmıştır.
- Toplu Öğretim metodu ilk kez 1926 programında kullanılmaya başlanmıştır.

- Milli Eğitimin genel amaçlarına kapsamlı olarak ilk kez 1936 programında yer verilmiştir.
- İlkokulun eğitim-öğretim ilkeleri ilk kez 1936 programında belirlenmiştir.
- 1939 yılında köy okulları 3 yıldan 5 yıla çıkarıldı.
- 1962 İlkokul Programı taslak bir programdır ve 5 yıl süre ile pilot okullarda denenerek geliştirilmiş ve 1968 programının temeli olmuştur.
- 1950’li yıllardan sonra Türk eğitim sistemi Amerikan eğitim sisteminden etkilenmeye başlamıştır.
- Eğitimde nitel gelişmeler özellikle program geliştirme alanında 1960’lardan sonra başlamış ancak 1980 yılından sonra hız kazanmıştır. Program geliştirmede sürekliliğin ve standartlaşmanın sağlanması yönünde bazı çalışmalar yapılmıştır.
- Türk Milli Eğitimi açısından en önemli kanunlar; 1961 yılında çıkarılan 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1973 yılında çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanunu, 1997 yılında çıkarılan 4306 sayılı Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitim Kanunudur.
- Millî Eğitim Bakanlığı 1982 yılında bir program geliştirme modeli oluşturmak ve bundan sonra hazırlanacak ve geliştirilecek tüm programların bu modele uygun olarak yapılmasını sağlamak amacıyla üniversitelerdeki bilim adamlarıyla işbirliği içerisinde yeni bir program modeli oluşturmuştur. Bu model 14.2.1984 gün ve 16 sayılı TTKB kararı ile yeniden belirlenerek “amaç”, “davranış”, “işleyiş” ve “değerlendirme” boyutları içinde programların derslere göre hazırlanması esasını getirmiştir.
- 1988 tarihinde toplanan XII. Millî Eğitim Şûrası’nda; öğretim programlarının devamlı olarak bilimsel bir yöntemle geliştirilmesi, her kademedeki öğretim programlarının hazırlanmasında; öğretim kademelerinin özelliği, çocuğun ilgi, yetenek ve kapasitesinin göz önünde bulundurulması, ilköğretim programlarının bir bütün olarak ele alınması ve meslek liselerinin öğretim programlarının yeniden incelenmesi konularında kararlar alınmıştır.
- Program geliştirme faaliyetlerinin, Bakanlık bünyesinde kurulacak “Program Geliştirme ve Araştırma Merkezi” tarafından sürekli olarak yapılması kararına varılmıştır.

- Millî Eğitim Bakanlığında program geliştirme çalışmaları, 1990 tarihinde başlatılan Dünya Bankası desteğindeki Millî Eğitimi Geliştirme Projesi ile önemli gelişmeler göstermiştir. 1993 yılında Millî Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi (EARGED) tarafından yeni bir program modeli geliştirilmiştir. EARGED modeline göre; her türlü ders programının geliştirilmesinde, Atatürk'ün eğitimle ilgili yönlendirmeleri, eğitimle ilgili kanunlar, kalkınma planları, hükümet programları ve araştırma sonuçları okul tür ve düzeyine göre saptanmış genel hedeflere rehberlik eder.
- Millî Eğitim Bakanlığı 1994 yılında Millî Eğitim Geliştirme Projesi'nin amaçlarına ulaşması için Müfredat Laboratuar Okulları (MLO) geliştirmiştir. Müfredat Laboratuar Okulları öğretim ve öğrenmeyi desteklen materyaller ile birlikte öğretim programlarının alanda denendiği pilot okullardır. Bu proje için yedi coğrafi bölgeden 23 ilde, her düzeyde (İlkokul, İlköğretim Okulu, Ortaokul, Lise, Anadolu Lisesi ve Anadolu Öğretmen Lisesi) toplam 208 okul seçilmiştir.
- Ülkemizde bugüne kadar, eğitim alanında yenileşme ve gelişmeye dönük çeşitli adımlar atılmıştır. Her biri eğitim tarihinin önemli gelişmeleri olmakla birlikte, 18 Ağustos 1997 tarihinde 23084 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 4306 sayılı kanun bu adımların en büyüğü olmuştur. Bu kanunla birlikte ilköğretim, sekiz yıla çıkarılmıştır ve uygulanmaya başlanmıştır.
- 1999–2000 öğretim yılında okutulacak ders materyalleri, öğrenci, merkezli bir anlayışla, nicelik ve nitelik bakımından Atatürkçü düşünce sistemine dayalı çağdaş, bilimsel bilgi ve beceriler kazandıracak, ezberci eğitim anlayışından uzak aktif öğrenmeyi sağlayacak şekilde hazırlanmıştır.
- 2004-2005 yılına kadar 1980'den sonra değişik tarihlerde hazırlanan programlar uygulamada kalmıştır. 1981 yılından itibaren değişik tarihlerde, her derse göre farklı programlar geliştirilmiştir. Bu programlar 2004-2005 eğitim-öğretim yılında geliştirilerek bugünkü halini almıştır.

Cumhuriyet devrinden günümüze Türkiye birçok sosyal değişim yaşamıştır. Özellikle 1923-1950 arası müdahale yoluyla değişme tipi egemen olmuş, 1950

sonrası zaman zaman müdahale olmakla birlikte serbest kendiliğinden değişme tipi şeklinde değişimler meydana gelmiştir.

Türk halkı Cumhuriyetten günümüze kültürel değerler açısından, teknolojik gelişmeler ve kitle iletişim araçlarının gelişmesi açısından birçok değişime uğramıştır. Aile yapısında değişimler olmuş, geniş aileden çekirdek aileye dönüşüm olmuş, boşanmalar artmış ve son yıllarda nüfus artış hızı düşmeye başlamıştır.

Öğretim programları ülkemizin temel toplumsal, bireysel, ekonomik, tarihsel ve kültürel değerleri üzerine inşa edilmiştir. Bilimsel bilgi, içerik, öğrenme ve öğretme yaklaşımları bakımından dünyadaki güncel gelişmeler ülkemize özgün temel değerler ve niteliklerle bütünleştirilmiştir.

Eğitim amaçları, programın geliştirilmesini sağlar. Zira amaçsız, yönsüz bir geliştirmeden söz edilemez. Eğitim yolu ile öğrencilerin davranışları gelişeceğine göre, bu olumlu davranışların, programın amaçlar kısmında, öğrenci davranışları açısından yer alması doğaldır. Programın başına koyulan amaçlar işlevsel değeri olan davranış ölçüleridir. Şayet amaç milli kaynakların korunması ise, bu amacın eğitsel değeri, milli kaynakların korunmasına ilişkin öğrenci davranışlarını ayrıntılı olarak ortaya koymadan belirlenemeyecektir.

MEB Cumhuriyetten günümüze hala yapısal problemlerle uğraşmaktadır. Bunun birçok nedenleri bulunmaktadır. Problemlere bakıldığında şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır:

- Demografik hareketler, hızlı nüfus artışına karşılık yeterli okul yapılamamaktadır.
- Okulların fiziki ve teknolojik altyapısı, okullar fiziksel yönden yetersizdir ve teknolojik imkânlar kısıtlıdır.
- Yeterli ve nitelikli öğretmen yetiştirilememektedir.
- Programlar milli ve oturmuş değildir, sürekli yapısı değiştirilmektedir.
- İlköğretimde ve orta öğretimde uygun yönlendirme ve rehberlik yapılamamaktadır.

Köyden kente göç eden kişiler genellikle kalifiye olmayan kişiler olduğundan ve eğitilmiş olmadıklarından dolayı kentin sosyal yaşamına uyum göstermekte güçlük çekmekte ve aynı şekilde çocukları da çekmektedir. Bugün kentlerde işlenen birçok suçun kaynağı da budur. Eğitimle bu kişilerin uyum sorunu ortadan kaldırılmaya çalışılmakta, fakat böylesine büyük bir sosyal problemle eğitim de tek başına çözüm getirebilecek güçte kabul edilmemektedir.

Eğitim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlerin yetiştirildiği yükseköğretim kurumları ile MEB arasında yeterli işbirliğinin olmaması ve birbirlerinden kopuk olması programların uygulanabilirliğine engel olmaktadır. Bununla birlikte sosyal değişmelerle birlikte aşağıdaki konularla ilgili yeni maddeler de programa eklenmelidir.

- Çağımızın hastalıklarından obezitenin ortaya çıkması ile birlikte düzenli ve sağlıklı beslenmenin önemi artmıştır.
- Genetiği değiştirilmiş besinlerin kullanımı artmış ve yeni sakıncalar ortaya çıkmıştır. Organik besinlerin tüketimi yaygınlaşmaya başlamıştır.
- Sağlıklı yaşam için suyun ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Küresel ısınma ile birlikte suyun önemini artmıştır. Suyun idareli bir şekilde kullanılması gerektiği ve suyun altın gibi değerli olduğu artık bir gerçek halini almıştır.
- Sanayileşmiş şehirlerdeki hava kirliliğinin tehlikeli sonuçları vardır. Yenilenemeyen enerji kaynaklarından meydana gelen kirliliğin solunan havayı kirlettiği aşikardır ve insanlar temiz hava için şehir dışında yüksek yerlerde ev yapmaya başlamışlardır.
- Alkol, sigara ve uyuşturucunun kullanım yaşı düşmüştür ve zararları daha erken dönemlerde ortaya çıkmaya başlamıştır. Kalp krizi artık çocuklarda da görülmeye başlamıştır.
- Bilimsel bilginin önemi artmıştır. Bilgiyi ezberlemeden ziyade bilgiye ulaşma daha önemli hale gelmiştir.
- Bilgisayar ve internetin olmadığı hiçbir mekân kalmamıştır.
- Baskın batı kültürü iletişim araçlarının gelişmesi ile birlikte en küçük vilayetlere bile girmiş ve kültürel erozyonlara neden olmaktadır.

Ailede meydana gelen bozulmalar, zamanla topluma da etki edecektir ve toplumda bozulmalar artacaktır. Türkiye önceden hiç bilmediği sokak çocukları, tinerciler ve baliciler ile tanışmıştır. Bu çocuklar genelde bozuk aile yapısından gelmektedirler. Okula hiç gitmemişler veya uzaklaştırılmışlardır.

İlköğretimden ortaöğretime geçişte öğrencilerin ilgi ve yeteneğine uygun bir yönlendirme yapılamamaktadır. İlköğretim okullarının yeterli rehber öğretmen bulunmaması öğrencilerin yönlendirilmesi konusunda sorunlar yaşanmasına yol açmaktadır.

83 yılda ilköğretimde okul sayısı yaklaşık 9 kat artmış, öğrenci sayısı 31 kat artmış, öğretmen sayısı ise 40 kat artmıştır. Bunun anlamı ülkemiz hızla büyüyen ve gelişen bir ülkedir. Nüfus hızla artmaktadır. Böylece eğitilmesi gereken insan sayısı da artmaktadır. Sadece ilköğretimdeki öğrenci sayımız bile birçok ülkenin nüfusundan fazladır. Bu kadar büyük bir kitleyi idare etmek, maaş vermek, altyapı problemlerini çözmek kolay bir iş değildir. Bu nedenle MEB'nin bütçesi de sürekli artırılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk ve arkadaşları tarafından Osmanlı İmparatorluğunun tüm eski kurumları değiştirilerek kurulmuştur. 1950'li yıllara kadar tüm devlet politikalarında Atatürkçülük esas alınmıştır. Cumhuriyet kurulduğunda son yıllarını hep savaşta geçirmiş olan devlet ve millet birçok alanda geri kalmıştı. Okuryazar sayısı, okul sayısı, öğretmen sayısı çok yetersizdi. Alfabe değişikliği ile okuryazar oranı neredeyse sıfıra düşmüştü. Osmanlının tüm eğitim sistemi kaldırıldı ve yeni bir eğitim sistemi yerleştirilmeye çalışıldı. İlki 1924 yılında olmak üzere 1926, 1936, 1948, 1962, 1968, 1997 ve 2005 yıllarında yeni ilköğretim programları oluşturuldu. Yabancı uzmanların getirilmesi eğitime pozitif bir katkı yapmıştır diyebiliriz. Ancak bu uzmanların raporları sisteme tam olarak uygulanamamıştır.

Program geliştirme bakımından 1980 sonrası önemlidir. Program geliştirme bu tarihten itibaren bilimsel metotlar kullanılarak yapılmaya başlanmıştır. Her ders programı için özel ihtisas komisyonlarının oluşturulması çok önemli bir yeniliktir.

Müfredat Laboratuar Okullarının kurulması ve yeni hazırlanan öğretim programlarının bu okullarda denenmesi çok önemli bir uygulamadır.

1997 yılında ilkokul ve ortaokulların birleştirilerek sekiz yıllık ilköğretim okullarının kurulması ve zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması çok önemli ve çağdaş bir gelişmedir.

Ders materyallerinin, öğrenci, merkezli bir anlayışla, nicelik ve nitelik bakımından Atatürkçü düşünce sistemine dayalı çağdaş, bilimsel bilgi ve beceriler kazandıracak, ezberci eğitim anlayışından uzak aktif öğrenmeyi sağlayacak şekilde hazırlanması eğitim açısından çok önemli bir gelişmedir.

2004–2005 öğretim yılında 6 pilot ilde uygulanmaya başlanan yeni ilköğretim programları hazırlanmadan önce, dokuz ülkenin eğitim sisteminin ve programlarının gözden geçirilmesi, PISA, TIMMS, PIRLS vb. uluslar arası araştırmaların sonuçlarından yararlanılması, 114 akademik tezin incelenmesi, 37 sivil toplum kuruluşunun programlar hakkında görüş belirtmesi, 2.133 öğretmenin, 26.304 öğrencinin görüşlerinin alınması artık Türkiye’de program geliştirmenin bilimsel esaslar göz önüne alınarak hazırlandığının bir kanıtı kabul edilebilir. Ancak tüm bu iyi gelişmelere rağmen bu programın asıl uygulayıcıları olan öğretmenlerin yeterince bilgilendirilmemeleri, özellikle üniversitede eğitim görürken, programların uygulanmasında eksiklik olarak görülebilir.

Demografik faktörlerden kaynaklanan sosyal değişimler kısa zaman diliminde aniden çok artmıştır ve devlet kurumları bu hıza ayak uyduramamıştır. Bununla birlikte Milli Eğitimin bütün çalışmaları demografik etkenlerden kaynaklanan nicel sorunları çözmek üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak bugüne bakıldığında eğitimde nitel gelişmelerin geç kaldığı anlaşılmıştır. Ayrıca eğitimde nicel gelişmenin mi, nitel gelişmenin mi önemli olduğu sorusu çok önemli bir sorudur.

İdeolojik fikirler milliyetçilik ve din anlamında sosyal değişmelere yol açmıştır. Ümmet anlayışına göre oluşturulmuş bir milletten tek bir millet oluşturma gayretleri, dinsel kurum ve fikirlerin yasaklanarak laik bir sistem oluşturma çabaları

günümüzde bile problemlere yol açmaktadır. İlköğretim programlarının hükümet ideolojileri ile birlikte zaman zaman değiştirilmesi bu konularda farklı fikirlere sahip nesillerin yetişmesine neden olmuştur denilebilir. Bu nedenle oluşturulan programlar devletin temel niteliklerine ve milletin gerçek yapısına uygun bir şekilde hazırlanmalıdır.

İlköğretimde ve orta öğretimde yönlendirme hala büyük bir sorundur. Bu nedenle en büyük yatırım olan insan kaynağı heba olmaktadır. Kişileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda yetiştirmek ve yönlendirmek çok önemlidir. Bu nedenle ilköğretimde sıkı bir yönlendirme, bilgilendirme ve seçme yapılmalıdır.

Eğitim toplumsal kültürün, bilim ve tekniğin nesilden nesile aktarıldığı bir süreçtir. Küreselleşen dünya ile birlikte baskın kültür dediğimiz batı kültürü artık ülkemizin en kıyıda köşesine bile girmektedir. Ancak ne hikmetse bilimsel bilgi, en ücra köşeyi bırakalım, en saygın üniversitelerimize bile girememektedir. Öncelikle bunun nedenleri araştırılmalıdır. Üniversiteler bilimsel bilginin üretildiği yerler olmalıdır. Bilimsel bilginin değeri herkese anlatılmalıdır.

İlköğretim, okul, öğrenci ve öğretmenden oluşan kapalı bir topluluk değildir. İlköğretim çocuğun ilk ciddi eğitimi aldığı, dil öğrendiği ve sosyalleştiği yerdir. İlköğretim kurumları toplumdan etkilenir. Toplumdaki bir olay öğrenciyi anında etkiler ve sorgulamalara yol açar. Okulda dürüstlüğü öğrenen çocuk televizyonda yalancı insanlar gördüğünde ve bunların yükseldiğini gördüğünde öğrendiği her şeyi unutmaktadır. Bu nedenle ülkede meydana gelen sorunları eğitim sistemine yüklemek ve onu sürekli değiştirmeye çalışmak çok yanlıştır.

İlköğretimde okul da çok önemlidir. Okullar ne kadar donanımlı olursa öğrenci o kadar iyi yetiştirilecektir. İlköğretim çocuğa somut yaşantılar ile öğrenmesini gerçekleştirir. Bu nedenle eğitimlerin çoğu laboratuvarlarda gerçekleşmelidir. Özellikle matematik, fen bilimleri ve bilişim sınıfları oluşturulmalı ve dersler buralarda yapılmalıdır. İlköğretim programları laboratuvarlarda ders yapmaya yönelik hazırlanmalıdır. Günümüz yaşam şartları her kademedeki öğrencilerin fen bilimleri, matematik ve bilişim alanında çok iyi yetiştirilmesi gerektiğini göstermektedir. İlköğretim programları özellikle fen ve matematik alanları somut

yaşantılarla öğrenmeyi yapılandıran, öğrenciyi aktif hale getiren bir anlayışla tekrar hazırlanmalıdır.

Ekonomik veya başka nedenlerle, özellikle güneydoğudaki bazı illerden büyük şehirlere göç sürekli devam etmektedir. Bu göçle birlikte gelenek ve göreneklerini kalabalık şehirde kaybeden ailelerin çocukları sosyal sorunlara neden olmaktadır. Göç eden ailelerde genellikle ekonomik problemler olduğundan dolayı bu öğrencilerin, iyi olanlarının seçilmesi ile birlikte, diğerlerinin meslek liselerine yönlendirilmesi yapılmalıdır. Veya şehirlerin bu yerlerinde mesleki ortaokullar kurulabilir. Bunlar yapılırken Üniversite-Milli Eğitim-Sanayi işbirliği şarttır. Bu ortaokullarda yarım gün teorik dersler, yarım gün uygulama yapılmalıdır.

Öğretmen yetiştirme konusunda üniversitelerimiz tam anlamıyla sınıfta kalmış durumdadır. MEB ile birlikte hareket edilmemektedir. Eğitim programları üniversitelerde tam anlamıyla irdelenmemektedir. Eğitim fakültelerinde uygulamalı eğitim staj ile sınırlıdır. Bunun önüne geçmek için her eğitim fakültesinde uygulamalı ilköğretim okulu olmalıdır. Tıp fakültelerinde hastanelerin olması gibi. Öğrenciler sürekli yeni şeyler öğrenmektedir ve öğretmenler de onlara ayak uydurmak zorundadır. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler genellikle fen ve matematik bilimleri ile alakalıdır. Ülkemizin bilimsel ve teknolojik alandaki eksikliği göz önüne alınırsa, bu alanda öğrenci ve öğretmen yetiştirilmesinin lüzumu ortaya çıkacaktır. Bu nedenle öğretmenlerin fen ve matematik alanlarında yetiştirilmesi daha uygun olacaktır.

Avrupa Birliğine girmeyi hedef edinmiş bir ülke olarak eğitimde, özellikle ilköğretimde yeni standartlar geliştirmelidir. Bu standartlar okulun çevresi, fiziki yapısı, okulun eğitim ve öğretim olanakları, öğretmen niteliği ve oturmuş bir programdır.

Çağımız bilgi ve üretim çağıdır. Bilimsel bilgi üretmeyen ve bunu uygulamaya dönüştürmeyen toplumlar fakirleşmeye mahkûmdur. Bu nedenle öğrencilere iyi birer üretici olmaları, tutumlu birer tüketici olmaları öğretmelidir.

5.2. ÖNERİLER

Ülkemiz nüfusunun çok genç bir nüfusa sahiptir. Bunun anlamı her iş kolunda çalışacak yeterli eleman var demektir. Başka bir ifade ile her iş kolu veya akademik bölümler için yetiştirilecek kaynak var demektir. Bu nedenle ilköğretimi tamamlayan herkesin bir mesleğe yöneltilmesi gereklidir. Bu amaçla ilköğretim programları çoğu AB ülkelerinde olduğu gibi seçmeci, eleyici bir yaklaşıma göre hazırlanmalıdır.

Son nüfus istatistiklerine göre uzun süredir artan nüfus artış hızımız düşmektedir. Milli güç unsurlarından olan nüfusun düzenli artması için gerekli olan düzgün aile yapısına ilköğretim programlarında daha çok vurgu yapılmalıdır.

Yurdun farklı kesimlerinden yoğun göç alan şehirlerde daha çok sayıda mesleki ilköğretim okulları yapılmalıdır. Bu okulların amacı çocuğunu okula gönderemeyecek kadar fakir olup onları sokakta çalıştıran ailelerin çocuklarına hem eğitim hem de iş vermek olmalıdır. Çocuklar okuldan kopmadan da çalışabilmelidirler.

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte kitle iletişim araçlarında baş döndürücü bir ilerleme yaşanmıştır. Bu araçların girmediği yer yoktur. Okullarda eğitim öğretim araç-gereci olarak da kullanılmaktadır. Kitle iletişim araçları okullarda mümkün olduğu kadar çeşitlendirilmeli ve zenginleştirilmelidir. Okulların internet altyapısı tamamlanmalı ve bilgiye ulaşma kolaylaştırılmalıdır.

Çocuklar okul dışında kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisi altında kalabilmektedirler. Çünkü kitle iletişim araçları dünyayı küçük bir köy haline getirerek çocukları etkilemektedirler Bu nedenle programlarda bu araçların olumlu ve olumsuz yönleri hemen hemen her derste irdelenmelidir. Medya okuryazarlığı dersi kitle iletişim araçlarının olumlu ve olumsuz etkilerini belirlemesi açısından çok önemlidir. Bu ders temel eğitim boyunca birkaç kez zorunlu seçmeli yapılabilir.

Ekonomik değişimler sosyal değişimlerin en temel etkenlerindendir ve programların oluşturulmasında önemli rol oynarlar. Ekonomik faaliyetler bilim ve

teknoloji, ticaret ve sanayi alanlarındaki gelişmelerle artar. Bu nedenle ilköğretim programlarında bilim ve teknolojinin önemi sürekli vurgulanmalı, öğrenciler bilime yönlendirilmeli, bilim adamlarının hayatları ve buluşlar, teknik gelişmelerin dünü bugünü ayrı bir derste veya fen-teknoloji dersinde geniş bir biçimde ele alınmalıdır. Gelişmiş ülkelerin hangi ekonomik faaliyetlerle zenginleştiği öğretilmeli ve ülkemizin hangi ekonomik alanlarda gelişmesi gerektiği veya hangi alanlarda gelişmiş olduğu ayrıntılı bir şekilde öğretilmelidir. Ülkemizin doğal yapısının yanında ekonomik gelişmişlik için doğal yapısının hangi ekonomik faaliyetlerle değerlendirilmesi gerektiği de önemli hale gelmelidir.

Bir programın ideolojik (felsefi) yapısı, toplumun sahip olduğu veya gelişmesi için olması gereken değer, amaç, tutum ve yaklaşımları içerir. Ülkemizin jeo-politik konumu, tarihsel arka planı, toplumsal değer yargıları ve güçlü devlet geleneği; ekonomik gelişmişliği, bilimsel bilgi birikimi ve teknolojik gelişmişliği ile çelişmektedir. Bu nedenle ilköğretim programlarının temel felsefesi bu bağlamda ele alınmalıdır. Temel felsefe Atatürkçü, çağdaş ve demokratik olmanın yanında bilimsel, teknolojik ve ekonomik gelişmişliği ön plana alan yaklaşım şeklinde olmalıdır.

İlköğretim programlarının toplumsal kültürden ayrı olması mümkün değildir. Okullar toplumsal kültürün aktarıldığı kurumlardır. Bu anlamda ilköğretim programları toplumsal kültürün aktarılmasında önemlidir. Yürürlükteki programda kültürümüz iyi bir şekilde ele alınmıştır. Ancak kitle iletişim araçlarının artık en ıssız dağ başına bile ulaşmasıyla birlikte toplum, gelişmiş ve yayılmacı kültürlerin etkisi ile birlikte kültürel alanda bazı olumsuz etkilere açık haline gelmiştir. Bilimsel bilgiye, teknolojiye ve *paraya* sahip olan baskın batı kültürü hızla yayılarak toplumumuz açısından önemli olan ve bizi diğer toplumlardan ayıran kendimize has gelenek, görenek ve kültürel değerlerimizde aşınmalar meydana getirmektedir. Bunun önlenmesi için çocuklara genç yaşta kültürel etkilerden nasıl korunacağı, neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkında bilgi ilköğretim programlarında yer almalı ve sık sık vurgulanarak veya ayrı bir ders olarak verilmelidir.

İnsan kapalı bir ortamda değildir. Bir çevrede yaşar. Bu çevre doğal çevredir. İlköğretim programlarında en çok vurgulanan belki de çevremizin

korunması, doğal kaynaklarımız, bunların korunması ve doğal afetlerdir. Doğal çevre sosyal değişmeyi en hızlı gerçekleştiren etkindir. İlköğretim programlarında doğal çevrenin ülkenin gelişmesindeki yeri daha çok yer almalıdır. Yani doğal çevrede bulunan zenginliklerin bilimsel tekniklerle nasıl işleneceği, ülke ekonomisine ve insanlara nasıl yararlı olacağı programda ayrıntılı olarak yer almalıdır. Çünkü ülkemiz doğal çevre kaynakları yönünden zengin, bu kaynakların ekonomiye katkısı bakımından ise fakirdir. İlköğretim programları bu çelişkiyi iyi bir şekilde irdelemeli ve olumlu yönde katkı yapmalıdır.

Teknoloji teknik bilgi demektir. Teknik bilgi ise, teorik (soyut) bilginin somut bir ürüne dönüştürülmesidir. Teknik bilgi ile fabrikalar kurulur, üretim sahaları açılır, somut mal üretilir. Ülkemiz teknik bilgi yönünden geri kalmış durumdadır. Bu yüzden ilköğretim programlarında teknik bilginin önemine her düzeyde vurgu yapılmalı, öğrencilerin teknik bilgiyi öğrenmeye istekli hale gelmesine yardımcı olmalıdır. Bilimsel ve teknolojik buluşların ve gelişmelerin ülkelerin gelişmesi ile doğrudan ilgili olduğu göz önüne alındığında teknik bilginin önemi ortaya çıkmaktadır.

Teknolojik araç-gereçlerin kullanımı ilköğretim programlarında yer almaktadır. Ancak bu araç-gereçler randımanlı şekilde kullanılmamaktadır. Bunun önüne geçilmesi amacıyla, yani ilköğretim programlarında belirtilen araç- gereçlerin tam verimli olarak kullanılabilmesi için her okulda her ders için ayrı laboratuvar sınıfları oluşturulabilir. Yani matematik dersi matematik laboratuvarında, fen ve teknoloji dersi fen laboratuvarında yapılmalıdır. Böylece soyut dersler bile somutlaştırılarak anlatılabilir.

Ülkemiz eğitim programlarının hazırlanmasında her zaman için Atatürk'ün görüşleri yol gösterici olmuştur. 1923'den günümüze Atatürk'ün yapmış olduğu inkılaplar toplumumuzda değişmelere yol açmış ve ilköğretim programlarına da yansımıştır. Atatürk'ün ilkeleri; Devletçilik, Laiklik, İnkılapçılık, Milliyetçilik, Cumhuriyetçilik ve Halkçılık ilköğretim programlarında her zaman yer almıştır, almalıdır. Bununla birlikte Atatürk bu ilkeleri Türk milletinin zengin, müreffeh ve demokratik bir ülkede yaşaması için belirlemiştir. Bu nedenle Atatürk ilkeleri

ülkenin zenginleşmesi, gelişmesi ve demokratikleşmesi için temel ilkeler olmalı ve her düzeyde bu ilkelerin programda yansımaları olmalıdır.

Yapılabilecek Çalışmalar:

- İlköğretim programlarının yönlendirme yeterliliği araştırılabilir.
- İlköğretim programlarının seçmeci ve eleyici olması için nasıl bir şekilde hazırlanması gerektiği araştırılabilir.
- Kitle iletişim araçlarının ilköğretim programlarına etkisi araştırılabilir.
- İlköğretim programlarının kültürel değerleri ne kadar koruduğu araştırılabilir.
- Ülkenin geri kalmışlığı ile ilköğretim programları arasındaki ilişki araştırılabilir.
- İlköğretim programlarının mesleğe hazırlama gücü araştırılabilir.
- Ülkenin gelişmişliği ile ilköğretim programlarının ilişkisi araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Acun, F. (2006) Cumhuriyetin İlk Yıllarında Eğitimin Hedefi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 80-81, 27.
- Akbaba, T. (2004) Cumhuriyet Döneminde Program Geliştirme Çalışmaları. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 54-55. (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi54-55/akbaba.htm>)
- Akkoyunlu, B. (1998) Eğitimde Teknolojik Gelişmeler. *Çağdaş Eğitimde Yeni Teknolojiler*, AÖF. Yay.No:564, s.9
- Aktan, C. (1999) *Toplumsal Dönüşüm ve Türkiye* (http://www.canaktan.net/canaktan_personal/canaktan-arastirmalari/degisim/aktan-toplumsal-donusum-turkiye.pdf)
- Arvasi, A. (1999) *Eğitim Sosyolojisi*. Burak yayınevi, İstanbul, s.15
- Akyüz, Y. (1999) *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*. Alfa Yayınları, İstanbul, ss.285-356
- Altunışık, R. (2005) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya Kitabevi, Sakarya , ss.61-259
- Arslan, M. (1999) Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları Ve Belli Başlı Özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 146 (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/146/aslan.htm>) 14/09/2008
- Aslan, B. (2005) İlköğretim, Öğretim ('Müfredat') Programları'nın Hazırlanmasına Dayanak Oluşturan Cumhuriyet Dönemi'nin Dinamikleri Ve 1968 – 2005 İlköğretim Programları'nın Sınırlı Bir Karşılaştırılması. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi 28-30 Eylül 2005. Denizli
- Aslan, C. (2005a) *Sosyolojiye Giriş (Kavramlar ve Kullanımları)*, Karahan Kitapevi, Adana, ss.213-220
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (2006) *Atatürk Araştırma Merkezi*, Ankara, s.229
- Başaran, İ.E. (1992) *Eğitime Giriş*, Gül Yay. Ankara,ss.76-77
- Batuhan, A. (2007) Turkey Country Case, UNESCO *Education for All Global Monitoring Report 2008*
- Binbaşıoğlu, C. (2005) *Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi*, Anı Yayıncılık, Ankara, ss.63-288

- Burton N.& Brundrett M. (2005) *Leading the Curriculum in the Primary School*. Paul Chapman Publishing. London, s.34
- Can vd., G. (1998). *Çağdaş Yaşam Çağdaş Yaşam*, AÖF Yay.No:563 Eskişehir,ss.3
- Celkan, H. Y. (1990) *Ziya Gökalp'in Eğitim Sosyolojisi*, İstanbul, MEB Yay.s.73
- Celkan, H. Y. (1996). *Eğitim Sosyolojisi*, Eğitim Fak. Basımevi, Erzurum, ss.67-89
- Çelikkaya, H. (1996) *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*, Alfa Yay. s.129
- Çetin K. ve Gülseren H.Ö. (2003) Cumhuriyet Dönemi Eğitim Stratejileri, *Milli Eğitim Dergisi*, 160,12 (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/160/cetin-gulseren.htm>)22/11/2008
- Demirel, Ö. (2005) *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, Pegema Yay.Ankara.s.18
- Doğan, İ. (2000) *Sosyoloji Kavramlar Ve Sorunlar*, Sistem Yay. İstanbul, ss.272-274
- Dura, C. (1991) *Türkiye Ekonomisi*, Erciyes Üniv. Basımevi, Kayseri, s.10
- Erdem, A.Rıza (2005) İlköğretimimizin Gelişimi ve Bugün Geline Nöktä. *Üniversite ve Toplum 5* (2) (<http://www.universite-toplum.org/pdf/240.pdf>) 31.01.2008
- Ergin, O. (1977), *Türk Maarif Tarihi*, Eser Matbaası, İstanbul, ss.1785-2005
- Ergün, M. (1994) *Eğitim Sosyolojisine Giriş*, Ocak Yayınları, Ankara, s. 238
- Eriksson, L.T& Wiedersheim-Paul F (1997) Att Utreda, Forska och raporterä , *Liber Ekonomi*,Malmö
- Ereş, F. (2005) Eğitimin Sosyal Faydaları: Türkiye-AB Karşılaştırması. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:167, Yaz 2005
- Erkal, M. (1996) *Sosyoloji (Toplumbilim)*, Der Yay. İstanbul s.64
- Gerek, Ö. (2006) *Sınıf Öğretmenlerinin Yeni İlköğretim Programı Hakkındaki Görüş Değerlendirme Ve Yeterlilikleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.59
- Giddens, A. (2000) *Sosyoloji*, Ankara, Ayraç Yayınevi, ss.551-552
- Gözütök, D. (2003) Türkiye'de Program Geliştirme Çalışmaları. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, 44-64
- Green, A. W.(1972) *Sociology*, McGraw Hill Comp.USA, s.448

- Gültekin, M. (2005) *Öğretimde Planlama Ve Değerlendirme*. Anadolu Üniversitesi Yayınları Yayın No:716, Eskişehir, s.19-23
- Güneş, İ. (1998) *Dünyanın ve Türkiye'nin Yakın Tarihi*, Açıköğretim Fak.Yay. No:562, Eskişehir s.160
- Hakan vd., A. (1998) *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler*, AÖF Yay. No:559 Eskişehir, ss.4-15
- Hewitt, T.W. (2006) *Understanding and Shaping Curriculum: What We Teach and Why*. Sage Publication, Thousand Oaks, s.45
- Hughes, M. (2002) *Sociology The Core*, McGraw Hill, New York, ss.436-438
- Kalaycı, N. (2004). *Cumhuriyet Döneminde İlköğretim*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. İstanbul.
- Kaptan, S. (1998) *Bilimsel Araştırma Teknikleri*, Ankara, ss.59-62
- Karasar, N. (1994) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara s.197
- Karataş, S. (2002) *Batılılaşma Döneminde Ders Program Değişimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kavak, Y. ve Burgaz, B. (1994) *Eğitim Ekonomisi*, Pegem Personel Geliştirme Merkezi Yayınları Yayın No:14, Ankara. S.29
- Kaya, Y. K. (1989) Kalkınmada Eğitimin Rolü, *Eğitim Bilimleri Sempozyumu*. İnönü Ün.Eğt. Fak. 15-17 Haziran, Malatya. s.29.
- Kazamias, A. M.(1966) *Education And The Quest For Modernity in Turkey*, Chicago University Pres, London, ss.121-140
- Kelly, A.V. (2004) *The Curriculum (Theory and Practice)*. Sage Publications. London, s.219-220
- King, E. J. (1969) *Education And Social Change*, Oxford, Pergamon Pres s.16
- Kocacık, F. (2003) *Toplumbilim Ders Notları*, Genişletilmiş 3.Baskı, Cumhuriyet Üniv.Yay. Sivas ss.133-134
- Kodrzycki, Y. (2002) Social and Nonmarket Benefits From Education in Advanced Economy, Conference Series 47 *Education in the 21st Century: Meeting the Challenges of a Changing World*. Federal Reserve Bank of Boston Publishing, Boston.

- Kurtuluş, K. (1989) *İşletmelerde Araştırma Yöntembilimi*, İstanbul, İşletme Fak.Yay ss.54-55
- Küçükahmet, L. (1987) Öğretmen Yetiştirme Düzenimizin XI. Millî Eğitim Şûrası Kararları Işığında Değerlendirilmesi. *Öğretmen Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü, Geleceği Sempozyumu*, Tebliğler, MEB, Ankara s.68
- Marsh, C.J. (1992) *Key Concepts for Understanding Curriculum*. Routledge Publication, London, s.146
- Maya, İ.Ç. (2006) AB Sürecinde Türkiye İle AB Ülkeleri Eğitim İstatistiklerinin Karşılaştırması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* Güz 2006, 4(4), 375-394
- MEB (1997) *Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Program Çalışmaları*, Ankara,S.18
- MEB (2000) *2001 Yılı Başında Milli Eğitim*.MEB Yay.Ankara,ss.29-34
- MEB (2005a) *İlköğretim1-5.Sınıf Programları Tanıtım El Kitabı*, MEB Yay. Ankara
- MEB (2005b) *Türkiye Temel Eğitim Politikası İncelemesi Ön Rapor*, MEB Yay.http://digm.meb.gov.tr/uaorgutler/OECD/OECD_onrapor_TRMart06.pdf (04/02/2008)
- MEB (2006) 17.Milli Eğitim Şurası Araştırma Raporları. 17.Milli Eğitim Şurası, Ankara,2006 (<http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/17sura/sura.htm>) 16/06/2008
- Ozankaya, Ö. (1977) *Toplumbilimine Giriş*, Ankara Üniv. Siyasal Bilgiler Fak.Yay.Ankara. s.328
- Özdemir vd., S. (2007) *Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Sistemi*, TED Yay.Ankara s.84
- Özer, M. (2004) *Türkiye Ekonomisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1579, Eskişehir,s.98
- Öztürk, M. (2004) *Sosyoloji 2: Ders Notu*. MEB Açık Öğretim Lisesi Yayınları, Ankara. 2004. s.63-66
- Print, M. (1993) *Curriculum Development and Design*. Allen & Unwin Publication, London, s.127
- Rao, V.K. (2005) *Principles of Curriculum*. APH Publishing Corp. New Delhi, s.6
- Ross, A. (2000) *Curriculum: Construction and Critique*. Routledge Publication, London, s.11-12

- Sahu, B. (2002) *New Educational Philosophy*. Sarup & Sons Pub. New Delhi, s.287
- Sağ, V. (2003) Toplumsal Değişim Ve Eğitim Üzerine. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2003 Cilt: 27 No:1* 11-25, 23-24
- Sağlam, D. (1989) *Türkiye Ekonomisi*, Anadolu Üniv.Açık Öğrt. Fak.Yay. s.47
- Saylan, N. (1999) İlköğretim Program Tasarılarının Tarihsel Süreç İçinde Değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt: 2 Sayı:3 Yıl.1999*, 111-120
- Serter vd., N. (1998) *Türkiye Coğrafyası*, Açık Öğretim Fakültesi Yay. s.63
- Schaefer, T. R. (2002) *Sociology "A Brief Introduction"*, Mc Graw Hill Comp. ss.446-450
- Sezal vd., İ. (2003) *Sosyolojiye Giriş*. Martı Kitap, Ankara, s. 563
- Skilbeck, M. (1987) *School-Based Curriculum Development*. Sage Publications, s.57
- Sofuoğlu, A. (2007) Eğitim Alanındaki İnkılaplar, *Hacettepe Üniv. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü*. <http://www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim/ait203204> (22/11/2008)
- Şahin, Ç. (2006) Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programlarında Esnek Program ve Uygulanması. *Milli Eğitim Dergisi, Sayı:171*,2006, s.167
- Taba, H. (1962) *Curriculum Development; Theory and Practice*. Harcourt, Brace & World Corp., New York, s.12
- Tazebay vd., A. (2000) *İlköğretim Programları ve Gelişmeler*, Nobel yay. Ankara ss.34-102.
- Tonguç, İ.H. (2004) *İlköğretim Kavramı*, Piramit Yayıncılık, Ankara, ss.241-247
- Tezcan, M. (1998) *Toplumsal Değişme ve Eğitim*, A.Ü.Basımevi, Ankara, ss.1-22
- Tischler, H. L. (1993) *Introduction To Sociology*, Mc Graw Hill, Philedelphia ss.412-418
- Türkmen, F. (2002) *Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye'de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması*, DPT Yayınları, No:2655 Ankara. s.4
- TÜİK (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>) 06/01/2009
- YÖPİD (2005) Yeni Öğretim Programlarını İnceleme ve Değerlendirme Raporu, 30 Mayıs 2005, <http://www.erg.sabanciuniv.edu/> (12/12/2008)

Yüksel, S. (2003) *Türkiye'de Program Geliştirme Çalışmaları ve Sorunları*, Milli Eğitim Dergisi, Sayı159 Ankara (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/159/syüksel.htm>) 15/09/2008

222 Sayılı Kanun (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24.html>)15/09/2008

http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/heyeti_ilmiye.pdf 07/06/2008

www.eurydice.org Eurybase The Information Database on Education Systems in Europe, *Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi*. Directorate-General for Education and Culture. 25-12-2008

www.disisleri.gov.tr. 04.02.2009

ÖZGEÇMİŞ

Bülent DÖŞ 1978 yılında Gaziantep’te doğdu. İlköğrenimini Gaziantep’te, Orta öğrenimini Malatya’da tamamladıktan sonra, 2001 yılında Gaziantep Üniversitesi Kilis Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümüne girdi ve 2005 yılında mezun oldu. 2005 yılından beri Sınıf Öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Şu anda Şanlıurfa-Suruç-Bellik İ.Ö.Okulunda görev yapmaktadır.

VITAE

Bülent DÖŞ was born in Gaziantep in 1978. After he completed primary school in Gaziantep and secondary school in Malatya, he entered Gaziantep University Kilis Muallim Rıfat Education Faculty Primary School Teacher in 2001 and graduated from the university in 2005. He has been Primary School Teacher since 2005. Now, he is working at the Primary School of Bellik in Suruç in Şanlıurfa.